

ISSN: 2548-0723

SPOR BİLİMLERİ ARAŞTIRMALARI
DERGİSİ

JSSR

Cilt : 1
Volume: 1

Sayı: 1
Number: 1

Yıl: Aralık 2016
Year: December 2016

SPOR BİLİMLERİ | **JOURNAL OF SPORT**
ARAŞTIRMALARI DERGİSİ | **SCIENCES RESEARCHES**

2016, Cilt 1, Sayı 1 | 2016, Volume 1, Issue 1
Çevrimiçi Basım Tarihi: Aralık 2016 | Publishing Date: December 2016
ISSN: 2548-0723 | ISSN: 2548-0723

Yayın hakkı © 2016 Kadir YILDIZ
Spor Bilimleri Araştırmaları Dergisi yılda 2 kez (Haziran-Aralık) yayımlanan hakemli süreli bir yayındır.
JSSR is published biannually (June-December)

<http://dergipark.gov.tr/jssr>

Spor Bilimleri Araştırmaları Dergisi Adına

Sahibi – Owner
Dr. Kadir YILDIZ

Baş Editör – Editor in Chief
Dr. Kadir YILDIZ

Editör Yardımcıları/ Associate Editor
Dr. Ercan POLAT
Dr. Süleyman MUNUSTURLAR

İngilizce Dil Editörleri
Okt. Cengiz ÇOKPARTAL

Proofreading for Abstracts
Lect. Cengiz ÇOKPARTAL

Yayın Koordinatörü
Dr. Kadir YILDIZ

Publishing Coordinator
Dr. Kadir YILDIZ

Yazım Kontrol Grubu
Dr. Fırat ÇETİNÖZ

Editing Scout
Dr. Fırat ÇETİNÖZ

Ağ Sistemi Yöneticisi
Uzman Mustafa KUŞ

Webmaster
Speacialist Mustafa KUŞ

Yayın Dili
Türkçe- İngilizce

Language
Turkish-English

BİLİMSEL DANIŞMA KURULU – SCIENTIFIC ADVISORY BOARD

Dr. Abdelmalik SERBOUT	<i>Algeria</i>
Dr. Angela MAGNANINI	<i>Italy</i>
Dr. Ayad OMAR	<i>Libya</i>
Dr. Dana BADAU	<i>Romania</i>
Dr. Dilshad AHMED	<i>China</i>
Dr. Dimitris CHATZOPOULOS	<i>Greece</i>
Dr. Dusan MITIC	<i>Serbia</i>
Dr. Ebubekir AKSAY	<i>Germany</i>
Dr. Emanuele ISIDORI	<i>Italy</i>
Dr. Eugeniu AGAPII	<i>Moldova</i>
Dr. Ferman KONUKMAN	<i>Qatar</i>
Dr. Iconomescu Teodora MÍHAELA	<i>Romania</i>
Dr. Iulia BARNA	<i>Romania</i>
Dr. J.P VERMA	<i>India</i>
Dr. Jerónimo García-FERNANDEZ	<i>Spain</i>
Dr. Jerzy KOSIEWICZ	<i>Poland</i>
Dr. Khaled EBADA	<i>Egypt</i>
Dr. Kim WON YOUNG	<i>USA</i>
Dr. March KROTEE	<i>USA</i>
Dr. Michael LEITNER	<i>USA</i>
Dr. Petronal MOISESCU	<i>Romania</i>
Dr. Tatiana DOBRESCU	<i>Romania</i>
Dr. Viorica CALUGHER	<i>Moldova</i>
Dr. Yriy DOLINNYJ	<i>Ukraine</i>
Dr. Ali AYCAN	<i>Abant İzzet Baysal Üniversitesi</i>
Dr. Ali Onur CERRAH	<i>Anadolu Üniversitesi</i>
Dr. Ali ÖZKAN	<i>Bartın Üniversitesi</i>
Dr. Alpaslan YILMAZ	<i>Erciyes Üniversitesi</i>
Dr. Aylin ÇELEN	<i>Abant İzzet Baysal Üniversitesi</i>
Dr. Bekir YÜKTAŞIR	<i>Sinop Üniversitesi</i>
Dr. Betül BAYAZIT	<i>Kocaeli Üniversitesi</i>
Dr. Burak GÜRER	<i>Gaziantep Üniversitesi</i>
Dr. Cenab TÜRKERİ	<i>Çukurova Üniversitesi</i>
Dr. Cenk TEMEL	<i>İnönü Üniversitesi</i>
Dr. Defne ÖCAL KAPLAN	<i>Kastamonu Üniversitesi</i>
Dr. Dilşad ÇOKNAZ	<i>Abant İzzet Baysal Üniversitesi</i>
Dr. Dilşad MİRZEOĞLU	<i>Sakarya Üniversitesi</i>
Dr. Erdil DURUKAN	<i>Balıkesir Üniversitesi</i>
Dr. Faik ARDAHAN	<i>Akdeniz Üniversitesi</i>
Dr. Fatma Filiz ÇOLAKOĞLU	<i>Gazi Üniversitesi</i>
Dr. Feyza Meryem KARA	<i>Kırıkkale Üniversitesi</i>
Dr. Gazanfer DOĞU	<i>Abant İzzet Baysal Üniversitesi</i>
Dr. Hamdi Alper GÜNGÖRMÜŞ	<i>Manisa Celal Bayar Üniversitesi</i>
Dr. Hüseyin KÖSE	<i>Anadolu Üniversitesi</i>
Dr. İbrahim ERDEMİR	<i>Balıkesir Üniversitesi</i>
Dr. Kerem Yıldırım ŞİMŞEK	<i>Anadolu Üniversitesi</i>

Dr. M. Ertan TABUK	<i>Hitit Üniversitesi</i>
Dr. Mehmet GÜL	<i>Cumhuriyet Üniversitesi</i>
Dr. Melike ESENTAŞ	<i>Batman Üniversitesi</i>
Dr. Metin V. SAYIN	<i>Manisa Celal Bayar Üniversitesi</i>
Dr. Murat AKYÜZ	<i>Manisa Celal Bayar Üniversitesi</i>
Dr. Murat TAŞ	<i>Manisa Celal Bayar Üniversitesi</i>
Dr. Müge AKYILDIZ MUNUSTURLAR	<i>Anadolu Üniversitesi</i>
Dr. Nazmi SARITAŞ	<i>Erciyes Üniversitesi</i>
Dr. Nevzat MİRZEOĞLU	<i>Sakarya Üniversitesi</i>
Dr. Nuran KANDAZ GELEN	<i>Sakarya Üniversitesi</i>
Dr. Nurtekin ERKMEN	<i>Selçuk Üniversitesi</i>
Dr. Nurten DİNÇ	<i>Manisa Celal Bayar Üniversitesi</i>
Dr. Osman Tonguç MUTLU	<i>Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi</i>
Dr. Öznur AKYÜZ	<i>Manisa Celal Bayar Üniversitesi</i>
Dr. Pınar GÜZEL	<i>Manisa Celal Bayar Üniversitesi</i>
Dr. Recep CENGİZ	<i>Manisa Celal Bayar Üniversitesi</i>
Dr. Sabri ÖZÇAKIR	<i>Abant İzzet Baysal Üniversitesi</i>
Dr. Selami ÖZSOY	<i>Abant İzzet Baysal Üniversitesi</i>
Dr. Selhan ÖZBEY	<i>Manisa Celal Bayar Üniversitesi</i>
Dr. Serdar BÜYÜKİPEKÇİ	<i>Necmettin Erbakan Üniversitesi</i>
Dr. Serkan HAZAR	<i>Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi</i>
Dr. Settar KOÇAK	<i>Orta Doğu Teknik Üniversitesi</i>
Dr. Suat YILDIZ	<i>Manisa Celal Bayar Üniversitesi</i>
Dr. Süleyman MUNUSTURLAR	<i>Anadolu Üniversitesi</i>
Dr. Sümmani EKİCİ	<i>Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi</i>
Dr. Şebnem ŞARVAN CENGİZ	<i>Manisa Celal Bayar Üniversitesi</i>
Dr. Şerife VATANSEVER	<i>Uludağ Üniversitesi</i>
Dr. Tekin ÇOLAKOĞLU	<i>Gazi Üniversitesi</i>
Dr. Tennur YERLİSU LAPA	<i>Akdeniz Üniversitesi</i>
Dr. Uğur SÖNMEZOĞLU	<i>Pamukkale Üniversitesi</i>
Dr. Ünal KARLI	<i>Abant İzzet Baysal Üniversitesi</i>
Dr. Yavuz YILDIZ	<i>Manisa Celal Bayar Üniversitesi</i>
Dr. Zuhâl YURTSIZOĞLU	<i>Cumhuriyet Üniversitesi</i>

BU SAYININ HAKEM KURULU / REFEREES OF THIS ISSUE; 2016: 1(1)

Dr. Ali ÖZKAN	<i>Bartın Üniversitesi</i>
Dr. Erdil DURUKAN	<i>Balıkesir Üniversitesi</i>
Dr. Feyza Meryem KARA	<i>Kırıkkale Üniversitesi</i>
Dr. Hamdi Alper GÜNGÖRMÜŞ	<i>Manisa Celal Bayar Üniversitesi</i>
Dr. M. Ertan TABUK	<i>Hitit Üniversitesi</i>
Dr. Melike ESENTAŞ	<i>Batman Üniversitesi</i>
Dr. Nuran KANDAZ GELEN	<i>Sakarya Üniversitesi</i>
Dr. Nurten DİNÇ	<i>Manisa Celal Bayar Üniversitesi</i>
Dr. Osman T. MUTLU	<i>Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi</i>
Dr. Suat YILDIZ	<i>Manisa Celal Bayar Üniversitesi</i>
Dr. Süleyman MUNUSTURLAR	<i>Anadolu Üniversitesi</i>
Dr. Uğur SÖNMEZOĞLU	<i>Pamukkale Üniversitesi</i>
Dr. Umut Davut BAŞOĞLU	<i>Nişantaşı Üniversitesi</i>

Sport Management / Spor Yönetimi

Page/Sayfa

The Adaptation of "Volunteer Motivations Scale for International Sporting Events" into Turkish.

Uluslararası Spor Organizasyonları İçin Gönüllü Motivasyonları Ölçeği'nin Türkçe'ye Uyarlanması

Mücahit FİŞNE, Yalçın KARAGÖZ.....

1-16

Psycho-Social Fields in Sport / Sporda Psiko-Sosyal Alanlar

Examination of The General Self-Efficacy of Candidates Who Took The Special Ability Exam According to Some Variables

Özel Yetenek Sınavlarına Giren Adayların Genel Öz Yeterlilik Düzeylerinin Bazı Değişkenlere Göre İncelenmesi

Mehmet Behzat TURAN, Barış KARAOĞLU, Kerimhan KAYNAK, Osman PEPE.....

17-26

An Evaluation of Critical Thinking Dispositions of Physical Education and Sports School Students' in Terms of Some Variable (Example: Niğde Province)

Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu Öğrencilerinin Eleştirel Düşünme Eğilimlerinin Bazı Değişkenler Açısından İncelenmesi (Niğde İli Örneği)

Fatih MUTLU, Ercan POLAT, Mustafa İLÇİN, Tuğba KALKAN

27-36

Sports-Health Sciences / Spor-Sağlık Bilimleri

The Popular Supplement: Creatine

Popüler Suplement: Kreatin

Erkan GÜNAY, Gizem Nur YILDIZ

37-47

Recreation / Rekreasyon

Examination of Children Parks in Neighborhood Scale: Kartepe District Example

Mahalle Ölçeğinde Çocuk Parklarının İncelenmesi "Kartepe İlçesi Örneği"

Hanife Çağrı METİN, Levent ATALI

48-62

Uluslararası Spor Organizasyonları için Gönüllü Motivasyonları Ölçeği'nin Türkçe'ye Uyarlanması*

Mücahit FİŞNE^{1**}, Yalçın KARAGÖZ²

¹ Cumhuriyet Üniversitesi, Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu, Spor Yöneticiliği Bölümü

² Cumhuriyet Üniversitesi, İktisadi İdari Bilimler Fakültesi, İşletme Bölümü

Öz

Günümüzde büyük spor organizasyonlarında binlerce gönüllü organizasyonların hemen hemen tüm birimlerinde görev almakta ve yer aldıkları organizasyonların başarısına önemli katkılar sunmaktadır. Bu yüzden spor organizasyonlarının amaçlarının başarıyla gerçekleştirilmesinde ücretsiz işgücü kaynağı olarak nitelenebilecek bu gönüllülerin büyük önemi bulunmaktadır. Gönüllüleri uluslararası spor organizasyonlarında görev almaya motive eden faktörlerin neler olduğunun belirlenmesi, buna göre onları organizasyona dahil edebilecek insan kaynakları stratejilerinin planlanması ve uygulanması uluslararası spor organizasyonlarının yönetiminde büyük önem taşımaktadır. Bu çalışmanın amacı; uluslararası spor organizasyonlarında görev alan gönüllülerin motivasyonel faktörlerini belirlemek amacıyla Bang ve ark. (2009) tarafından geliştirilen Uluslararası Spor Organizasyonları için Gönüllü Motivasyonları Ölçeği'nin a) Türkçe'ye uyarlanması b) geçerlik ve güvenilirliğinin sınanmasıdır. Araştırmanın çalışma grubunu, 2013 yılında Türkiye'de gerçekleştirilen uluslararası spor organizasyonlarından FIFA U-20 Dünya Kupası'nda görev alan 109 gönüllü ile Akdeniz Oyunları'nda görev alan 223 gönüllü olmak üzere toplam 332 gönüllü oluşturmuştur. Çalışma grubunun belirlenmesinde kolay ulaşılabilir örnekleme yöntemi esas alınmıştır. Çalışmada kullanılan ölçek araştırmaya katılmayı kabul eden gönüllülere on-line anket yöntemiyle uygulanmıştır. Veri toplama aracı olarak Bang ve ark. (2009) tarafından uluslararası spor organizasyonlarında görev alan gönüllülerin motivasyonel faktörlerini belirlemeye yönelik olarak geliştirilen Uluslararası Spor Organizasyonları için Gönüllü Motivasyonları Ölçeği kullanılmıştır. Verilerin analizi sırasında ölçeğin yapı geçerliğini belirlemek için açımlayıcı faktör analizi (AFA) uygulanmıştır. AFA ile belirlenen faktör yapısı doğrulayıcı faktör analizine (DFA) tabi tutulmuştur. DFA'da modelin geçerliğini değerlendirmek için yapılan hesaplamalarda Ki-Kare/Serbestlik Derecesi $\chi^2/sd= 3.26$, IFI (Artırmalı Uygunluk İndeksi)=0.905, RMSEA (Yaklaşık Hataların Ortalama Karekökü)=0.078, CFI (Karşılaştırmalı Uygunluk İndeksi)=0.904 olarak bulunmuştur. Ölçekte yer alan maddelerin güvenilirlik katsayısı ise Cronbach α değeriyle 0.894 olarak hesaplanmıştır. Sonuç olarak; orijinalinde 30 madde ve 7 boyut içeren Uluslararası Spor Organizasyonları İçin Gönüllü Motivasyonları Ölçeği, Türk gönüllüler için yapılan uyarlama çalışmasında 25 maddeden ve 6 boyuttan oluşmuştur. Bu boyutlar "değerlerin ifadesi", "vatanseverlik", "kişisel ilişkiler", "kariyer yönlendirme", "dışsal ödüller" ve "spor sevgisi" şeklindedir. Elde edilen sonuçlar ölçeğin Türk popülasyonunda geçerli ve güvenilir olduğunu göstermektedir.

Orijinal Makale

Yayın Bilgisi

Gönderi Tarihi: 28.11.2016

Kabul Tarihi: 26.12.2016

Online Yayın Tarihi: 30.12.2016

DOI: 10.25307/jssr.271322

Anahtar kelimeler:

Gönüllülük, sporda gönüllülük, gönüllü motivasyonu, sporda gönüllü motivasyonu, uluslararası spor organizasyonları

* Bu çalışma 13-15 Nisan 2016 tarihlerinde Kazakistan'ın Türkistan şehrinde gerçekleştirilen 5. Uluslararası Bilim Kültür ve Spor Kongresi'nde bildiri olarak sunulmuştur.

** Sorumlu Yazar *E-mail*: mfishne@gmail.com, Tel: +905326683410

The Adaptation of "Volunteer Motivations Scale For International Sporting Events" into Turkish

Abstract

Nowadays, thousands of volunteers take part in all units of mega sporting events and help make the event a success. So, volunteers defined as "unpaid workers" have big importance for the success of sports events. Determining the motivational factors of volunteers for being a volunteer in international sporting events and planning and implementing human resource strategies to attract them to the organization according to these factors is an important study field in management of international sporting events. The aim of this study is a) to adapt "Volunteer Motivations Scale for International Sporting Events" to Turkish and b) to test validity and reliability of the scale developed by Bang et al. (2009) for the purpose of determining the motivational factors of volunteers taking part in international sporting events. A total of 330 volunteers taking part in international sporting events, like FIFA U-20 World Cup (109 volunteers) and 17. Mediterranean Games (223 volunteers) which were organized in Turkey and accepting to participate to this study consisted the sample of this study. The easy sampling method was used. An online survey was conducted to the sample. As an instrument, "Volunteer Motivations Scale For International Sporting Events" (VMS-ISE) developed by Bang et al. (2009) for the purpose of determining the motivational factors of volunteers taking part in international sporting events was used. In the statistical analysis of the data, an exploratory factor analysis (EFA) was employed in order to assess the construct validity of the scale. Then a confirmatory factor analysis (CFA) was employed to test the accuracy of the structure designed as a result of EFA. The CFA results show that the chi-square/degrees of freedom was found as ($\chi^2/df= 3.26$) and the other parameters were found as IFI=0.905, the RMSEA=0.078, the CFI=0.904. The Total Cronbach's alpha score of the scale had a mean of 0.894. Finally, the original Volunteer Motivations Scale for International Sporting Events consisting of 30 items and 7 subscales, became a new version consisting of 25 items and 6 subscales in adaptation study. These subscales are "Patriotism", "Expression of Values", "Love of Sport", "Career Orientation", "Interpersonal Contacts" and "Extrinsic Rewards". The results show that the scale is a valid and reliable measurement tool in Turkish population.

Original Article

Article Info

Received: 28.11.2016

Accepted: 26.12.2016

Online Published: 30.12.2016

DOI: 10.25307/jssr.271322

Keywords:

Volunteering, sports volunteering, volunteering motivation, sports volunteering motivation, international sporting events.

GİRİŞ

Bireylerin maddi karşılık beklemeden (Handy ve ark., 2000; Cuskelly, 2006; Mirsafian ve Mohamadinejad, 2012), kendi isteğiyle (Cuskelly, 2006; Mirsafian ve Mohamadinejad, 2012) bilgi, zaman, beceri, çaba, deneyim ve kaynaklarını (Gaston ve Alexander, 2001) toplum için yararlı olacağını düşündüğü aktivitelerde kullanmasına gönüllülük, bu tür bir eylemde bulunarak kendisine, topluma (Cuskelly, 2006; Mirsafian ve Mohamadinejad, 2012) ve organizasyona (Mirsafian ve Mohamadinejad, 2012) faydalı olan kişiye de gönüllü tanımları yapılmaktadır. Günümüzde binlerce gönüllü eğitim, sanat, din, sağlık, çevre ve spor gibi birçok farklı alanda organizasyonların hemen hemen tüm birimlerinde görev almakta ve yer aldıkları organizasyonların başarısına önemli katkılar sunmaktadır.

Gönüllülük yapılan alanların en önemlilerinden birisi kendine ait doğası itibariyle spordur. Spor ve sporla ilgili organizasyonlar dünya çapında olduğu gibi ülkemizde de çok geniş kitlelere ulaşmış durumdadır. Spor organizasyonlarının içerisinde yer alan spor gönüllülerinin sayısı da bu büyümeye paralel olarak büyük rakamlara ulaşmıştır. Ülkemizde son yıllarda gerçekleştirilen uluslararası spor organizasyonlarından; 2005 Dünya Üniversiteler Yaz Oyunları'nda yaklaşık 9000, 2010 FIBA Dünya Basketbol Şampiyonası'nda yaklaşık 700, 2011 Dünya Üniversiteler Kış Oyunları'nda yaklaşık 2500, 2013 FIFA 20 Yaş Altı Dünya Kupası'nda yaklaşık 2500 ve 2013 Akdeniz Oyunları'nda yine yaklaşık 5000 gönüllü görev yapmıştır. Söz konusu rakamlar organizasyonlarda görev alan gönüllü sayılarını göstermektedir. Bununla birlikte, bu rakamların yaklaşık olarak üç dört kat fazlasının da

gönüllü olabilmek için başvuruda bulunduğu ancak seçilemedikleri hesaba katıldığında ülkemizdeki uluslararası spor organizasyonlarında gönüllüğün ulaştığı nokta daha iyi anlaşılabilecektir.

Ücret almadan, zamanlarını ve çabalarını spor organizasyonlarının başarısına adanmış gönüllüler, uluslararası spor organizasyonlarının ihtiyaç duyduğu insan kaynağının hem sayısal hem nitelik bakımından değerli ve vazgeçilemez bir parçasını oluşturmaktadır. Bu yüzden spor organizasyonlarının amaçlarının başarıyla gerçekleştirilmesinde ücretsiz işgücü kaynağı olarak görev yapan bu gönüllülerin büyük önemi bulunmaktadır. Gönüllüleri uluslararası spor organizasyonlarında görev almaya motive eden faktörlerin neler olduğunun belirlenmesi, buna göre onları organizasyona dahil edebilecek insan kaynakları stratejilerinin planlanması ve uygulanması uluslararası spor organizasyonlarının yönetimi için büyük önem taşımaktadır.

Literatür Bilgisi

Uluslararası literatür taraması sonucu gönüllülük motivasyonunun ölçülmesi ile ilgili olarak yapılan ve sporda gönüllülük motivasyonunun ölçülmesi ile ilgili çalışmalara da esas oluşturan iki temel çalışma dikkati çekmektedir. Bu çalışmaların ilkinde, Cnaan ve Goldberg-Glen (1991), sosyal hizmetler alanında yaptıkları kapsamlı bir literatür taraması sonucu oluşturdukları ve her bir maddesini en az 5 kaynaktan referans gösterdikleri 28 maddelik bir ölçeği, 258'si gönüllülük yapan 104'ü ise gönüllülük yapmayan toplam 362 birey üzerinde uygulayarak "Gönüllü Motivasyonu Ölçeği"ni (MVS - Motivation to Volunteer Scale) ortaya çıkarmışlardır. Çalışma sonuçlarına göre araştırmacılar gönüllüleri gönüllü olmaya motive eden faktörleri "fedakarlık" ve "egoistik (somut ödülleri)" güdülerini birlikte içeren ve 22 maddeden oluşan tek boyut altında açıklamaktadır.

İkinci çalışma ise Clary ve ark. (1998) tarafından gerçekleştirilen ve bir dizi çalışmadan oluşan araştırmadır. 30 madde ve 6 alt boyuttan oluşan "İşlevsel Gönüllü Envanteri" (VFI - Volunteer Functional Inventory), önce sosyal ve sağlık hizmetleri alanında 465 gönüllü üzerinde, sonra psikoloji eğitimi alan 534 üniversite öğrencisi üzerinde, daha sonra yine psikoloji eğitimi alan 65 üniversite öğrencisi üzerinde ve son olarak yine psikoloji eğitimi alan 59 üniversite öğrencisi üzerinde uygulanmıştır. Çalışma sonuçları gönüllülüğe motive eden faktörler olarak "değerler", "anlama", "sosyal", "kariyer", "koruma" ve "geliştirme" boyutlarını ortaya koymuştur. Söz konusu çalışma hem genel gönüllülük alanında hem sporda gönüllülük alanında farklı organizasyonlara uyarlanarak çok sayıda çalışmaya temel oluşturmuştur.

Gönüllülük motivasyonu ile ilgili araştırmalara dayanarak sporda gönüllülük motivasyonunun ölçülmesi ile ilgili geliştirilen ilk ölçeklerden biri Farrell ve ark. (1998) tarafından geliştirilen "Özel Etkinliklerde Gönüllü Motivasyonu Ölçeği" (SEVMS - Special Event Volunteer Motivation Scale)'dir. Araştırmanın sonuçları elit bir spor organizasyonundaki gönüllüleri inceleyen ilk araştırma olması nedeniyle önem taşımaktadır (Strigas ve Jackson, 2003). Bu çalışmada Farrell ve ark. (1998), Cnaan ve Goldberg-Glen (1991) tarafından sosyal hizmetler alanı için geliştirilmiş olan "Gönüllü Motivasyonu Ölçeği"ni (MVS - Motivation to

Volunteer Scale) “ulusal” bir spor organizasyonu için uyarlayarak söz konusu ölçeği ortaya çıkarılmışlardır. 137 gönüllü üzerinde uygulanan araştırma sonuçlarına göre gönüllüleri motive eden faktörlerin dört boyut altında toplandığı, bu boyutların “amaç”, “yardımda bulunma”, “dışsal gelenekler” ve “sorumluluk” şeklinde olduğu bulunmuştur.

Sporda gönüllü motivasyonunun ölçülmesi ile ilgili diğer bir ölçek, Strigas ve Jackson (2003)’ın Cnaan ve Goldberg-Glen (1991) tarafından geliştirilen “Gönüllü Motivasyonu Ölçeği - MVS” başta olmak üzere, Clary ve ark. (1998) tarafından geliştirilen “İşlevsel Gönüllü Envanteri - VFI” ile Beard ve Ragheb (1980) tarafından geliştirilen “Boş Zaman Motivasyon Ölçeği”ni (LMS - Leisure Motivation Scale) kullanarak ve özel etkinliklerle ilgili literatür taraması sonucu elde ettikleri bilgilerden yararlanarak oluşturdukları ve 2001 yılında Florida’da “yerel ve bölgesel” katılımın olduğu bir maraton koşusu organizasyonunda uyguladıkları “Spor Gönüllüleri Motivasyon Ölçeği” (MSSV - Motivational Scale for Sport Volunteers)’dir. 60 gönüllüden elde edilen bu araştırmanın sonuçlarına göre gönüllüleri motive eden faktörler 5 başlık altında toplanmıştır. Bu faktörler “materyal faktörü”, “amaç faktörü”, “boş zaman faktörü”, “egoistik faktör” ve “dışsal faktör” şeklinde sıralanmıştır.

Giannoulakis ve ark. (2008) ise 2004 Atina Olimpiyatları’nda yaptıkları çalışmada, Strigas ve Jackson (2003) tarafından geliştirilen “Spor Gönüllüleri Motivasyon Ölçeği - MSSV”nden yararlanarak “Olimpiyat Gönüllüleri Motivasyon Ölçeği”ni (OVMS - Olympic Volunteer Motivation Scale) geliştirmişlerdir. 146 gönüllü ile gerçekleştirilen çalışma sonucunda ortaya çıkan ve 18 maddeden oluşan ölçek, “olimpik”, “amaç” ve “egoistik” başlıkları altında 3 boyuttan meydana gelmiştir.

Bir başka çalışmada ise Bang ve Chelladurai (2009), uluslararası spor organizasyonlarında görev alan gönüllülerin motivasyonel faktörlerini belirleyebilmek için, önce 2002 FIFA Dünya Kupası’nda 509, daha sonra 2002 Asya Oyunları’nda 632 gönüllü ile yaptıkları çalışmalar sonucunda “Uluslararası Spor Organizasyonları için Gönüllü Motivasyonları Ölçeği”ni (VMS-ISE - Volunteer Motivations Scale for International Sporting Events) geliştirmişlerdir. Ölçekten elde edilen sonuçlara göre gönüllüleri motive eden faktörler 26 maddeli 6 boyut altında toplanmıştır. Bu boyutlar “değerlerin ifadesi”, “vatanseverlik”, “kişilerarası ilişkiler”, “kariyer yönlendirme”, “kişisel gelişim” ve “dışsal ödüller”i içeren altı alt boyuttan oluşmaktadır. Bang ve ark., (2009) 2004 Atina Olimpiyatları’nda 206 gönüllü ile yaptıkları çalışmada “Uluslararası Spor Organizasyonları için Gönüllü Motivasyonları Ölçeği - VMS-ISE”ni revize ederek ölçeğe yedinci bir boyut olan “spor sevgisi” boyutunu eklemişlerdir. Ölçeğin spor için geliştirilmiş olmasının ötesinde bir de spesifik olarak “uluslararası spor organizasyonlarında” görev alan gönüllülerin motivasyonel faktörlerini belirlemeyi amaçlaması nedeniyle literatürde önemli bir yeri bulunmaktadır.

Türkçe literatür incelendiğinde ise sporda gönüllülük motivasyonunun ölçülmesi ile ilgili Türkçe geliştirilmiş, geçerlik ve güvenilirliği sağlanmış bir ölçeğin bulunmadığı görülmektedir. Sporda gönüllülük motivasyonunun ölçülmesi ile ilgili bir ölçeğin Türkçe’ye uyarlandığı ve geçerlik güvenilirlik analizinin yapılarak Türkçe literatüre kazandırıldığı ise tek bir çalışmaya rastlanmıştır. Bu alışma Sertbaş’ın (2006) “Universiade 2005 İzmir Oyunlarında Görevli Gönüllü İnsan Kaynaklarının, Organizasyona Katılım Nedenleri ve

Motivasyonel Faktörlerin Analizi” başlıklı doktora tezidir. Söz konusu çalışmada Universiade 2005 İzmir Yaz Oyunlarında görev alan gönüllülerin gönüllü olma nedenleri incelenmiştir. 730 gönüllü ile gerçekleştirilen çalışmada araştırmacı, Strigas ve Jackson (2003)” tarafından geliştirilen “Spor Gönüllüleri Motivasyon Ölçeği - MSSV”ni Türkçeye uyarlamıştır. Orijinali 5 alt boyut ile 40 maddeden oluşan ölçekten uyarlama çalışması sırasında yapılan faktör analizi ile 7 soru çıkarılmıştır. Son hali verilen Türkçe “Spor Gönüllüleri Motivasyon Ölçeği” 33 maddeye ve 5 alt boyuta sahiptir. Bu faktörler, “amaç faktörü”, “materyal faktörü”, “egoizm faktörü”, “dış etkenler faktörü” ve “boş zaman aktivitesi faktörü” olarak sıralanmıştır.

Söz konusu çalışma dışında sporda gönüllülük ile ilgili yapılan diğer çalışmalar (Koşan ve Güneş, 2009; Kara, 2012; Özşen, 2012; Atçı ve ark., 2014; Güzel ve ark., 2015; Berber, 2015) da bulunmaktadır. Ancak bu çalışmalar, araştırmacıların literatür incelemeleri sonucu daha önceki araştırmalardan yararlanarak oluşturdukları anketlerle gerçekleştirilmiş olup, geçerlik ve güvenilirlik analizi yapılarak Türkçe’ye kazandırılmış başka bir uyarlama çalışmasına rastlanmamıştır.

İncelenen literatür özetinden de anlaşılacağı üzere daha önce sporda gönüllülük motivasyonunun ölçülmesi ile ilgili bir ölçeğin Türkçe’ye uyarlandığı ve geçerlik güvenilirlik analizinin yapılarak Türkçe literatüre kazandırıldığı tek bir çalışma görülmektedir. Ancak Strigas ve Jackson (2003) tarafından geliştirilen ve Sertbaş’ın (2006) Türkçe’ye kazandırdığı söz konusu “Spor Gönüllüleri Motivasyon Ölçeği - MSSV”nin de 2001 yılında Florida’da “yerel ve bölgesel” katılımın olduğu bir maraton koşusu organizasyonunda geliştirildiği görülmektedir. Spesifik olarak “uluslararası” spor organizasyonlarında görev alan gönüllülerin motivasyonel faktörlerine yönelik geliştirilen bir ölçeğin Türkçe literatüre kazandırıldığı bir çalışmaya ise rastlanılamamıştır.

Araştırmanın Önemi

Bu çalışma, spesifik olarak “uluslararası spor organizasyonları”nda görev alan gönüllülerin motivasyonel faktörlerine yönelik geliştirilen bir ölçeğin Türkçe’ye uyarlanacağı ve geçerlik güvenilirlik analizinin yapılarak Türkçeye kazandırılacağı ilk çalışma olması bakımından özgün bir değere sahiptir. Ayrıca bu çalışmanın 2005 Dünya Üniversiteler Yaz Oyunları, 2010 FIBA Dünya Basketbol Şampiyonası, 2011 Dünya Üniversiteler Kış Oyunları, 2013 FIFA 20 Yaş Altı Dünya Kupası ve 2013 Akdeniz Oyunları gibi büyük uluslararası spor organizasyonlarını gerçekleştiren ve gelecek yıllarda olimpiyatlar da dahil olmak üzere birçok uluslararası spor organizasyonunu gerçekleştirmeye aday olan ülkemizde, bu organizasyonların yöneticilerine ve araştırmacılara, gönüllülerle ilgili çalışmalarında, onlarla ilgili insan kaynakları stratejilerini geliştirmelerinde ve uygulamalarında kullanabilecekleri bir ölçek sağlaması ve literatüre katkı yapması beklenmektedir.

Araştırmanın Amacı

Bu çalışmanın amacı; uluslararası spor organizasyonlarında görev alan gönüllülerin motivasyonel faktörlerini belirlemek amacıyla Bang ve ark. (2009) tarafından geliştirilen Uluslararası Spor Organizasyonları için Gönüllü Motivasyonları Ölçeği’nin a) Türkçe’ye uyarlanması b) geçerlik ve güvenilirliğinin sınanmasıdır.

YÖNTEM

Çalışma Grubu

Araştırmanın çalışma grubunu, 2013 yılında Türkiye’de gerçekleştirilen uluslararası spor organizasyonlarından FIFA U-20 Dünya Kupası’nda görev alan 109 gönüllü ile Akdeniz Oyunları’nda görev alan 223 gönüllü olmak üzere toplam 332 gönüllü oluşturmuştur. Çalışma grubunun belirlenmesinde kolay ulaşılabilir örnekleme yöntemi esas alınmıştır.

Faktör analizi çalışmalarında, örnekleme büyüklüğü için madde sayısının 5 katı (Gürbüz ve Şahin, 2015) ya da 10 katı (Kline, 1994) kadar bir büyüklüğün yeterli olduğunu ifade eden araştırmacıların yanısıra genelde 300 kişilik bir örneklemin iyi olduğu (Field (2005; Tavşancıl, 2006; Karagöz, 2014) ifade edilmektedir. Literatürden hareketle, bu çalışma kapsamına alınan 332 kişilik örneklemin hem ölçeğin madde sayısı olan 30 sayısının on katını geçmesi hem genelde önerilen 300 rakamını aşması nedeniyle geçerlik ve güvenilirlik çalışması için yeterli olduğuna karar verilmiştir. Çalışmada kullanılan ölçek araştırmaya katılmayı kabul eden gönüllülere online anket yöntemiyle uygulanmıştır.

Veri Toplama Aracı

Veri toplama aracı olarak Bang ve ark. (2009) tarafından uluslararası spor organizasyonlarında görev alan gönüllülerin motivasyonel faktörlerini belirlemeye yönelik olarak geliştirilen Uluslararası Spor Organizasyonları için Gönüllü Motivasyonları Ölçeği kullanılmıştır. Söz konusu ölçek önce Bang ve Chelladurai (2009) tarafından 2002 FIFA Dünya Kupası’nda 509 gönüllü ve 2002 Asya Oyunları’nda 632 gönüllü ile yapılan çalışmalar sonucunda 26 madde ve 6 alt boyutlu olarak geliştirilmiş ardından Bang ve ark., (2009) tarafından 2004 Atina Olimpiyatları’nda 206 gönüllü ile yapılan çalışma ile revize edilerek son halini almıştır. Son hali 30 maddeden oluşan ölçek 7’li Likert tipinde olup, “değerlerin ifadesi”, “vatanseverlik”, “kişisel ilişkiler”, “kariyer yönlendirme”, “kişisel gelişim”, “dışsal ödülleri” ve “spor sevgisi”ni içeren yedi alt boyuttan oluşmaktadır.

Ölçeğin alt boyutlarının i güvenilirlik katsayıları 0.70 ile 0.88 (Faktör 1: 0.88, Faktör 2: 0.70, Faktör 3: 0.82, Faktör 4: 0.86, Faktör 5: 0.83, Faktör 6: 0.75, Faktör 7: 0.86) arasında değişirken ölçeğin toplam i güvenilirlik katsayısı 0.81’dir. Model uyum iyiliği (model fit) değerlerine bakıldığında değerlerin $[\chi^2(356)=918.54, p<0.01]$, $0.90<NFI=0.92$, $0.90<NNFI=0.94$, $0.90<IFI=0.95$, $0.90<CFI=0.95$, $RMR=0.065<0.08$, $RMSEA=0.088<0.08$, şeklinde olduğu görölmektedir.

Ölçekte yer alan “değerlerin ifadesi” boyutu başkalarını düşünme, organizasyonun başarısına ve topluma katkıda bulunma düşüncelerini, “vatanseverlik” boyutu ülkeye sevgi ve bağlılığı, “kişilerarası ilişkiler” boyutu diğer insanlarla buluşmayı, tanışmayı ve arkadaşlık kurmayı, “kariyer yönlendirme” boyutu kariyer gelişimi ile ilgili deneyim kazanma ve bağlantılar kurmayı, “kişisel gelişim” boyutu yeni bakış açıları kazanma, kendini önemli ve ihtiyaç duyulan biri olarak hissetmeyi, ve “dışsal ödülleri” boyutu organizasyon giysisi, yiyecek ve maçlara ücretsiz giriş gibi somut ödülleri içermektedir. Ölçeğe daha sonra eklenen “spor sevgisi” boyutu ise sporu ve sporla ilgili organizasyonları sevmeyi içermektedir.

İşlem Yolu

“Uluslararası Spor Organizasyonları için Gönüllü Motivasyonları Ölçeği”nin Türkçeye uyarlama çalışmalarına başlamadan önce orijinal ölçeğin yazarlarından Hyejin Bang ile e-mail yoluyla iletişim kurularak ölçeğin uyarlama çalışması için izni ve görüşü alınmıştır.

Alınan izin ve görüşün ardından ölçeğin İngilizce formu ilk olarak araştırmacılar tarafından Türkçe’ye çevrilmiştir. Ardından birbirinden bağımsız olarak üç İngilizce uzmanından^{1,2,3} çeviri hakkındaki görüş ve önerileri alınmıştır. Öneriler doğrultusunda en uygun ifadelerden elde edilen çeviri formu araştırmacılar ve hem spor alanına hem her iki dile hakim bir uzman⁴ ile Fullbright Bursu kapsamında Cumhuriyet Üniversitesi Yabancı Diller Yüksekokulu’nda misafir olarak bulunan iki Amerikalı öğretim elemanı^{5,6} tarafından birlikte değerlendirilmiş ve bütün maddeleri en iyi ifade ettiği düşünölen bir Türkçe form düzenlenmiştir.

Düzenlenen Türkçe form her iki dile ileri düzeyde hakim bir öğretim üyesi⁷ tarafından tekrar İngilizceye çevrilmiştir. Elde edilen yeni İngilizce form ile orjinal İngilizce form yine Fullbright Bursu kapsamında Afyon Kocatepe Üniversitesi Yabancı Diller Yüksekokulu’nda misafir olarak bulunan Amerikalı bir öğretim elemanı⁸ tarafından karşılaştırılmış ve yapılan çeviriler ile özgün hali arasında tutarlılık olduğuna ve önemli bir farklılık bulunmadığına karar verilmiştir.

Ölçeğin İngilizce ve Türkçe formları 2015-2016 eğitim öğretim döneminde Cumhuriyet Üniversitesi, Mütercim-Tercümanlık Bölümü’nde 4. sınıfta öğrenim gören 30 öğrenciye iki hafta ara ile uygulanmış ve her iki formdan alınan puanlar arasındaki korelasyon katsayıları incelenmiştir.

Elde edilen Türkçe form ile 10 uluslararası spor gönüllüsü üzerinde ön uygulama yapılmış, ölçekteki maddelerin anlaşılıp anlaşılmadığı kontrol edilmiş ve anlaşılmayan veya daha iyi ifade edilmesi gereken yerler ile ilgili gönüllülerin önerileri alınarak düzenlemeler yapılmıştır. Öneriler sonrasında yeni düzenlemeler yapılan ölçek, Türk dili konusunda uzman bir öğretim üyesine⁹ sunularak dil açısından uygunluğu incelenmiş, gerekli son düzeltmeler yapılarak kullanılmaya hazır hale getirilmiştir.

Verilerin Analizi

Verilerin analizinde Cumhuriyet Üniversitesi Kampüs Lisanslı SPSS 22.0 programı kullanılmıştır. Ölçeğin dil geçerliliği çalışmalarında Türkçe ve İngilizce formlardan alınan puanlar arasındaki korelasyon Pearson Momentler Çarpımı Korelasyon katsayısı

¹ Okt. Mustafa Recep OKTAY, mustafarecepoktay@gmail.com

² Fatma KALP, İngilizce Öğretmeni, lockiyem85@hotmail.com

³ Ahmet DEMİR, İngilizce Öğretmeni, ahmetdmr@hotmail.com

⁴ Yrd. Doç. Dr. Mutlu CUĞ, mutlucug@gmail.com

⁵ Amy Berg, aberg2014@gmail.com

⁶ Michelle Towers, mtowers@cox.net

⁷ Doç. Dr. Mustafa FİŞNE, fisne@aku.edu.tr

⁸ Diana Naoum, dnaoum@aku.edu.tr

⁹ Doç. Dr. Hakan YEKBAŐ, hakyek@gmail.com

hesaplanarak incelenmiştir. Ölçeğin yapı geçerliliğini belirlemek için değişkenler arasındaki ilişkilere dayalı olarak faktör yapısını keşfetmeyi amaçlayan açımlayıcı faktör analizi (AFA) uygulanmış, faktörlerin yapısı döndürölmüş temel bileşenler analizi kullanılarak belirlenmiştir. AFA ile belirlenen faktör yapısı doğrulamayı faktör analizine (DFA) tabi tutulmuştur. Model ile veri arasındaki uyumu inceleyen DFA’da modelin eldeki veriye ne derece uyum gösterdiğini belirlemek ve modelin geçerliliğini değerlendirmek için Ki-Kare Uyum, IFI (Fazlalık Uyum İndeksi), CFI (Karşılaştırmalı Uyum İndeksi) ve RMSEA (Yaklaşık Hataların Ortalama Karekökü) uyum indeksleri dikkate alınmıştır. Ölçekte yer alan faktörlerin iç güvenirlilik katsayısı ise Cronbach α değeriyle hesaplanmıştır. Son olarak faktörler arasındaki ilişkinin açığa çıkarılması amacıyla faktörlerden alınan puanlar arasındaki korelasyon Pearson Momentler Çarpımı Korelasyon katsayısı hesaplanarak belirlenmiştir.

BULGULAR

Dil Geçerliliğine İlişkin Bulgular

İngilizce’den Türkçe’ye çevirisi yapılan ölçeğin dil geçerliliğinin sağlanması amacıyla İngilizce ve Türkçe formlar 2015-2016 eğitim öğretim döneminde Cumhuriyet Üniversitesi, Mütercim-Tercümanlık Bölümü’nde 4. sınıfta eğitim gören 30 öğrenciye iki hafta arayla uygulanmıştır. İngilizce ve Türkçe formlardan alınan puanlar arasındaki Pearson Momentler Çarpımı Korelasyon katsayısı .88 olarak hesaplanmıştır. Korelasyon katsayısının .70-1.00 arasında olması yüksek düzeyde bir ilişki olarak tanımlanmaktadır (Büyüköztürk, 2002). Bu katsayı değerine göre elde edilen puanlar arasında yüksek düzeyde, pozitif ve anlamlı bir korelasyon olduğu görölmüş ve Türkçe’ye uyarlanan ölçeğin orijinaline eşdeğer olduğu kabul edilmiştir.

Açımlayıcı Faktör Analizine (AFA) İlişkin Bulgular

Çalışmada elde edilen verilere faktör analizi yapılmadan önce verilerin faktör analizine uygun olup olmadığını belirlemek için Kaiser-Meyer-Olkin katsayısı (KMO) değeri ve Bartlett Küresellik Testi sonucuna bakılmıştır.

Tablo 1. Verilerin faktör analizine uygunluğunun incelenmesi

Kaiser-Meyer-Olkin (KMO)		0.883
Örneklem Ölçüm Yeterliği		
	Ki-Kare Değeri	4964.474
Bartlett Küresellik Testi	S.d	300
	p	0.000

KMO değerinin 0.60’tan yüksek, Bartlett Küresellik Testi’nin ise anlamlı çıkması verilerin faktör analizi için uygun olduğunu gösterir (Büyüköztürk, 2002). Yapılan hesaplamalarda KMO katsayısı değeri 0.883, Bartlett Küresellik Testi sonucu ise anlamlı $p(\text{sig})=0.000<0.01$ olarak bulunmuştur. Bu iki sonuca göre faktör analizi için örneklem büyüklüğünün yeterli ve veri dağılımının uygun olduğuna böylelikle faktör analizinin yapılabilirliğine karar verilmiştir.

Ölçeğin yapı geçerliğini belirlemek için açımlayıcı faktör analizi (AFA) uygulanmıştır. AFA'da faktörlerin yapısı döndürölmüş temel bileşenler analizi ve varimax döndürme yöntemi kullanılarak belirlenmiştir. Literatürde madde yük değerlerinin 0.45'ten (Büyüköztürk, 2002) büyük olması iyi bir ölçüt olarak önerilmektedir. Analiz sırasında maddelerin faktör yük değerinin alt sınırı 0.45 olarak belirlenmiş, 5., 10., 12., 17. ve 22. maddeler faktör yüklerinin yetersizliğinden dolayı ölçekten çıkarılmıştır. Kalan 25 maddeye uygulanan açımlayıcı faktör analizi sonucunda, döndürme sonrası maddelerin faktör yükü değerlerinin 0.618-0.912 aralığında değişim gösterdiği belirlenmiştir. Ölçek kapsamında tutulan 25 maddenin hangi faktörün altında yer aldığı ve madde yükleri Tablo 2'de gösterilmiştir.

Tablo 2: Açımlayıcı faktör analizi sonuçları

Ölçek Alt Boyutu	Maddeler	Fak. Yük Değeri	Özdeğer	Varyans (%)	Kümülatif Varyans (%)
Faktör 1	Madde 21	0.891	8.922	35.687	35.687
	Madde 6	0.884			
	Madde 23	0.872			
	Madde 9	0.758			
	Madde 1	0.720			
Faktör 2	Madde 3	0.845	3.231	12.925	48.612
	Madde 4	0.795			
	Madde 2	0.764			
	Madde 29	0.730			
Faktör 3	Madde 18	0.912	2.415	9.661	58.273
	Madde 25	0.904			
	Madde 7	0.879			
	Madde 28	0.700			
Faktör 4	Madde 16	0.785	1.994	7.975	66.248
	Madde 19	0.747			
	Madde 20	0.742			
	Madde 24	0.701			
	Madde 14	0.658			
Faktör 5	Madde 26	0.836	1.204	4.818	71.066
	Madde 15	0.812			
	Madde 30	0.726			
	Madde 8	0.618			
Faktör 6	Madde 13	0.842	1.053	4.211	75.277
	Madde 27	0.803			
	Madde 11	0.766			

Veri setine uygulanan faktör analizi sonuçları değerlendirilirken ölçekte yer alacak faktör sayısını belirlemede en önemli ve yaygın kullanılan ölçüt, özdeğeri 1'den büyük olan faktörlerin ölçeğe alınmasıdır (Büyüköztürk, 2002; Karagöz, 2014). Tablo 2'de elde edilen 6 faktörün öz değerlerinin 1'den büyük olduğu görölmektedir. Bu altı faktörün açıkladıkları varyanslar % 4.211 ve % 35.687 arasında değişmekte ve toplam açıklanan varyansın % 75.277 olduğu görölmektedir. Bu bulgulara göre analiz sonunda ortaya çıkan altı faktörün birlikte ana yapıya ait toplam varyansın yaklaşık % 75'ini açıkladığı belirlenmiştir. Literatürde toplam açıklanan varyansın % 40 ile % 60 arasında yeterli kabul edilebileceği (Tavşancıl, 2006; Karagöz, 2014) belirtilmektedir. Hesaplanan yaklaşık % 75'lik toplam

açıklanan varyans dikkate alındığında ortaya konan yapının ölçtüğü değişkeni oldukça iyi düzeyde açıkladığı söylenebilir.

Faktörlerin Adlandırılması

Elde edilen faktörlerle özgün ölçeğin faktörleri maddelerin taşıdıkları anlam ve özgün ölçekteki faktör isimlendirmesi dikkate alınarak karşılaştırıldığında, birinci faktörün “vatanseverlik” faktörüyle, ikinci faktörün “değerlerin ifadesi” faktörüyle, üçüncü faktörün “spor sevgisi” faktörüyle, dördüncü faktörün “kariyer yönlendirme” faktörüyle, beşinci faktörün “kişilerarası ilişkiler” faktörüyle ve altıncı faktörün “dışsal ödüller” faktörüyle örtüştüğü, bu yüzden yeni faktörlerin de bu isimlerle adlandırılabilceği görülmüştür.

Özgün ölçekte yer alan “kişisel gelişim” faktörünün 4 maddesinin tamamı ile, “değerlerin ifadesi” faktöründen bir madde ise faktör yük değerlerinin yetersiz olmaları nedeniyle adaptasyonu yapılan ölçekten çıkarılmıştır.

Doğrulatoryı Faktör Analizine (DFA) İlişkin Bulgular

Yapı geçerliliğini sağlamak amacıyla AFA ile belirlenen faktör yapısı doğrulatoryı faktör analizine (DFA) tabi tutulmuştur. Model uyumu (model fit) için raporlanan değerler araştırmacının dikkat çekmek istediği değerlere göre değişebilmektedir. Bu çalışmada genel olarak dikkate alınan değerler; χ^2/sd , IFI (Artan Uygunluk İndeksi), CFI (Karşılaştırımlı Uygunluk İndeksi) ve RMSEA (Yaklaşık Hataların Ortalama Karekökü) uyum indeksi değerleridir. Bu değerlerin literatürde genel kabul gören değerlendirme kriterleri ile uygulanan doğrulatoryı faktör analizi sonucunda elde edilen uyum değerleri Tablo 3'teki gibidir:

Tablo 3: Model uyum kriterleri ve doğrulatoryı faktör analizi uyum değerleri

Model Uyum Kriteri	İyi Uyum	Kabul Edilebilir Uyum	Çalışma Bulguları
CMIN/SD	$\chi^2/sd \leq 3$	$\chi^2/sd \leq 5$	786.780/260=3.026
IFI	$0.95 \leq IFI$	$0.90 \leq IFI$	0.905
CFI	$0.97 \leq CFI$	$0.90 \leq CFI$	0.904
RMSEA	$RMSEA \leq 0.05$	$RMSEA \leq 0.08$	0.078

Tablo 3'te görüldüğü gibi çalışma bulgularından elde edilen uyum değerleri ile literatürde kabul edilen değerler karşılaştırıldığında, ($\chi^2/sd=3.026 < 5$, $0.90 < IFI = 0.905$, $0.90 < CFI = 0.904$, $RMSEA = 0.078 < 0.08$) model verilere kabul edilebilir düzeyde uyum göstermektedir. Dolayısıyla, aşımlayıcı faktör analizi ile ortaya konulan 6 faktörlü yapının geçerliği ve gözlenen değerlerle uyumu, doğrulatoryı faktör analizi ile de teyit edilmiştir. Yani bulunan ölçeğin yapı geçerliliğini sağladığı, uluslararası spor organizasyonlarında görev alan Türk gönüllülerin motivasyonlarını ölçmek için kullanılabilceği söylenebilir.

Doğrulatoryı faktör analizinde önemli noktalardan biri de regresyon katsayılarının anlamlı olmasıdır. Tablo 4'te standardize edilmiş regresyon katsayıları görülmektedir. Her ikili ilişki için “p” değerleri 0,05'ten küçük olduğu için, faktör yüklenimlerinin istatistiki olarak önemli

olduğu söylenebilir. Faktör yüklenimlerinin önemli çıkması, maddelerin faktörlere doğru yüklendiği anlamına gelmektedir. Ayrıca regresyon katsayılarının olduğu ya yüksek olduğu da grlmektedir.

Tablo 4: Standardize edilmiş regresyon katsayıları

	Standartlaştırılmış Regresyon Ağrılıkları		Standartlaştırılmış Regresyon Ağrılıkları
Madde23 ← F1	.891	Madde24 ← F4	.815
Madde21 ← F1	.915	Madde20 ← F4	.775
Madde9 ← F1	.830	Madde19 ← F4	.633
Madde6 ← F1	.856	Madde16 ← F4	.738
Madde1 ← F1	.754	Madde14 ← F4	.585
Madde29 ← F2	.737	Madde30 ← F5	.787
Madde4 ← F2	.900	Madde26 ← F5	.787
Madde3 ← F2	.918	Madde15 ← F5	.830
Madde2 ← F2	.754	Madde8 ← F5	.721
Madde28 ← F3	.676	Madde27 ← F6	.755
Madde25 ← F3	.912	Madde13 ← F6	.762
Madde18 ← F3	.889	Madde11 ← F6	.664
Madde7 ← F3	.865		

Yapıya ait doğrulayıcı faktör analizini gösteren diyagram Ek-1’de verilmiştir.

Güvenirliğe İlişkin Bulgular

Bu alışma kapsamında Türk kültürüne uyarlanan ‘‘Uluslararası Spor Organizasyonları İçin Gönüllü Motivasyonları leği’’nin iç tutarlılığı, ölçeğin tamamına ve alt faktörlere ait Cronbach α değerleri hesaplanarak incelenmiştir. Yapılan analizler sonucu ölçeğin bütününe ve her bir faktöre ait Cronbach α katsayısı değerleri Tablo 5’teki gibi elde edilmiştir.

Tablo 5: Ölçeğin tümü ve alt faktörler için Cronbach α katsayıları

Faktörler	Madde Sayısı	Cronbach Alpha Katsayısı	Güvenirlik Düzeyi
Faktör 1- Vatanseverlik	5	0.927	Yüksek derecede güvenilir
Faktör 2- Değerlerin İfadesi	4	0.893	Yüksek derecede güvenilir
Faktör 3- Spor Sevgisi	4	0.895	Yüksek derecede güvenilir
Faktör 4- Kariyer Yönlendirme	5	0.829	Yüksek derecede güvenilir
Faktör 5- Kişilerarası İlişkiler	4	0.858	Yüksek derecede güvenilir
Faktör 6- Dışsal dller	3	0.753	Olduğu güvenilir
Toplam	25	0.894	Yüksek derecede güvenilir

Tablo 5’teki değerlere göre Türk kültürüne uyarlanan ‘‘Uluslararası Spor Organizasyonları İçin Gönüllü Motivasyonları leği’’nin alt boyutlarının Cronbach α güvenirlik katsayıları sırasıyla Faktör 1 için 0.927 olarak, Faktör 2 için 0.893 olarak, Faktör 3 için 0.895 olarak, Faktör 4 için 0.829 olarak Faktör 5 için 0.858 olarak Faktör 6 için ise 0.753 olarak hesaplanmıştır. Buna göre faktörlerin beşinin yüksek güvenilir, birinin ise olduğu güvenilir olduğu grlmektedir. Ölçekteki toplam 25 maddenin tamamının Cronbach α güvenirlik katsayısının ise 0.894 olduğu grlmektedir. Bu değer göz önüne alındığında ölçeğin yüksek güvenirliğe sahip olduğu sylenabilir.

Faktörler Arası İlişkilere İlişkin Bulgular

Elde edilen ölçeğin tanımlanan altı faktörüne ilişkin faktörler arası korelasyon katsayıları Tablo 6’da verilmiştir.

Tablo 6: Ölçeğin faktörler arası korelasyon tablosu

Faktörler	Faktör 1	Faktör 2	Faktör 3	Faktör 4	Faktör 5	Faktör 6
1- Vatanseverlik	1					
2- Değerlerin İfadesi	0.592** (0.000)	1				
3- Spor Sevgisi	0.373** (0.000)	0.357** (0.000)	1			
4- Kariyer Yönlendirme	0.298** (0.000)	0.356** (0.000)	0.292** (0.000)	1		
5- Kişilerarası İlişkiler	0.354** (0.000)	0.548** (0.000)	0.431** (0.000)	0.555** (0.000)	1	
6- Dışsal Ödüller	-0.054 (0.326)	-0.180** (0.001)	0.034 (0.542)	0.268** (0.000)	0.046 (0.401)	1

**p<0.05

Tablo 6’da görüldüğü gibi faktör puanları arasındaki korelasyonlar incelendiğinde korelasyon katsayıları arasında yüksek düzeyde ilişkiler olmadığı görülmektedir. Bu sonuç faktörlerin birbirinden bağımsız yapıda olduğunu göstermektedir.

TARTIşMA ve SONUÇ

Bu çalışma kapsamında 2013 yılında Türkiye’de gerçekteşirilen uluslararası spor organizasyonlarından FIFA U-20 Dünya Kupası’nda görev alan 109 gönüllü ile Akdeniz Oyunları’nda görev alan 223 gönüllü olmak üzere toplam 332 Türk gönüllüye, Bang ve ark. (2009) tarafından uluslararası spor organizasyonlarında görev alan gönüllülerin motivasyonel faktörlerini belirlemeye yönelik olarak geliştirilen ve 30 maddeden oluşan “Uluslararası Spor Organizasyonları için Gönüllü Motivasyonları Ölçeği”nin Türkçe’ye çevirilen taslak formu uygulanmıştır.

Çalışmada elde edilen verilere açımlayıcı faktör analizi uygulanmış ve 25 maddeyi içeren 6 faktörlü bir yapı elde edilmiştir. Ardından elde edilen yapıya doğrulamayı faktör analizi uygulanmıştır. Elde edilen model uyum iyiliği (model fit) değerlerine göre modelin verilere kabul edilebilir düzeyde uyum gösterdiği belirlenmiş, böylece ortaya konan yapının geçerliği doğrulamayı faktör analizi ile teyit edilmiştir. Daha sonra ölçeğin iç tutarlılığını ve güvenilirliğini incelemek için ölçeğin tümüne ve faktörlere ait Conbach α katsayısı hesaplanmış, ölçeğin yüksek derecede güvenilir olduğu sonucuna varılmıştır. Son olarak ölçeğin faktörleri arasındaki korelasyon katsayıları incelenmiş, faktörlerin birbirinden bağımsız yapıda olduğu tespit edilmiştir. Elde edilen Türkçe ölçek ile orijinal ölçek karşılaştırıldığında da her iki ölçeğin uyumlu olduğu görülmektedir.

Sonuç olarak; orijinalinde 30 madde ve 7 boyut içeren Uluslararası Spor Organizasyonları için Gönüllü Motivasyonları Ölçeği, Türk gönüllüler için yapılan uyarılama çalışmasında 25 maddeden ve 6 boyuttan oluşmuştur. Bu boyutlar “değerlerin ifadesi”, “vatanseverlik”, “spor sevgisi”, “kariyer yönlendirme”, “kişisel ilişkiler” ve “dışsal ödüller” şeklinde

adlandırılmıştır. Elde edilen sonuçlar ölçeğin Türk popülasyonunda geçerli ve güvenilir olduğunu göstermektedir. Elde edilen ölçeğin son hali Ek-2’de verilmiştir.

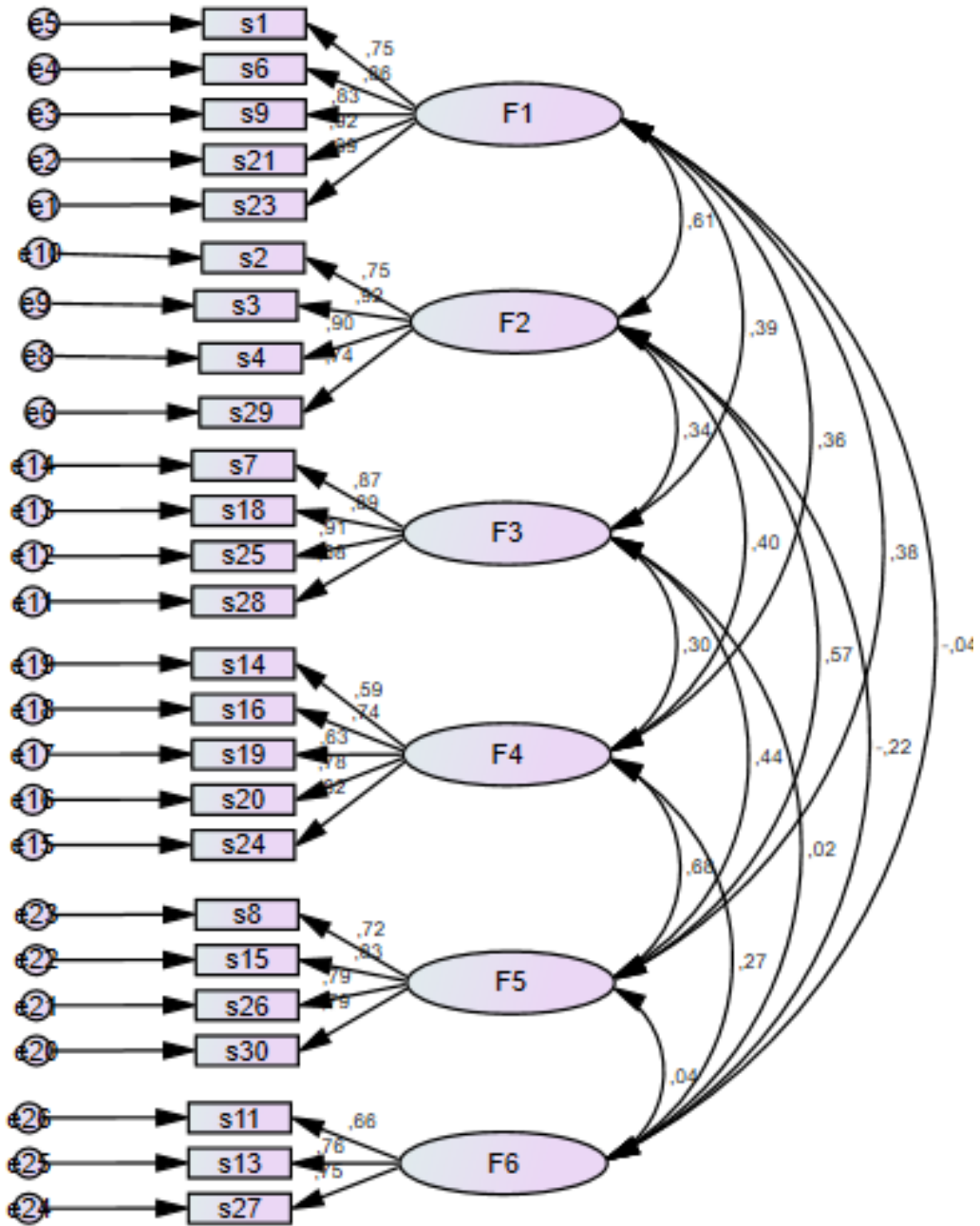
Bu çalışmanın araştırmacılara ve ülkemizde geekleştirilebilecek uluslararası spor organizasyonlarının yöneticilerine gönüllülerle ilgili çalışmalarında kullanabilecekleri bir ölçek sunacağı ve literatüre önemli bir katkı sağlayacağı dşnlmektedir. Ayrıca elde edilen bu ölçek ile hem Türk gönüllülerin özelliklerini ortaya çıkarabilecek yeni çalışmaların yapılması hem ölçeğin farklı branşlarda veya organizasyonlarda görev alan daha fazla sayıda gönüllü kitlesi üzerinde uygulanarak ölçeğin tekrar tekrar test edilmesi önerilmektedir.

KAYNAKLAR

- Atçı, D., Yenipınar, U., & Unur, K., (2014). Gönüllü olma nedenleri: Mersin 2013- XVII. Akdeniz Oyunları rneği. *Seyahat ve Otel İşletmeciliği Dergisi*, 11 (3), s.42-56.
- Bang, H., & Chelladurai, P. (2009). Development and validation of the volunteer motivations scale for international sporting events (VMS-ISE). *International Journal of Sport Management and Marketing*, 6(4), p.332-350.
- Bang, H., Alexandris, K., & Ross, S. (2009). Validation of the revised volunteer motivations scale for international sporting events (VMS-ISE) at the Athens 2004 Olympic Games. *Event Management*, 12(3/4), p.119-131.
- Beard, J., & Ragheb, M., (1980). Measuring leisure satisfaction. *Journal of Leisure Research* 12 (1), p.20-23.
- Berber, S. (2015). *Spor etkinliklerinde gönüllü motivasyonu: 2011 Avrupa Gençlik Olimpiyatları rneği*. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Anadolu Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Eskişehir.
- Büyüköztürk, ř. (2002). *Sosyal bilimler için veri analizi el kitabı: İstatistik, araştırma deseni spss uygulamaları ve yorum*. Pegem Akademi Yayıncılık, Ankara.
- Clary, E. G., Snyder, M., Ridge, R. D., Copeland, J., Stukas, A. A., Haugen, J., & Miene, P. (1998). Understanding and assessing the motivations of volunteers: A functional approach. *Journal of Personality and Social Psychology*, 74(6), p.1516-1530.
- Cnaan, R. A., & Goldberg-Glen, R. S. (1991). Measuring motivation to volunteer in human services. *Journal of Applied Behavioral Science*, 27, p.269–284.
- Cuskelly G, Hoye R, & Auld C. (2006). *Working with volunteers in sport*. London, United Kingdom: Routledge.
- Farrell, J. M., Johnston, M. E., & Twynam, D. G. (1998). Volunteer motivation, satisfaction and management at an elite sporting competition. *Journal of Sport Management*, 12, p.288–300.
- Field, A. (2005). *Discovering statistics using SPSS (2nd ed.)*. London: Sage Publications.
- Gaston, K. & Alexander, J. (2001). Effective organisation and management of public sector volunteer workers: police special constables. *The International Journal of Public Sector Management*, 14(1), p.59-74.
- Giannoulakis, C., Wang, C.H., & Gray, D. (2008). Measuring volunteer motivation in mega-sporting events. *Event Management*, 11(4), p.191-200.
- Grbz, S., ve şahin, F. (2015). *Sosyal bilimlerde araştırma yöntemleri*. Sekin Yayınları, Ankara.

- Güzel, P., Ünlü, H., Özbey, S. ve Esentaş, M. (2015). Volunteerism and international sport organisations: XVII. Mediterranean Games. *Turkish Journal of Sport and Exercise*, *17(1)*, p.84-91. DOI: 10.15314/TJSE.2015112543
<http://selcukbesyod.selcuk.edu.tr/sumbtd/index>
- Handy, F., Cnaan, R. A., Brudney, J. L., Ascoli, U., Meijs, L. C., & Ranade, S. (2000). Public perception of "who is a volunteer": An examination of the net-cost approach from a cross-cultural perspective. *Voluntas*, *11(1)*, p.45-65.
- Kara, K. E. (2012). *Universiade 2011 Erzurum Kış Oyunlarındaki gönüllülerin katılma motivasyonları ve oyunlar sonrası beklenti ve memnuniyetlerinin değerlendirilmesi*. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Marmara Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Karagöz, Y. (2014). *SPSS 21.1 uygulamalı biyoistatistik*. Nobel Yayınevi, Ankara.
- Kline, R.B. (1994). *An easy guide to factor analysis*. Routledge, New York.
- Koşan A. & Güneş E. (2009). Volunteerism and Erzurum 2011 Winter Universiades. *Journal of Atatürk University Social Sciences*, *13(2)*, s.1-18.
- Mirsafian, H. and Mohamadinejad, A. (2012) Sport volunteerism: A study on volunteering motivations in university students. *Journal of Human Sport and Exercise*, *7*, p.73-84.
- Özşen, G. (2012). *2010 Dünya Basketbol Şampiyonasında görev alan gönüllü katılımcıların beklentilerinin karşılanıp karşılanmadığının belirlenmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Sertbaş K. (2006). *Universiade2005 İzmir Oyunlarında görevli gönüllü insan kaynaklarının, organizasyona katılım nedenleri ve motivasyonel faktörlerin analizi*. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Kocaeli Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Kocaeli.
- Strigas, A. D., & Jackson, N. E. (2003). Motivating volunteers to serve and succeed: Design and results of a pilot study that explores demographics and motivational factors in sport volunteerism. *International Sports Journal*, *7(1)*, p.111–123.
- Tavşancıl, E. (2006). *Tutumların ölçülmesi ve SPSS ile veri analizi*. Nobel Yayıncılık, Ankara.

EK-1
YAPIYA AİT DOĞRULAYICI FAKTÖR ANALİZİNİ GÖSTEREN DİYAGRAM

EK-2
ULUSLARARASI SPOR ORGANİZASYONLARI İÇİN
GÖNÜLLÜ MOTİVASYONLARI ÖLÇEĞİ

Bu anket (.....organizasyon ismi.....) gönüllü olma nedenlerinizi öğrenmek için hazırlanmıştır. Aşağıda bireylerin bu organizasyonda neden gönüllü olduklarıyla ilgili ifadeler yer almaktadır. Lütfen, **neden gönüllü olduğunuzla** ilgili değerlendirmenizi **1- hiç katılmıyorum** ile **7- tamamen katılıyorum** arasında derecelendirdikten sonra cevap kağıdındaki uygun yere işaret koyarak belirtiniz.

..... için Gönüllüyüm.	Hiç katılmıyorum			Tamamen katılıyorum			
	1	2	3	4	5	6	7
1- Ülkemin uluslar arası prestij kazanmasına yardımcı olmak istediğim için.	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
2- Faydalı bir şeyler yapmak istediğim için.	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
3- Başkalarına yardım etmenin önemli olduğuna inandığım için.	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
4- Elimden geldiğince yardım etmek istediğim için.	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
6- Ülkeme olan bağlılığımdan dolayı.	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
7- Spor etkinlikleri içinde yer almak hoşuma gittiği için.	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
8- Diğer insanlarla ilişkilerimi geliştirmek istediğim için.	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
9- Ülkemin bu organizasyona ev sahipliği yapmasından gurur duyduğum için. (<i>Organizasyon ismi.....</i>)	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
11- Ücretsiz bilet / serbest giriş hakkı istediğim için.	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
13- Organizasyonda ücretsiz dağıtılan yemeklerden almak istediğim için.	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
14- Gönüllülük deneyimi öz geçmişimde iyi görüneceği için.	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
15- Diğer insanlarla etkileşimde bulunmak istediğim için.	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
16- Kariyerimde veya iş hayatımda yardımcı olabilecek yeni bağlantılar kurabilmek için.	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
18- Sporu sevdiğim için.	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
19- İşimle ilgili deneyim kazanmak istediğim için.	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
20- Bazı pratik beceriler kazanmak istediğim için.	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
21- Gönüllüyüm, çünkü ülkeme olan sevgim, ülkemın büyük bir organizasyon gerçekleştirmesine yardım etmemi sağlıyor.	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
23- Gönüllüyüm, çünkü ülkemle gurur duyduğumu göstermek istiyorum.	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
24- Her hangi bir işte faydalı olabilecek deneyim kazanmak istediğim için.	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
25- Sporla ilgili her türlü organizasyonu sevdiğim için.	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
26- Yeni insanlarla tanışmak istediğim için.	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
27- Organizasyona ait lisanslı giysilerden almak istediğim için.	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
28- <i>Bu brans/spor dalı</i> ile ilgili her türlü organizasyonu sevdiğim için. (<i>Spor dalı ismi</i>)	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
29- Gönüllüyüm, çünkü gönüllülük daha iyi bir toplum meydana getiriyor.	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
30- Farklı insanlarla çalışmak istediğim için.	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐

Not: Ölçeğin orijinal madde numaralandırmaları değiştirilmemiştir.

ÖZEL YETENEK SINAVLARINA GİREN ADAYLARIN GENEL ÖZ YETERLİLİK DÜZEYLERİNİN BAZI DEĞİŞKENLERE GÖRE İNCELENMESİ

M. Behzat TURAN¹, Barış KARAOĞLU^{1*}, Kerimhan KAYNAK¹, Osman PEPE¹

¹Erciyes Üniversitesi Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu, Kayseri/Türkiye

ÖZET

Bu araştırmanın amacı, Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu özel yetenek sınavlarına giren adayların genel öz yeterlilik düzeylerinin bazı değişkenlere göre incelenmesidir. Araştırmaya Erciyes Üniversitesi Beden Eğitimi Spor Yüksekokulu Özel Yetenek Sınavlarına giren 1395 öğrenciden rastgele yöntemle seçilmiş 705 aday gönüllü olarak katılmıştır. Araştırmada veri toplama araçları olarak; Genel öz yeterlilik ölçeği ve araştırmacı tarafından hazırlanan Kişisel bilgi formu kullanılmıştır. Elde edilen veriler SPSS 20.0 paket programı ile istatistiksel analizleri yapılmıştır. Adaylara ilişkin kişisel bilgiler ve envanter toplam puanları ve faktör puanları frekans (f) ve yüzde (%) değerleri tespit edilerek verilmiştir. Ölçeklerden elde edilen puanların arasındaki ilişkiyi ortaya koyabilmek için cinsiyetlerine ve branşlarına göre karşılaştırmalarda Mann-Whitney U test istatistiği uygulanırken, yaşlarına, alanlarına, YGS puanı ve yaşadıkları bölgelere göre karşılaştırmalarda ise Kruskal Wallis test istatistiği uygulanmıştır. Sonuç olarak; özel yetenek sınavlarına giren adayların genel öz yeterlilik düzeyleri incelendiğinde; cinsiyet, yaş, YGS puanı, branş ve yaşadıkları yere göre istatistiksel olarak herhangi bir farklılık bulunmazken; alanlarına göre istatistiksel olarak anlamlı farklılık tespit edilmiştir.

Orjinal Makale

Yayın Bilgisi

Gönderi Tarihi: 02.12.2016
Kabul Tarihi: 25.12.2016
Online Yayın Tarihi:
30.12.2016
DOI: 10.25307/jssr.274319

Anahtar kelimeler:

Genel öz yeterlilik,
özel yetenek sınavı
beden eğitimi

EXAMINATION OF THE GENERAL SELF-EFFICACY OF CANDIDATES WHO TOOK THE SPECIAL ABILITY EXAM ACCORDING TO SOME VARIABLES

ABSTRACT

The purpose of this study was to examine according to some variables the general self-efficacy of the candidates who took the special ability exam of the Physical Education and Sports Department. This study population consisted of 1395 candidates, selected by random sampling, and 705 volunteers who were taking the special ability exam of the Erciyes University Physical Education and Sports Department. The following data were collected: general self-efficacy and information from the Personal Information Form. The statistical analyses were done with the SPSS 20.0 program. Information related to candidates and the total inventory points were used to determine frequency (f) and percentage (%) values. The Mann-Whitney U test was applied to identify the relationship between the scores obtained from the scales and gender and branches; the Kruskal-Wallis test was used to evaluate age, region, YGS point and area the data.

As a result; When examining the general self- efficacy levels of candidates entering the special skills examinations; Gender, age, YGS score, branch and the place where they live, there was no statistical difference, whereas there were statistically significant differences according to the fields.

Original Article

Article Info

Received: 02.12.2016
Accepted: 25.12.2016
Online Published: 30.12.2016
DOI: 10.25307/jssr.274319

Keywords:

General self-efficacy
special ability exam
physical education

* Sorumlu yazar:

E-mail: bariskaraoglu@erciyes.edu.tr, +90 507 066 45 00

GİRİŞ

Kişinin evresinde geliŐen olaylar üzerinde etkili olabilecek biçimde bir edimi baŐlatıp, sonuç alıncaya kadar sürdürebileceğine olan inancı olarak tanımlanan genel öz yeterlilik kavramı; bir eylemin planlanması, gerekli becerilerin farkında olunması ve bir araya getirilmesi, zorluklarla beraber eriŐilecek kazançların n muhakemesi sonucunda elde edilen güdülenme düzeyi gibi öğeleri içermektedir. Dolayısıyla, genel öz yeterlilik kavramı; yetenekli olmaya değil, kişinin kendi kaynaklarına güvenmesine karşılık gelmektedir (Karademir, 2010; Yıldırım ve İlhan, 2010).

Bandura'ya (1995) göre öz yeterlik, bireyin kendisine verilen iÇi planlama ve gerçekleŐtirebilme yeteneği ile ilgili bireyin kendini değerlendirmesidir. Kişinin üstesinden gelmekte zorlanacağı görevleri yapabilme ve yetenek gerektiren zorluklarla baş edebilme konusundaki yetkinliklerine olan kişisel inancı genel öz yeterlik algısı olarak ifade edilmektedir. Birey, bu inanç ile nelere sahip olduğunu değeril; mevcut yeteneklerle neler yapılabileceğinin farkına varır (Luszczynska, Gutierrez-Dona, & Schwarzer, 2005). Bu açıdan öz yeterlik inancı yüksek olan bireylerin veya grupların performans düzeylerinin yüksek olduğu kanısı hâkimdir. Yüksek z yeterlik inancına sahip olan bireyler, kendileri için daha yüksek hedefler koyarlar, buna bağlı olarak güdülenme düzeyleri artar ve daha iyi performans sergilerler (Bandura, 1997; Bray, 2004; Gibson, 1999; Gibson, Randel & Early, 2000; Guzzo, ve diğ., 1993; Myers, ve diğ., 2004; Shea & Guzzo, 1987).

z yeterlilik kavramı, öğrenme ve performans gibi eğitim ile ilgili birçok süreçte araştırma konusu olmaktadır. Diğer bir ifadeyle belli bir performans sergilemek için gerekli etkinlikleri organize etme ve başarı ile tamamlama konusunda kapasitesine duyduğu inançtır (Ekici, Grcay ve Yılmaz, 2007). z yeterlilik, kişinin öğrenmesini etkilemekle birlikte bu yetinin geliŐmesine önemli katkı sağlamaktadır. Yapılan bir araştırmada, yüksek öz yeterliliğe sahip öğrencilerin öğrenmelerinde daha etkili stratejiler kullandıklarını, daha zorlu hedefler belirledikleri belirtilmiştir (Multon, Brown & Lnet, 1991). Diğer bir çalışmada ise öz yeterliliği yüksek bireylerin öğrenme faaliyetlerine katılma düzeylerinin daha fazla olduğu ve öğrencilerin zorluklarla karŐılaŐtıkları zaman, kendi yeteneklerine güvenemeyen öğrencilere göre daha fazla çaba sarf ettikleri ifade edilmiştir (Schunk, 1990). Bu bilgiler doğrultusunda öz yeterlik kavramının bireylerin öğrenme süreçleriyle birlikte kiŐilik geliŐimleri üzerinde önemli etkileri olduğu ifade edilebilir.

Yukarıdaki bilgileri bir bütün olarak değerlendirdiğimizde genel öz yeterlilik kavramının hayatın farklı alanlarında farklı boyut ve düzeylerde etkili olabileceği söylenebilir. Bu açıdan, yapılan bu çalışmanın beden eğitimi ve spor alanına katkı sağlayacağı ve alana farklı bir bakış açısı getireceği dŐnlmektedir. Bu bağlam da çalışmanın genel amacı, beden eğitimi ve spor yüksekokulu özel yetenek sınavlarına giren adayların genel öz yeterlilik düzeylerinin bazı deđerŐkenlere göre incelenmesidir.

MATERYAL - METOD

Araştırmanın Modeli

Bu çalışmada, nicel araştırma yöntemlerinden genel tarama modeli kullanılmıştır. Bu model, çok sayıda elemandan oluşan bir evrende, evren hakkında genel bir yargıya varmak amacıyla evrenin tümü ya da ondan alınacak örneklem üzerinde yapılacak taramadır (Karasar, 2015).

Çalışma Grubu

Araştırmanın alışma grubu, 2015-2016 eğitim ğretim dönemi için Erciyes Üniversitesi Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu zel Yetenek Sınavına giren adaylardan, kolay ulaşılabilir durum rneklemesi yöntemiyle seçilmiş ve yaşları 18-26 ve üzeri arasında değişen 422'si erkek 283' kadın olmak üzere toplam 705 öğrenciden oluşmaktadır.

Veri Toplama Araçları

Bu araştırmada veri toplama aracı olarak Kişisel Bilgi Formu ve Genel z yeterlilik leği kullanılmıştır.

Sosyo-Demografik Bilgi Formu: Araştırmacı tarafından hazırlanılan kişisel bilgi formu; katılımcıların yaş, cinsiyet, alan, YGS puanı, branş ve yaşadığı bölge gibi değişkenlerden oluşmaktadır.

Genel z Yeterlilik leği: Schwarzer ve Jerusalem (1995) tarafından geliştirilen Genel z Yeterlilik leği 4'l likert tipi, 10 madde ve 2 alt boyuttan oluşmaktadır. Türkçe uyarlaması ve geçerlik-güvenirlik analizi Aypay (2010:113-131) tarafından yapılmıştır. Uyarlama çalışmasında ölçek formu 2005- 2006 ğretim yılı gz döneminde 711 öğrenciye uygulanmış ve katılımlarında gönüllük esasına uyulmuştur. Ölçeğin geçerlik ve güvenirlik çalışmaları geçerli kabul edilen 693 ölçekteki veriler kullanılarak yapılmıştır. İlk alt boyutta yer alan maddeler "aba ve direnç", ikinci alt boyuttaki maddeler ise "Yetenek ve güven" alt boyutları altında toplanmıştır. Mevcut araştırma için alfa katsayısı .86 olarak tespit edilmiştir.

Verilerin Analizi

Elde edilen bulguların değerlendirilmesinde SPSS 20.0 paket programı kullanılmıştır. Verilerin istatistiksel gösterimlerinde frekanslar, ortanca, minimum ve maksimum değerler sunulmuştur. Verilerin homojenlik sınavası Kolmogorov-Smirnov testi ile denenmiştir. Veriler normal dağılım göstermediğinden nonparametrik test istatistiklerinden faydalanılmıştır. Ölçeklerden elde edilen puan ortalamalarının cinsiyet ve branşlarına göre karşılaştırmalarda Mann-Whitney U test istatistiği kullanılırken, yaşlarına, alanlarına, YGS puanlarına ve yaşadıkları bölgelere göre karşılaştırmalarda ise Kruskal Wallis test istatistiğinden faydalanılmıştır.

BULGULAR

Araştırmanın bu bölümünde istatistiksel analizler neticesinde elde edilen verilere ilişkin bulgular ve yorumlara yer verilmiştir.

Tablo 1. Katılımcıların sosyo-demografik özellikleri

	Değişkenler	N	%
Cinsiyet	Erkek	422	59.9
	Kadın	283	40.1
Yaş	18-21	404	57.3
	22-25	271	38.5
	26 ve üstü	30	4.2
Alan	Sayısal	39	5.5
	Sözel	580	82.3
	Eşit Ağırlık	86	12.2
YGS Puan	180-220	401	56.9
	221-260	282	40.0
	261-300	17	2.4
	301 ve Üstü	5	0.7
Branş	Ferdi Sporlar	160	24.4
	Takım Sporları	385	58.8
	Akdeniz	89	12.6
	Karadeniz	11	1.6
Yaşadığı Bölge	Ege	6	0.9
	Marmara	18	2.6
	Güneydoğu Anadolu	30	4.3
	Doğu Anadolu	137	19.4
	İç Anadolu	414	58.7

Tablo 1’de katılımcılar cinsiyetlerine göre incelendiğinde %59.9’unun erkek, %40.1’inin kadın olduğu görülmektedir. Katılımcılar yaş guruplarına göre incelendiğinde, %57.3’ünün 18-21 yaş, %38.5’inin 22-25 yaş ve%4.2’sinin 26 yaş ve üzeri olduğu tespit edilmiştir. Katılımcılar alanlarına göre incelendiğinde %5.5’inin sayısal, %82.3’ünün sözel ve %12.2’sinin eşit ağırlık alanında olduğu görülmektedir. Katılımcılar YGS puanlarına göre incelendiğinde, %56.9’unun 180-220 puan, %40’ının 221-260 puan, %2.4’ünün 261-300 puan ve %0.7’sinin 301 puan ve üstü olduğu tespit edilmiştir. Katılımcıların uğraştıkları spor branşlarına göre incelendiğinde %24.4’ünün ferdi sporlarla %58.8’inin takım sporlarıyla uğraştığı görülmektedir. Katılımcılar yaşadıkları bölgelere göre incelendiğinde ise, %12.6’sının Akdeniz, %1.6’sının Karadeniz, %0.9’unun Ege, %2.6’sının Marmara, %4.3’ünün Güneydoğu Anadolu, %19.4’ünün Doğu Anadolu ve %58.7’sinin İç Anadolu bölgesinden olduğu tespit edilmiştir.

Tablo 2. Katılımcıların genel öz yeterlilik düzeylerinin cinsiyete göre değerlendirilmesi

	Cinsiyet	n	ortanca	min	max	Z	P
Genel Öz Yeterlilik	Erkek	422	34.00	15.00	41.00	-.219	.826
	Kadın	283	34.00	17.00	44.00		
Yetenek ve Güven	Erkek	422	14.00	6.00	17.00	-.075	.940
	Kadın	283	14.00	8.00	18.00		
Öğrenme ve Çaba	Erkek	422	20.00	8.00	25.00	-.583	.560
	Kadın	283	20.00	8.00	26.00		

Tablo 2 incelendiğinde; katılımcıların cinsiyetlerine göre genel öz yeterlilik skorları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark olmadığı tespit edilmiştir ($p>0.05$).

Tablo 3. Katılımcıların genel öz yeterlilikleri düzeylerinin yaşa göre değerlendirilmesi

	Yaş	n	ortanca	min	max	X ²	P	U
Genel Öz Yeterlilik	18-21 ¹	404	34.00	16.00	44.00	0.663	.718	-
	22-25 ²	271	34.00	15.00	43.00			
	26 ve üstü ³	30	33.00	27.00	40.00			
Yetenek ve Güven	18-21 ¹	404	15.00	6.00	18.00	.939	.625	-
	22-25 ²	271	14.00	7.00	18.00			
	26 ve üstü ³	30	14.50	10.00	16.00			
Öğrenme ve Çaba	18-21 ¹	404	20.00	8.00	26.00	.420	.811	-
	22-25 ²	271	20.00	8.00	25.00			
	26 ve üstü ³	30	19.00	15.00	25.00			

Tablo 3 incelendiğinde; katılımcıların yaşlarına göre genel öz yeterlilik skorları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark olmadığı tespit edilmiştir ($p>0.05$).

Tablo 4. Katılımcıların genel öz yeterlilik düzeylerinin alanlarına göre değerlendirilmesi

	Alan	n	ortanca	min	max	X ²	P	U
Genel Öz Yeterlilik	Sayısal ¹	39	37.00	29.00	44.00	11.750	.003*	1-2 1-3
	Sözel ²	580	34.00	15.00	42.00			
	Eşit Ağırlık ³	86	34.00	17.00	40.00			
Yetenek ve Güven	Sayısal ¹	39	15.00	10.00	18.00	13.745	.001*	1-2 1-3
	Sözel ²	580	14.00	6.00	17.00			
	Eşit Ağırlık ³	86	14.00	9.00	16.00			
Öğrenme ve Çaba	Sayısal ¹	39	22.00	12.00	26.00	10.071	.007*	1-2 1-3
	Sözel ²	580	20.00	8.00	25.00			
	Eşit Ağırlık ³	86	20.00	8.00	24.00			

Tablo 4 incelendiğinde; katılımcıların alanlarına göre genel öz yeterlilik skorlarında sayısal ile sözel ve sayısal ile eşit ağırlık skorlarında, yetenek ve güven skorlarında sayısal ile sözel ve sayısal ile eşit ağırlık skorlarında, öğrenme ve çaba skorlarında ise sayısal ile sözel ve sayısal ile eşit ağırlık skorları arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılık tespit edilmiştir ($p<0.05$).

Tablo 5. Katılımcıların Genel öz yeterlilikleri düzeylerinin YGS puanlarına göre değerlendirilmesi

	YGS Puan	n	ortanca	min	max	X ²	P	U
Genel Öz Yeterlilik	180-220 ¹	401	35.00	16.00	44.00	2.896	.408	-
	221-260 ²	282	34.00	15.00	40.00			
	261-300 ³	17	34.00	23.00	40.00			
	300 ve Üstü ⁴	5	32.00	30.00	40.00			
Yetenek ve Güven	180-220 ¹	401	15.00	6.00	18.00	4.596	.204	-
	221-260 ²	282	14.00	7.00	17.00			
	261-300 ³	17	15.00	11.00	16.00			
	300 ve Üstü ⁴	5	13.00	11.00	16.00			
Öğrenme ve Çaba	180-220 ¹	401	20.00	9.00	26.00	1.718	.633	-
	221-260 ²	282	20.00	8.00	24.00			
	261-300 ³	17	19.00	11.00	24.00			
	300 ve Üstü ⁴	5	19.00	17.00	24.00			

Tablo 5 incelendiğinde; katılımcıların YGS puanlarına göre Genel öz yeterlilik, yetenek ve güven ve öğrenme ve çaba skorları arasında ise istatistiksel olarak anlamlı bir fark olmadığı tespit edilmiştir ($p>0.05$).

Tablo 6. Katılımcıların genel öz yeterlilikleri düzeylerinin branşlarına göre değerlendirilmesi

	Branş	n	ortanca	min	max	Z	P
Genel Öz Yeterlilik	Ferdi	433	34.00	16.00	42.00	-.614	.539
	Takım	272	34.00	15.00	44.00		
Yetenek ve Güven	Ferdi	433	14.00	6.00	17.00	-.653	.514
	Takım	272	14.00	7.00	18.00		
Öğrenme ve Çaba	Ferdi	433	20.00	8.00	25.00	-.617	.538
	Takım	272	20.00	8.00	26.00		

Tablo 6 incelendiğinde; katılımcıların branşlarına göre genel öz yeterlilik, yetenek ve güven ve öğrenme ve çaba skorları arasında ise istatistiksel olarak anlamlı bir fark olmadığı tespit edilmiştir ($p>0.05$).

Tablo 7. Katılımcıların genel öz yeterlilik düzeylerinin yaşadıkları bölgelere göre değerlendirilmesi

	Bölge	n	ortanca	min	max	X ²	P	U
Genel Öz Yeterlilik	Akdeniz ¹	89	35.00	16.00	42.00	4.889	.558	-
	Karadeniz ²	11	36.00	29.00	40.00			
	Ege ³	6	35.00	28.00	39.00			
	Marmara ⁴	18	34.00	27.00	43.00			
	Güneydoğu ⁵	30	34.50	24.00	44.00			
	Doğu Anadolu ⁶	137	34.00	18.00	40.00			
	İç Anadolu ⁷	414	34.00	15.00	44.00			
Yetenek ve Güven	Akdeniz ¹	89	15.00	6.00	17.00	2.194	.901	-
	Karadeniz ²	11	14.00	13.00	17.00			
	Ege ³	6	14.00	11.00	15.00			
	Marmara ⁴	18	14.50	11.00	18.00			
	Güneydoğu ⁵	30	14.00	8.00	18.00			
	Doğu Anadolu ⁶	137	15.00	8.00	17.00			
	İç Anadolu ⁷	414	14.00	7.00	18.00			
Öğrenme ve Çaba	Akdeniz ¹	89	21.00	10.00	25.00	7.761	.256	-
	Karadeniz ²	11	21.00	15.00	24.00			
	Ege ³	6	21.00	17.00	24.00			
	Marmara ⁴	18	19.00	16.00	25.00			
	Güneydoğu ⁵	30	20.50	16.00	26.00			
	Doğu Anadolu ⁶	137	20.00	10.00	25.00			
	İç Anadolu ⁷	414	20.00	8.00	26.00			

Tablo 7 incelendiğinde; katılımcıların yaşadıkları bölgelere göre, yetenek ve güven, genel öz yeterlilik ile öğrenme ve çaba skorları arasında ise istatistiksel olarak anlamlı bir fark olmadığı tespit edilmiştir ($p>0.05$).

TARTIşMA-SONUÇ

Sunulan bu çalışmada katılımcıların cinsiyetlerine göre genel öz yeterlilik skorları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark olmadığı tespit edilmiştir ($p>0.05$). Literatür incelendiğinde genel öz yeterlilik düzeylerinin cinsiyet değişkenine göre anlamlı bir fark olmadığını savunan çalışmaların varlığı mevcuttur (Altunçekiç, Yaman ve Koray, 2005; etin, 2007; Ekici, 2008; Endler ve diğ., 2001; Kağnıcı, 1999; Kelly & Colengelo, 1990; Milner & Woolfolk-Hoy, 2002; Oğuz ve Topkaya, 2008; şensoy ve Aydoğdu, 2008; Uysal ve Kösemen, 2013; Yenice, 2012; Yıldırım ve İlhan, 2010). Bu alışmalar mevcut araştırma ile paralellik göstermektedir. Yapılan farklı araştırmalarda ise, genel öz yeterlilik düzeyinin cinsiyete göre anlamlı bir şekilde farklılaştığı sonucu ile karşılaşılmaktadır (Aypay, 2010; Brink, ve diğ., 2012; Britner & Pajares, 2006; Creed & Patton, 2003; akar, 1997; Ekici, 2005; Scholz ve diğ., 2002). Sunulan bu çalışma da katılımcıların cinsiyet değişikliğinin genel öz-yeterlik düzeyleri üzerinde bir etkisinin olmadığını tespit edilmiş olmasına rağmen, Yetenek ve güven, öğrenme ve çaba ve genel öz yeterlilik maksimum skorlarında bayan adayların daha yüksek skorlar aldığı grlmektedir. Bu durum bayanların, son yıllarda toplum içerisinde yüklendiği misyonun değişmesi, kendilerini toplum içerisinde daha çok ifade edebilmeleri, öz güven ve öz yeterlilik düzeylerine göre kendilerini yeterli hissettikleri meslekleri seebilmelerinden kaynaklandığı düşünülebilir

Katılımcıların yaşlarına göre genel öz yeterlilik skorlarına bakıldığında ise istatistiksel olarak anlamlı bir fark olmadığı tespit edilmiştir ($p>0.05$). Literatür incelendiğinde genel öz yeterlilik ve mesleki olgunluk düzeylerinin yaş değişkenine göre anlamlı bir fark olmadığını savunan çalışmaların varlığı mevcuttur (Brink, et al. 2012; akar, 1997; Kumar ve Lal, 2006; Mathewson & Orton, 1963; Pekmezci, 2010; Sergek ve Sertbaş, 2006; Yıldırım ve İlhan, 2010). Bu alışmalar yapılan araştırma ile paralellik göstermektedir. Yapılan farklı araştırmalarda ise, genel öz yeterlilik düzeyinin yaşa göre anlamlı bir şekilde farklılaştığı sonucu ile karşılaşılmaktadır (Aypay, 2010; Creed & Patton, 2003; Scholz ve diğ., 2002). Bu çalışmada, yaş değişkenine göre anlamlı farklılık bulunmaz iken, kk yaş grubunda olan adayların daha yüksek skorlara sahip olduğu grlmektedir. Bunun sebebi olarak, beden eğitimi ve spor yüksekokulu özel yetenek sınavlarına giren adaylardan, büyük yaş gurubu olanların bu bölümü son tercih olarak görmelerinden kaynaklandığı söylenebilir.

Katılımcıların alanlarına göre genel öz yeterlilik skorları arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılıklar tespit edilmiştir ($p<0.05$). Literatür incelendiğinde alan değişkenine göre katılımcıların genel öz yeterlilik düzeylerini inceleyen herhangi bir çalışmaya rastlanılmamıştır. Alan değişkenine göre mesleki olgunluk düzeylerini inceleyen çalışmalara baktığımızda bizim çalışmamız ile paralellik gösteren çalışmalara rastlanılmaktadır. Bu çalışmada genel öz yeterlilik düzeylerinde ve alt boyutlarında sayısal alanından katılan adayların daha yüksek skora sahip olmalarının sebebi, bu alandaki öğrencilerin gelecek ile alakalı mesleki alternatiflerinin diğer bölümlerden daha çok olmasından kaynaklandığı düşünülebilir.

YGS puan değişkenine göre genel öz yeterlilik skorları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark olmadığı tespit edilmiştir ($p>0.05$). Literatür incelendiğinde YGS puan değişkenine göre

genel öz yeterlilik düzeylerini inceleyen herhangi bir çalışmaya rastlanılmamıştır. YGS puanı yüksek olan adayların, genel öz yeterlilik düzeylerinde yüksek olması beklenilmektedir. Ancak sunulan bu çalışmada YGS puan değişkenine göre elde edilen bulgular oldukça düşündürücüdür. Bu durumun beden eğitimi ve spor yüksekokulu özel yetenek sınavına giren adayların genellikle aktif spor hayatlarına devam eden sporculardan oluşması ve bu adayların aktif sporculuk hayatlarının devamlılığından dolayı YGS sınavına yeterince hazırlanamamalarından dolayı başarı düzeylerinin düşük olmasından kaynaklandığı söylenebilir.

Branş değişkenine göre genel öz yeterlilik skorları arasında ise istatistiksel olarak anlamlı bir fark olmadığı tespit edilmiştir ($p>0.05$). şanlı (2014) polis akademisi öğrencilerin genel öz yeterlilikleri üzerine yapmış olduğu çalışmada, uğraşılan spor branşının genel öz yeterlilik düzeyini etkilemediğini rapor etmiştir. Sunulan bu çalışma da katılımcıların uğraştığı spor branşının genel öz-yeterlik düzeyleri üzerinde bir etkisinin olmadığını tespit edilmiş olmasına rağmen, yetenek ve güven, öğrenme ve çaba ve genel öz yeterlilik maksimum skorlarında takım sporuyla uğraşan adayların daha yüksek skorlar aldığı grlmektedir. Bu durumun ferdi sporlarla uğraşan adayların sportif mücadelede başarılı olabilmeleri için sadece kendi beceri ve yeteneklerinden sorumlu iken, takım sporuyla uğraşan adayların ise, takım oyunu içerisinde başarılı olabilmek için birlikte hareket etmenin yanında uğraştığı spor ile ilgili birliktelik ve yeterlilik, araştırma, merak, daha fazla öğrenme, yeni antrenman teknikleri uygulama, performans geliştirirken yeni tekniklerin keşfedilmesi gibi etkenlerden kaynaklandığı düşünülebilir.

Yaşanılan yer değişkenine göre genel öz yeterlilik skorları arasında ise istatistiksel olarak anlamlı bir fark olmadığı tespit edilmiştir ($p>0.05$). Literatür incelendiğinde yaşanılan yer değişkenine göre genel öz yeterlilik düzeylerini inceleyen herhangi bir çalışmaya rastlanılmamıştır. İstatistiksel olarak anlamlı farklılık çıkmamasına rağmen genel öz yeterlilik ve alt boyutlarında farklı bölgelerde yüksek skorların ortaya çıkmasını bölgesel farklılıklar ve bu farklı bölgelerin sahip olduğu kültürel farklılıklardan kaynaklandığı dşnlmektedir.

Sonuç olarak; özel yetenek sınavlarına giren adayların genel öz yeterlilik düzeyleri incelendiğinde; cinsiyet, yaş, YGS puanı, branş ve yaşadıkları yere göre istatistiksel olarak herhangi bir farklılık bulunmaz iken; alanlarına göre istatistiksel olarak anlamlı farklılık tespit edilmiştir.

ÖNERİLER

- Bu araştırma Erciyes Üniversitesi Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu zel yetenek sınavına giren adaylar üzerinde gerçekleştirilmiştir. Daha sonraki çalışmalarda evren ve örneklem genişletilebilir. Benzer alışmalar yapılarak araştırmaların sonuçları karşılaştırılabilir.
- Katılımcıların genel öz yeterliliklerinin ve mesleki olgunluklarının geliştirilmesine yönelik etkinliklere yer verilmelidir.
- Katılımcıların yeterlik ihtiyacını tatmin edici, onları motive edici ve yeteneklerinin farkında olmalarını sağlayıcı davranışlar benimsemelidir.
- Katılımcılara seçme ve kendini ifade etme şansı verilerek, onların rahat hareket edebileceği eğitim ortamı oluşturulabilir.

KAYNAKÇA

- Altunçekiç, A., Yaman, S., ve Koray, O. (2005). Öğretmen Adaylarının Öz-Yeterlik İnanç Düzeyleri ve Problem Çözme Becerileri Üzerine Bir Araştırma (Kastamonu İli Örneği). *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 13 (1): 93-102.
- Aypay, A. (2010). Genel Öz Yeterlik Ölçeği'nin (GÖYÖ) Türkçe'ye Uyarlama Çalışması. *İnönü Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 11(2): 113-131.
- Bandura, A. (1995). *Exercise of Personal and Collective Efficacy in Changing Societies*. (A. Bandura Ed.). Self-Efficacy in Changing Societies. New York Cambridge University Press, pp.1-45.
- Bandura, A. (1997). *Self-Efficacy, The Exercise of Control*. New York W. H. Freeman Company.
- Bray, S. (2004). Collective Efficacy, Group Goals and Group Performance of A Muscular Endurance Task. *Small Group Research*. pp.230-238.
- Brink, E., Alsen, P., Herlitz, J., Kjellgren, K., & Cliffordson, C. (2012). General Self-Efficacy and Health Related Quality of Life After Myocardial Infarction. *Psychology, Health & Medicine*, 17(3): pp.346-355.
- Britner, S. L., & Pajares, F. (2006). Sources of Science Self-Efficacy Beliefs of Middle School Students. *Journal of Research in Science Teaching*, 43(5), pp.485-499.
- Creed, P.A., & Patton, W. (2003). Predicting Two Components of Career Maturity in School Based Adolescents. *Journal of Career Development*, Vol.29(4), pp.277-290.
- Çetin, B. (2007). Sınıf Öğretmenliği Anabilim Dalı 3. Sınıf Öğrencilerinin Matematik ve Fen Bilgisi Öğretimi Öz-Yeterliklerinin İncelenmesi. *V. Ulusal Sınıf Öğretmenliği Eğitimi Sempozyumu. Anadolu Üniversitesi Eğitim Fakültesi*.
- Dölek, N. (2008). *Kariyer Geliştirme Kuramları*. R. Özyürek (Ed.). Kariyer Yolculuğu İçinde. Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Derneği Yapımı. 1. Baskı. Ankara. s.99-119.
- Ekici, G. (2005). Eğitim Fakültesi Öğrencilerinin Öğretmenlik Öz-Yeterlik İnançlarını Etkileyen Faktörler. Ulusal Eğitim Bilimleri Kongresi. Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi. Denizli.
- Ekici, G., Gürçay, D. ve Yılmaz, M. (2007). Akademik öz yeterlilik ölçeğinin Türkçe'ye uyarlanması. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 33: 253-259.
- Ekici, G. (2008). Sınıf Yönetimi Dersinin Öğretmen Adaylarının Öğretmen Öz-Yeterlik Algı Düzeyine Etkisi. *Hacettepe Eğitim Fakültesi Dergisi*, 98-110.
- Endler, N. S., Speer, R. L., Johnson, R. M., & Flett, G. L. (2001). General Self-Efficacy and Control in Relation to Anxiety and Cognitive Performance. *Social Spring*, 20(1): 36-52.
- Gibson, C., Randel, A., Early, P. (2000). Understanding Group Efficacy. *Group and Organization Management*. 25: 67-98.
- Gibson, C. (1999). Do They Do What They Believe They Can? Group Efficacy and Group Effectiveness Across Tasks and Cultures. *Academy of Management Journal*. 42: 138-152.
- Guzzo, A., Yost, R., Campbell, J., & Shea, P. (1993). Potency In Groups, Articulating a Construct. *British Journal of Social Psychology*, 32: 87-106.
- Kalaycı, Ş. (2009). *SPSS Uygulamalı Çok Değişkenli İstatistik Teknikleri*. (4. Baskı). Ankara: Asil Yayın Dağıtım.
- Karademir, N. (2010). Coğrafya Öğretmenlerinin Alanlarına İlişkin Öz-Yeterlik Algılarının İncelenmesi. *E-Journal of New World Sciences Academy*, 5(4), s.2034-2048.

- Karasar, N. (2006). *Bilimsel Araştırma Yöntemi*. 28. Baskı. Ankara: Nobel yayın dağıtım.
- Kumar, R., ve Lal, R. (2006). The Role of Self-Efficacy and Gender Difference among The Adolescents. *Journal of the Indian Academy of Applied Psychology*. 32(3), pp.249–254.
- Luszczynska, A., Gutierrez-Dona, B., & Schwarzer, R. (2005). General Self-Efficacy in Various Domains of Human Functioning, Evidence From Five Countries. *International Journal of Psychology*. 40(2), pp.80-89.
- Milner, H. R. & Woolfolk-Hoy, A. (2003). Teacher Self Efficacy Retaining Talented Teachers. A Case Study of an African American Teacher. *Teaching and Teacher Education*. pp.203-276.
- Multon, K., Brown, S. & Lnet, R. (1991). Relation of Self-Efficacy Beliefs to Academic Outcomes: A Meta Analytic Investigation. *Journal of Counseling Psychology*, 38 (1), pp.30-38
- Myers, N., Feltz, D., & Short, S. (2004). Collective Efficacy and Team Performance. A Longitudinal Study of Collegiate Football Teams. Group Dynamics. *Theory, Research and Practice*. pp.126-138.
- Oğuz, A., ve Topkaya, N. (2008). Ortaöğretim Alan Öğretmenliği Öğrencilerinin Öğretmen Öz-Yeterlik İnançları ile Öğretmenliğe İlişkin Tutumları. *Akademik Bakış Dergisi*, 14: 23-26.
- Pekmezci, G. (2010) Hemşirelerin Örgütsel Bağlılıkları İle Öz Yeterlilik Algısı Arasındaki İlişkiler. İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimleri Enstitüsü. Hastane ve Sağlık Kuruluşlarında Yönetim Bilim Dalı. Yüksek Lisans Tezi. İstanbul.
- Saracaloğlu, A. S., Karasakaloğlu, N., ve Gencel, İ. (2010). Türkçe Öğretmenlerinin Öz-Yeterlik Düzeylerinin Çeşitli Değişkenlere Göre İncelenmesi. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*. 9 (33), s.265-283.
- Scholz, U., Gutierrez- Dona, B., Sud, S. & Schwarzer, R. (2002). Is General Self Efficacy A Universal Construct? *European Journal of Psychological Assessment*. 18 (3): 242-251.
- Schunk, D. H. (1990). Introduction to The Special Section on Motivation and Efficacy. *Journal of Education Psychology*, 82 (1): 3-6
- Schwarzer, R., & Jerusalem, M. (1995). Generalized Self-Efficacy scale. In J. Weinman, S. Wright, & M. Johnston, *Measures in Health Psychology: A User's Portfolio*. Causal 2nd Control Beliefs . Windsor, UK: NFER-NELSON, pp. 35-37
- Sergek, E., ve Sertbaş, G. (2006) SSK Hastanesinde Çalışan Hemşirelerin Sosyo Demografik Özellikleri ve Öz Etkililik, Yeterlilik Düzeyleri. *Atatürk Üniversitesi, Hemşirelik Yüksekokulu Dergisi*. 9(1): 41-48.
- Sbea, G. P., & Guzzo, R. A. (1987). Group effectiveness: what really matters?. *Sloan Management Review (1986-1998)*, 28(3), 25.
- Şanlı, S. (2014). Polis Akademisi Öğrencilerinin Genel Öz Yeterlik İnançları ve Sporda Güdülenme Kaynaklarının İncelenmesi. *Hacettepe Spor Bilimleri Dergisi*. 25 (4), s.172–183.
- Şensoy, O., ve Aydoğdu, M. (2008). Araştırma Soruşturma Tabanlı Öğrenme Yaklaşımının Fen Bilgisi Öğretmen Adaylarının Fen Öğretimine Yönelik Öz-Yeterlik İnanç Düzeylerinin Gelişimine Etkisi. *Gazi Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*. 28(2): 69–93.
- Uysal, İ., ve Kösemen, S. (2013). Öğretmen Adaylarının Genel Öz-Yeterlik İnançlarının İncelenmesi. *Eğitim ve Öğretim Araştırmaları Dergisi*. 2(2):25; 217-226.
- Yenice, N. (2012). Öğretmen Adaylarının Öz-Yeterlik Düzeyleri ile Problem Çözme Becerilerinin İncelenmesi. *Electronic Journal of Social Sciences*. 11(39): 36-58.
- Yıldırım, F., ve İlhan, İ. Ö. (2010). Genel Öz Yeterlilik Ölçeği Türkçe Formunun Geçerlik ve Güvenilirlik Çalışması. *Türk Psikiyatri Dergisi*. 21 (4): 301-308.

Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu Öğrencilerinin Eleştirel Düşünme Eğilimlerinin Bazı Değişkenler Açısından İncelenmesi (Niğde İli Örneği)

Fatih MUTLU^{1*}, Ercan POLAT¹, Mustafa İLÇİN¹, Tuğba KALKAN²

¹Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu, Ömer Halisdemir Üniversitesi, Turkey

²Spor Bilimleri Fakültesi, Manisa Celal Bayar Üniversitesi, Turkey

Öz

Bu çalışmada, beden eğitimi ve spor alanında eğitim gören öğrencilerin eleştirel düşünme eğilimlerinin tespit edilmesi ve bazı değişkenler açısından incelenmesi amaçlanmıştır.

Araştırmanın çalışma grubunu gönüllü katılım koşuluyla rastgele seçme yöntemi kullanılarak seçilen toplam 295 (148 Kadın ve 147 Erkek) katılımcıdan oluşmuştur. Veri toplama aracı olarak kişisel bilgi formu ile birlikte Facione (1990) tarafından geliştirilen, Kökdemir (2003) tarafından Türkçe 'ye uyarlaması yapılan Kaliforniya Eleştirel Düşünme Eğilimi Ölçeği (The California Critical Thinking Disposition Inventory) kullanılmıştır.

Elde edilen bulgulara incelendiğinde katılımcıların toplam ölçeğe ilişkin eleştirel düşünme eğilimi aritmetik ortalaması 217,28 (ss=23,20) olarak belirlenmiştir. Cinsiyete değişkenine göre kadınların eleştirel düşünme eğilimi toplam puan ortalamaları daha yüksek bulunurken alt boyutlar açısından anlamlı fark yoktur. Öğrencilerin okudukları bölüme göre eleştirel düşünme eğilimleri incelendiğinde sadece meraklılık ve doğruyu arama alt boyutlarında anlamlı fark bulunmuştur. Beden Eğitimi Öğretmenliği Bölümü öğrencilerinin meraklılık puan ortalaması Spor Yöneticiliği ve Antrenörlük Eğitimi Bölümü öğrencilerine göre anlamlı olarak daha yüksek olarak tespit edilmiştir. Doğruyu arama alt ölçeğinde ise Spor Yöneticiliği Bölümü öğrencilerinin Beden Eğitimi Öğretmenliği Bölümü öğrencilerinden anlamlı düzeyde daha yüksek puan ortalamasına sahip olduğu belirlenmiştir. Ortaya çıkan sonuçlar literatür bilgileri ışığında karşılaştırmalı olarak tartışılmıştır.

Sonuç olarak, Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu programlarından mezun olan öğrencilerin büyük oranda eleştirel düşünme becerilerine sahip olabilmeleri için kullanılan bu tür programların öğrencilerini yönlendirecek niteliğe sahip olmaları gerekmektedir.

Orijinal Makale

Yayın Bilgisi

Gönderi Tarihi: 09.12.2016

Kabul Tarihi: 22.12.2016

Online Yayın Tarihi: 30.12.2016

DOI: 10.25307/jssr.277610

Anahtar kelimeler:

Eleştirel düşünme eğilimleri,
Kaliforniya eleştirel düşünme
eğilimi ölçeği,
spor

* Sorumlu yazar:

E-mail: fth_mtl@hotmail.com

An Investigation of Critical Thinking Dispositions of Physical Education and Sports School Students' in Terms of Some Variables (Example: Niğde Province)

Abstract

This research has been aimed at determining the critical thinking tendencies of students who are receiving education in physical training and sports, and evaluation of this in terms of some variables. It comprises of 295 participants (148 women and 147 men) chosen randomly based on voluntary participation. As a data collection tool, The California Critical Thinking Disposition Inventory which was developed by Fascione in 1990 and translated into Turkish by Kökdemir (2003) is used along with a personal information form.

According to the results obtained, the critical thinking tendency score of the participants related to the total scale is designated as 217,28 ($ss=23,20$). With regards to sex, it is found that the total score average of women for critical thinking tendency is higher while there isn't significant difference in terms of subscales. When the critical thinking tendencies of students according to their field of study are examined, the significant difference is found only in curiosity and seeking the truth subscales. The curiosity score average of students studying physical training teaching is identified as significantly higher than the average of those studying sport management and coaching. In terms of seeking the truth subscale, it is determined that the students studying sport management have significantly higher score average than those studying physical training. The results obtained are comparatively discussed in the light of literature knowledge.

In consequence; such programmes, which are used for providing the students graduated from school of physical education and sports with high critical thinking ability, should have the quality of leading the students studying such fields.

Original Article

Article Info

Received: 09.12.2016

Accepted: 22.12.2016

Online Published: 30.12.2016

DOI: 10.25307/jssr.277610

Key Words:

*Critical thinking dispositions,
California critical thinking
dispositions scale,
sport*

GİRİŞ

Günümüzde “bilgi toplumu” olma yolunda, bireylerin birçok niteliğe sahip olmaları beklenmektedir. Bu özellikler, bireylerin araştırmacı, sorgulayıcı, yaratıcı ve eleştirel düşünme gibi eğilimleri bilme ve uygulayabilmeleri olarak belirtilmektedir (Güven ve Kürüm, 2006). Düşünme, belirli bir sonuca varmak amacıyla bilgileri, kavramları analiz etmek, karşılaştırmak ve aralarında ilişkiler kurarak başka düşünceler üretme işlemiyle birlikte bu işlemlerin sonucunda oluşan zihinsel ürün olarak tanımlanmaktadır (MEB, 2016). Bu zihinsel ürünün insanlara özgü bir nitelik olarak sürekli değişip değiştiği söylenebilir.

Bireylerin bilişsel modellerinin davranışları üzerinde etkilerinin olduğu bilinmektedir. Bu durum bireylerin sahip oldukları genellemelerin, varsayımların, önyargıların ve kalıplaşmış fikirlerin algılayış biçimlerini ve davranışlarını etkilemesi şeklinde ortaya çıkmaktadır. Bu süreç bireylerde gözlemlenen eleştirel düşünce ile sağlanmaktadır (Paul, 1984).

Eleştirel düşünme kavramı konusunda literatürde birçok tanım yapıldığı görülmektedir (Fascione, Fascione & Giancarlo, 2000; Halpern, 1996; Paul, 1995; Pascarella, 1989). Paul (1995) eleştirel düşünmeyi; “kişinin kendi düşünmesini iyileştirmek için, düşünme eylemini gerçekleştirirken bunun üzerinde düşünmesi” olarak tanımlanmaktadır. Fascione, Fascione & Giancarlo'ya (2000) göre ise eleştirel düşünme, “analiz etme, açıklama, yorumlama, kendini düzenleme, değerlendirme ve sonuç çıkarma” gibi becerilerden meydana gelmektedir. Diğer bir tanımda ise eleştirel düşünme, “bireyin hem kendinin hem de başkalarının düşünce ve fikirlerini anlama ve ifade etme yeteneklerini daha iyi kullanabilmek için oluşturulan etkin, düzenli ve işlevsel bir süreç” şeklinde ifade edilmiştir (Kökdemir, 2003). Ayrıca eleştirel

düşünmenin disiplinler arası bir tanımının belirlenebilmesi amacıyla 1990 yılında Amerika Psikoloji Derneği (APA) tarafından 46 kuramcının katılımıyla eleştirel düşünme üzerine bir toplantı yapılmıştır. Bu çalışma neticesinde eleştirel düşünme; "bireyin ne yapacağına ve neye inanacağına karar vermesi için çözümleyici, değerlendirmeye yönelik bilinçli yargılarda bulunması ve bu yargıları ifade etmesi" biçiminde tanımlanmıştır (Evancho, 2000).

Beden eğitimi ve spor eğitim kurumlarının özünde olan bilişsel, duyuşsal ve psikomotor öğrenme alanları içerisindeki sıkı bağ, eleştirel düşünmeyi bu bölümler açısından vazgeçilemez bir öge haline getirmektedir (Gillespie & Culpan, 2000). Beden Eğitimi dersinde ele alınan eleştirel düşünme becerileri özellikle öğretim programlarının temel ögesi olarak görülmektedir (Chen & Cone, 2003). Günümüzde ve gelecekte ihtiyaç duyulacak becerilere (problem çözme, eleştirel ve mantıksal düşünme ve ait olma) ve özelliklere (eleştiren, sorgulayan, olayları derinlemesine analiz eden, geniş bakış açılı, problem çözme yetisine sahip ve yaratıcı) sahip bireyleri yetiştirebilen ülkeler, rekabette diğer ülkelerden daha avantajlı konumda olacaktır. Ayrıca bu özelliklere sahip bireyleri yetiştirecek olan öğretmen ve adaylarının da bu özelliklere sahip olması ve bu doğrultuda kendilerini geliştirmeleri önem taşımaktadır (Kasımoğlu, 2013). Diğer bir ifadeyle eleştirel düşünme ve bilgiyi analiz etme becerilerini bireylere kazandırılması noktasında yükseköğretim kurumlarına önemli fonksiyonlar yüklenmiştir (Kökdemir, 2003). Yönetimsel süreçte göz önünde bulundurulduğunda üniversitelerin spor eğitimi veren kurumlarından mezun olacak yönetici adaylarının da eleştirel düşünme, problem çözme ve yaratıcılık gibi birtakım niteliklere sahip olması gerekmektedir.

McBride (1992), eğitim sürecinin kişileri içinde buldukları toplumun kurallarına, değerlerine ve kurumlarına uyum sağlaması yolunda toplumsallaştırmasını beklediklerini ifade etmiştir. Ayrıca onlara neyi, niçin ve nasıl öğrenmesi gerektiğini bilme, yeni bilgiler üretme, bilgiye dayalı konuşma, öğrendiği bilgileri yeni alanlara aktarabilme, açık fikirli olma, eleştirme, sorgulama, sınırlamalara karşı gelme gibi birtakım özellikleri kazandırması da gerekmektedir. Nitekim 21. yüzyılda, esnek, kendi kendine öğrenebilme, olaylara geniş bir açıdan bakabilme, eleştirel düşünebilme ve yaratıcı problem çözme, sorunların üstesinden gelme, alternatif çözüm yolları bulma gibi birtakım yeterliliklere sahip bireyler ön plana çıkmaktadır.

Son zamanlarda ilköğretimden üniversiteye kadar eğitim sistemi tartışılagelen konular arasında yer almaktadır. Bu açıdan bakıldığında Üniversitelerin Beden Eğitimi ve Spor Yüksek Okullarında eğitim gören öğrencilerin, nasıl düşündükleri ve öğrendikleri araştırılması gereken bir konu olarak düşünölmektedir. Bu kapsamda mevcut araştırmada, beden eğitimi ve spor yüksekokulu öğrencilerinin eleştirel düşünme eğilimlerinin bazı değerlişkenler açısından incelenmesi amaçlanmıştır.

YÖNTEM

Araştırma Modeli

Bu araştırmada, Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu öğrencilerinin eleştirel düşünme düzeylerini belirlemek amacıyla betimsel tarama yöntemi kullanılmıştır. Beden Eğitimi ve Spor Yüksek Okullarında öğrenim gören öğrencilerin eleştirel düşüncelerine ait görüşleri nicel araştırma metodolojisi izlenerek belirlenmeye çalışılmıştır.

Çalışma Grubu

Araştırmanın evreni Ömer Halisdemir Üniversitesi Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu'nda 2015-2016 bahar yarıyılında öğrenim gören 850 öğrenciyi kapsamaktadır. Örneklem grubu ise bu evren içerisinde gönüllü katılım koşuluyla rasgele seçme yöntemi kullanılarak seçilen 147 erkek ve 148 kadın olmak üzere toplam 295 katılımcıdan oluşmuştur.

Veri Toplama Araçları

Bu araştırmada veri toplama aracı olarak Kişisel Bilgi Formu ve Kaliforniya Eleştirel Düşünme Eğilimi Ölçeğinden faydalanılmıştır.

Kaliforniya Eleştirel Düşünme Eğilimi Ölçeği: Veri toplama aracı olarak Facione (1990) tarafından geliştirilen, Kökdemir (2003) tarafından Türkçe 'ye uyarlaması yapılan Kaliforniya Eleştirel Düşünme Eğilimi Ölçeği (The California Critical Thinking Disposition Inventory) kullanılmıştır. Orijinal ölçek 7 alt boyut ve 75 maddeli altılı Likert tipindedir. Ölçekteki 5., 6., 9., 11., 15., 18., 19., 20., 21., 22., 23., 25., 28., 33., 36., 41., 43., 45., 49. ve 50. maddeler ters ifadedir. Kökdemir (2003) tarafından yapılan uyarlama çalışmasında 6 alt boyut ve 51 madde elde edilmiştir. Bu araştırma için alt boyutların güvenilirlik katsayısı sırasıyla; analitik alt boyutu ($\alpha=0.72$), açık fikirlilik alt boyutu ($\alpha=0.75$), meraklılık alt boyutu ($\alpha=0.71$), kendine güven alt boyutu ($\alpha=0.70$), doğruyu arama alt boyutu ($\alpha=0.60$) ve sistematiklik alt boyutu ($\alpha=0.52$) olarak tanımlanmıştır. Toplam ölçeğin güvenilirlik katsayısı ise $\alpha=0.88$ olarak bulunmuştur.

Kişisel Bilgi Formu: Anketin bu bölümünde yaş, cinsiyet, okuduğu bölüm, iş tecrübesi, okuduğu sınıf sporculuk geçmişi gibi katılımcıların kişisel niteliklerini belirlemeye yönelik sorular sorulmuştur.

Verilerin Toplanması

Araştırma verilerinin toplanmasında anket dağıtım yöntemleri göz önünde bulundurulmuştur. Anketler yüz yüze görüşme yöntemi kullanılarak araştırmacılar tarafından dağıtılmıştır. 330 adet anket dağıtılmış eksik ve hatalı anketler çıkarıldıktan sonra 295 anket değerlendirilmiştir. Toplamda %89.4 oranında bir geri dönüş sağlanmıştır.

Verilerin Analizi

Toplanan veriler SPSS paket programıyla çözümlenip, yorumlanmıştır. Elde edilen verilere ilişkin öncelikle güvenilirlik analizi yapılmıştır. Bunun için "Cronbach Alpha" katsayısından faydalanılmıştır. Bulgular bölümünde elde edilen sonuçlara ilişkin yüzde ve frekans dağılımlar, aritmetik ortalama ve standart sapma bilgilerini içeren tanımlayıcı istatistikler

yapılmıştır. Kiřisel bilgi formu ve eleştirel dűřünce ۆlçeęi ۆzerinden elde edilen bilgiler sonucu ortaya çıkan ilişki ve farklılıkları incelemek için ise Bağımsız ۆrneklem T testi (Independent t test), Tek Yۆnlű Varyans Analizi (One Way ANOVA) ve Pearson Korelasyon Analizi testlerinden yararlanılmıştır.

BULGULAR

Tablo 1 bۆlümünde araştırmaya katılan ۆęrencilerin cinsiyetlerine ilişkin frekans ve yۆzde dağılımları verilmiştir.

Tablo 1: Araştırmaya katılan ۆęrencilerin bazı demografik bilgileri

		f	%	n
Cinsiyet	Erkek	147	49.8	295
	Kadın	148	50.2	
Bۆlüm	Spor Yۆneticilięi (SYÖ)	99	33.6	295
	Antrenۆrlük Eğitimi (ANE)	96	32.5	
	Beden Eğitimi ۆęretmenlięi (BEÖ)	100	33.9	

Bulgular incelendiğinde araştırmaya katılan ۆęrencilerin % 49.8'i erkeklerden, %50.2'si kadınlardan oluştuğu, %33.9'u beden eğitimi ۆęretmenlięi, %33.6'sı spor yۆneticilięi ve %32.5'i de antrenörlük eğitimi bۆlümünde okuduğu gۆrۆlmektedir.

Tablo 2'de katılımcıların yař, genel not ortalaması, aile gelir dűzeyi ve Kaliforniya Eleřtirel Dűřünme Eęilimi ۆlçeęi alt boyutları ve toplam ۆlek puanı aritmetik ortalama, standart sapma, en yۆksek ve en dűřük deęerler yer almaktadır.

Tablo 2. Katılımcıların bazı değişkenlere ilişkin aritmetik ortalama, standart sapma, en dűřük ve en yۆksek değerleri

Değişkenler	\bar{x}	ss	min	max	n
Yaş	22.20	2.24	18	29	295
Akademik Başarı Ort.	2.83	0.38	1.82	4.00	294
Aile Gelir Dűzeyi (TL)	2.916	2.323	400	25.000	292
Analitik	44.75	5.81	26.00	60.00	288
Açık Fikirlilik	48.32	8.04	20.00	67.00	285
Meraklılık	40.09	5.55	24.00	53.00	284
Kendine Gűven	30.45	4.41	17.00	42.00	292
Doğruyu Arama	28.87	4.99	12.00	41.00	288
Sistematik	24.32	4.30	11.00	36.00	291
Toplam Puan	217.28	23.20	138.00	275.00	258

Tablo 2 incelendiğinde katılımcıların 22.2 yař ortalamasına, 2.83 akademik başarı ortalamasına ve 2916 TL aile gelir dűzeyi ortalamasına sahip olduğu belirlenmiştir. ۆlüm aracına ilişkin aritmetik ortalamalar incelendiğinde ise; analitiklik alt boyutu ortalamasının 44.75, açık fikirlilik alt boyutu ortalamasının 48.32, meraklılık alt boyutu ortalamasının, 40.09, kendine gűven alt boyutu ortalamasının 30.45, doğruyu arama alt boyutu ortalamasının, 28.87, sistematiklik alt boyutu ortalamasının 24.32 ve toplam ۆlek puan ortalamasının ise 217.28 olduğu g�rۆlmektedir.

Tablo 3'te cinsiyet değişkenine göre Kaliforniya eleştirel düşünme ölçeği alt boyutları ve toplam ölçek t testi sonuçları verilmiştir.

Tablo 3. Katılımcıların cinsiyet ile alt boyutlar arasındaki t testi sonuçları

	Cinsiyet	n	\bar{x}	ss	sd	t	p
Analitiklik	Erkek	144	44.10	6.19	286	-1.90	0.06
	Kadın	144	45.40	5.35			
Açık Fikirlilik	Erkek	142	47.39	6.83	283	-1.95	0.05
	Kadın	143	49.24	6.65			
Meraklılık	Erkek	142	39.64	5.65	282	-1.36	0.18
	Kadın	142	40.54	5.42			
Kendine Güven	Erkek	146	30.23	4.35	290	-0.88	0.40
	Kadın	146	30.66	4.48			
Doğruyu Arama	Erkek	143	28.80	4.50	286	-0.23	0.82
	Kadın	145	28.94	4.87			
Sistematiklik	Erkek	144	24.03	4.06	289	-1.11	0.27
	Kadın	147	24.59	4.62			
Toplam Puan	Erkek	129	214.30	23.84	256	-2.07	0.04
	Kadın	129	220.25	22.23			

Tablo 3 incelendiğinde araştırmaya katılan öğrencilerin cinsiyetlerine göre Eleştirel Düşünme Eğilimleri Ölçeğine dair açık fikirlilik alt boyutunda $p= 0.05$ düzeyinde kadınlar lehine anlamlı fark görülürken; cinsiyete göre diğer alt boyutlar arasında anlamlı farka rastlanmamıştır. Cinsiyet ve toplam ölçek puanı arasında ise yine kadınlar lehine ($p= 0.04$) anlamlı fark bulunmuştur.

Tablo 4'te katılımcıların okudukları bölüm değişkenine göre Kaliforniya Eleştirel Düşünme Ölçeği alt boyutları ve toplam ölçek ANOVA sonuçları verilmiştir.

Tablo 4. Katılımcıların bölüm değişkenine göre alt boyutların ANOVA sonuçları

	Grup	N	\bar{x}	ss	Varyansın Kay.	KT	Sd	KO	F	p	Tukey
Analitiklik	1. SYÖ	99	44.56	5.53	Grup arası	150.39	2	75.20			
	2. ANE	93	43.96	6.31	Grup içi	9548.11	285	33.50	2.24	0.11	
	3. BEÖ	96	45.71	5.51	Toplam	9698.50	287				
Açık Fikirlilik	1. SYÖ	98	48.45	6.80	Grup arası	8.74	2	4.37			
	2. ANE	90	48.43	8.14	Grup içi	18342.84	285	65.05	0.07	0.94	
	3. BEÖ	97	48.07	9.11	Toplam	18351.58	284				
Meraklılık	1. SYÖ	99	39.27	5.07	Grup arası	442.82	2	221.41			
	2. ANE	91	39.14	6.16	Grup içi	8259.98	285	29.40	7.53	0.00	3 – 1
	3. BEÖ	97	41.86	5.00	Toplam	8702.80	283				3 – 2
Kendine Güven	1. SYÖ	98	30.63	4.49	Grup arası	30.91	2	15.45			
	2. ANE	94	29.98	4.65	Grup içi	5637.32	285	19.51	0.79	0.45	
	3. BEÖ	100	30.71	4.11	Toplam	5658.23	291				
Doğruyu Arama	1. SYÖ	98	30.05	3.85	Grup arası	281.29	2	140.65			
	2. ANE	93	28.90	5.21	Grup içi	6876.96	285	24.13	5.83	0.00	1 – 3
	3. BEÖ	97	27.65	5.53	Toplam	7158.25	287				
Sistematiklik	1. SYÖ	99	24.61	4.09	Grup arası	21.95	2	10.97			
	2. ANE	95	24.39	4.48	Grup içi	5342.97	285	18.55	0.59	0.55	
	3. BEÖ	97	23.95	4.35	Toplam	5364.91	290				
Toplam Puan	1. SYÖ	96	194.32	16.08	Grup arası	881.54	2	440.77			
	2. ANE	81	194.80	16.92	Grup içi	137407.9	285	538.86	0.82	0.44	
	3. BEÖ	91	201.84	16.35	Toplam	138289.5	257				

Tablo 4'te yer alan ANOVA bulguları incelendiğinde araştırmaya katılan öğrencilerin bölümlerine göre Eleştirel Düşünme Eğilimleri Ölçeği için meraklılık ($F(2.285) = 7.53$; $p=0.00$), doğruyu arama ($F(2.285)=5.83$; $p=0.00$) alt boyutlarında anlamlı fark tespit

edilmiştir. Yapılan Post Hoc Tukey bulguları ve aritmetik ortalamalar karşılaştırıldığında anlamlı farkın meraklılık alt boyutunda Beden Eğitimi Öğretmenliği Bölümü öğrencileri ile ayrı ayrı Spor Yöneticiliği Bölümü öğrencileri ve antrenörlük bölümü öğrencileri arasında, beden eğitimi öğretmenliği öğrencileri lehine olduğu görölmektedir. Doğruyu arama alt boyutunda ise anlamlı fark spor yöneticiliği bölümü öğrencileri ile beden eğitimi öğretmenliği bölümü öğrencileri arasında spor yöneticiliği bölümü öğrencileri lehinedir. Tablo 5'te katılımcıların yaş, aile gelir düzeyi ve akademik başarı ortalaması ile Kaliforniya Eleştirel Düşünme Ölçeği alt boyutları ve toplam ölçek puanlarının korelasyon değerleri verilmiştir.

Tablo 5. Katılımcıların yaş, aile gelir düzeyi ve akademik başarı ortalaması ve alt boyutlar korelasyon değerleri

Alt boyutlar		Yaş	Aile Gelir Düzeyi	Akademik Başarı Ort.
Analitiklik	r	0.06	0.07	0.06
	p	0.34	0.28	0.31
	n	288	285	287
Açık Fikirlilik	r	0.07	0.17**	-0.12
	p	0.24	0.01	0.06
	n	285	282	284
Meraklılık	r	0.07	0.11	-0.04
	p	0.27	0.06	0.49
	n	284	281	283
Kendine Güven	r	0.05	0.19**	-0.04
	p	0.40	0.00	0.45
	n	292	289	291
Doğruyu Arama	r	0.15*	0.16**	-0.10
	p	0.01	0.01	0.10
	n	288	285	287
Sistematiklik	r	0.08	0.09	-0.11
	p	0.17	0.15	0.06
	n	291	288	290
Toplam Puan	r	0.11	0.21**	-0.09
	p	0.08	0.00	0.16
	n	258	255	257

Tablo 5 incelendiğinde yaş değişkeni ile doğruyu arama alt boyutu arasında anlamlı düşük düzey pozitif yönlü korelasyon tespit edilirken, yaş değişkeni ile diğer alt boyutlar arasında anlamlı bir ilişkiye rastlanmamıştır.

Aile gelir düzeyi değişkeni ile açık fikirlilik, kendine güven, doğruyu arama ve sistematiklik alt boyutlarının tümünde, anlamlı düşük düzey pozitif korelasyon tespit edilmiştir. Diğer alt boyutlar ve bağımsız değişkenler arasında ise anlamlı ilişki yoktur.

Akademik başarı ortalaması değişkeninde ise hiçbir alt boyutla anlamlı ilişkiye rastlanmamıştır.

TARTIşMA ve SONUÇ

Araştırma bulguları incelendiğinde katılımcıların cinsiyetlerine göre Eleştirel Düşünme Eğilimleri Ölçeği alt boyutlarından açık fikirlilik alt boyutunda kadınlar lehine anlamlı fark görölrken diğer hiçbir alt boyutta anlamlı farka rastlanmamıştır.

Cinsiyet ve toplam ölçek puanı arasında ise yine kadınlar lehine anlamlı fark bulunmuştur. Literatür taraması sonucunda elde edilen bilgilere göre cinsiyetin eleştirel düşünme üzerinde çok farklılık yaratmadığına ilişkin bilgilere ulaşılmıştır. (Akar, 2007; Ekinci ve Aybek, 2010; Korkmaz, 2009; Korur, 2014; Leaver-Dunn, 2002; Loken, 2005; Saçlı ve Demirhan, 2008) Bunun nedeni ise kişisel faktörlerin eleştirel düşünme düzeyi üzerinde daha etkili olabileceğı düşünülebilir.

Araştırmaya katılan öğrencilerin bölümlerine göre Eleştirel Düşünme Eğilimleri Ölçeğı için meraklılık, doğruyu arama, alt boyutlarında anlamlı fark tespit edilmiştir. Anlamlı farkın meraklılık alt boyutunda beden eğitimi öğretmenliğı bölümü öğrencileri lehine olduğı görülmektedir. Doğruyu arama alt boyutunda ise anlamlı fark spor yöneticiliğı bölümü öğrencileri lehinedir. Diğer alt boyutlarda ise anlamlı ilişkiye rastlanmamıştır. Konuya ilişkin yapılan araştırmalardan Çetin (2014), Beden Eğitimi ve Spor Öğretmenliğı ve Spor Yöneticiliğı Bölümü öğrencilerinin Antrenörlük Eğitimi Bölümü öğrencilerinden, Beden Eğitimi ve Spor Öğretmenliğı öğrencilerinin Spor Yöneticiliğı Bölümü öğrencilerine göre daha fazla eleştirel düşünme eğilimi içinde olduğı sonucuna ulaşmıştır. Bu araştırma sonuçlarına göre meraklılık boyutu için beden eğitimi öğretmenliğı lehine benzer sonuçlara ulaşılırken doğruyu arama boyutunda durum değişiklik göstermektedir. Bu yönüyle sonuçların manidar olduğı söylenebilir.

Araştırma bulgularına göre araştırmaya katılan öğrencilerin yaşları ile doğruyu arama alt ölçeğı arasında anlamlı düşük düzey pozitif bir ilişki tespit edilmiştir. Diğer alt boyutlarda ise anlamlı bir ilişki rastlanılmamıştır. Nitekim Gülveren (2007) ve Kürüm (2002) tarafından eğitim fakültesinde öğrenim gören öğrencilerine yönelik yapılan çalışma sonuçları ile Leaver-Dunn ve arkadaşları (2002) tarafında antrenörlük eğitimi öğrencilerine yönelik yapılan çalışma sonuçları ve Çıkrıkçı'nın (1996), lise öğrencilerine yönelik yapmış oldukları çalışma sonuçlarında yaşın eleştirel düşünme alt boyutlarından analitik düşünme üzerinde herhangi bir etkisi bulunmadığı sonucuna varılmıştır. Doğruyu arama alt ölçeğinde ortaya çıkan farklılığın sebebi sosyo-kültürel faktörler olabilir.

Aile gelir düzeyi değişkeni ile açık fikirlilik, kendine güven, doğruyu arama ve sistematiklik alt boyutlarının tümünde, anlamlı düşük düzey pozitif korelasyon tespit edilmiştir. Ailenin gelir düzeyi arttıkça o aile içerisinde yetişen bireyin az da olsa anlamlı olarak eleştirel düşünme yeteneğinin artmaktadır. Karafil (2014) yapmış olduğı çalışmada kendilerini yüksek sosyo-ekonomik durumda gören öğrencilerin eleştirel düşünme düzeyleri, kendilerini orta ve düşük sosyoekonomik durumda gören öğrencilerden daha yüksek olduğı bulgulamıştır. Öztürk (2006) ise lisans öğrencilerinin sosyo-ekonomik düzeyi yükseldikçe eleştirel düşünme beceri düzeylerinin arttığını belirlemiştir. Bu durum ekonomik gücün sosyal hayata olan manalı bir etkisi olarak düşünülebilir.

Akademik başarı ortalaması değişkeninde ise hiçbir alt boyutla anlamlı ilişkiye rastlanmamıştır. Bulgularımızı destekler nitelikte araştırmalar mevcuttur. Örneğın, hemşirelik öğrencileri üzerinde yaptığı çalışmasında eleştirel düşünme düzeyi ile akademik başarı arasında bir fark tespit etmemişlerdir (Güneş ve Kocaman, 2005). Akademik başarı ile eleştirel düşünme arasında bir ilişki olmamasının sebebi bireysel farklılıklardır.

Sonuç olarak, ülkemizde uygulanmakta olan beden eğitimi ve spor yüksekokulu programlarının yeniden ele alınarak eleştirel düşünme becerilerini ve eğilimlerini kazandırmaya yönelik etkinlikler ile öğrencilerin bu eğilimleri kazanmaları için yönlenmeleri sağlanabilir. Bu amaç doğrultusunda, teori ile uygulamayı birleştirerek derse aktif katılım göstermelerini sağlayacak eleştirel düşünmeyi geliştirici soru sorma yöntemleri uygulanabilir. Bu doğrultuda niversite ğrencilerinin st düzeyde eleştirel açıdan düşünebilen bireyler olmalarına fırsat tanınabilir.

KAYNAKLAR

- Akar, . (2007). Öğretmen Adaylarının Bilimsel Süreç Becerileri ve Eleştirel Düşünme Beceri Düzeyleri Arasındaki İlişki. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Afyon Kocatepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Chen W. & Cone TP. (2003). Links between children's use of critical thinking and expert teacher's teaching in creative dance. *Journal of Teaching in Physical Education*, 22, 169–185.
- etin, M. . (2014). Evaluation of the Correlation Between Learning Styles and Critical Thinking Dispositions of The Students of School of Physical Education and Sports. *Educational Research and Reviews*, 9(18), 680-690.
- ıkrıkı, N. (1996). Eleştirel Dşnme: Bir lme Aracı ve Bir Araştırma. Szl Bildiri, III. Ulusal Psikolojik Danışma ve Rehberlik Kongresi, Adana.
- Ekinci, ., ve Aybek, B. (2010). ğretmen Adaylarının Empatik ve Eleştirel Dşnme Eğilimlerinin İncelenmesi. *İlkretim Online*, 9(2), 816-827.
- Evancho, R.S. (2000). Critical thinking skills and dispositions of the undergraduate baccalaureate nursing student. Unpublished master's thesis), Southern Connecticut State University, Connecticut.
- Facione, P. A. (1990). Critical Thinking: A Statement of Expert Consensus for Purposes of Educational Assessment and Instruction. Research Findings and Recommendations. www.eric.ed.gov.tr sitesinden 12.07.2015 tarihinde alınmıştır.
- Facione, P. A., Facione, N. C., & Giancarlo, C. A. (2000). The Disposition Toward Critical Thinking: Its Character, Measurement, And Relationship to Critical Thinking Skill. *Informal Logic*. 20 (1), 61-84.
- Gillespie, L., & Culpan, I. (2000). Critical thinking: ensuring the 'education' aspect is evident in physical education. *Journal of Physical Education New Zealand* 2000 Vol. 33 No. 3 pp. 84-96.
- Glveren, H. (2007). Eğitim fakültesi ğrencilerinin eleştirel düşünme becerileri ve bu becerileri etkileyen eleştirel düşünme faktörleri. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İzmir.
- Güneş, N.,ve Kocaman, G. (2005). Hemşirelik ğrencilerinde kontrol odağı ve eleştirel düşünme becerisinin akademik başarıya olan etkisinin incelenmesi. II. Aktif Eğitim Kurultayı, Dokuz Eylül Üniversitesi, İzmir.
- Güven, M., ve Kürüm, D. (2006). ğrenme stilleri ve eleştirel düşünme arasındaki ilişkiye genel bir bakış. *Sosyal Bilimler Dergisi*, 1: 75-90.
- Halpern, D. F. (1996). *Thought and Knowledge - An Introduction to critical thinking*. 3rd edition. Lawrence Erlbaum, New Jersey.

- Karafil, A.Y. (2014). Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu ğrencilerinin eleştirel düşünme düzeylerinin çeşitli demografik faktörler açısından incelenmesi. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü.
- Kasımoğlu, T. (2013). Öğretmen adaylarında eleştirel düşünme, mantıksal düşünme ve problem çözme becerilerinin çeşitli değişkenler açısından değerlendirilmesi. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Ortaöğretim Fen ve Matematik Alanları Eğitimi Ana Bilim Dalı Biyoloji ğretmenliği Bilim Dalı, Ankara.
- Korkmaz, . (2009). Öğretmenlerin eleştirel düşünme eğilim ve düzeyleri. Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi, 10(1), 1-13.
- Korur, E. N. (2014). Beden Eğitimi ğretmeni adaylarının eleştirel düşünme ve empatik eğilimleri. Yayınlanmamış doktora tezi, Karadeniz Teknik Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Kökdemir, D. (2003). Belirsizlik durumlarında karar verme ve problem zme. Yayınlanmamış Doktora Tezi. Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Kürüm, D. (2002). Öğretmen adaylarının eleştirel düşünme gücü. Yüksek lisans tezi, Anadolu Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı.
- Leaver-Dunn, D., Harrelson, G. L., Martin, M., & Wyatt, T. (2002). CriticalThinking Predisposition Among Undergraduate Athletic Training Students. *Journal of Athletic Training*, 37(4),147.
- Loken, M. L. (2005). Critical thinking abilities of undergraduate entry-level athletic training students. Unpublished doctoral dissertation. The University of South Dakota, USA.
- McBride, R.E. (1992). Critical thinking -an overview with implications for physical education. *Journal of Teaching in Physical Education*, 11(2).
- Mill Eğitim Bakanlığı Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı. (2016). İlkğretim dşnme eğitimi dersi ğretim programı, Ankara.
- ztrk, N. (2006). Hemşirelik ğrencilerinin eleştirel dşnme düzeyleri ve eleştirel dşnmeyi etkileyen faktörler. Yüksek lisans tezi, Maltepe Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü.
- Pascarella, E. (1989). The development of critical thinking: Does college make a difference? *Journal of College Student Development*, 30: 19–26.
- Paul, R. (1995). *Critical thinking: How to prepare students for a rapidly changing world*. Santa Rosa, CA. Foundation for Critical Thinking.
- Paul, R. W. (1984). Critical thinking fundamental to education for a free society. *Educational Leadership*, 1, 5-14.
- Salı, F., ve Demirhan, G. (2008). Beden Eğitimi ve Spor ğretmenliği programında öğrenim gören öğrencilerin eleştirel düşünme düzeylerinin saptanması ve karşılaştırılması. *Spor Bilimleri Dergisi*, 19(2), 92-110.

Popüler Supplement: Kreatin

Erkan GÜNAY^{1*}, Gizem Nur YILDIZ²

¹Dokuz Eylül Üniversitesi, Spor Bilimleri ve Teknolojisi Yüksekokulu, Antrenörlük Eğitimi Bölümü

²Dokuz Eylül Üniversitesi, Spor Bilimleri ve Teknolojisi Yüksekokulu, Beden Eğitimi Öğretmenliği Bölümü

Öz

Kullanımı çok yaygın olan kreatin supplementasyonu ile ilgili araştırmalar ve bilgiler sürekli artmakta, literatürü hızla büyümektedir. Bu derlemenin amacı özellikle farklı sportif branşlarda, cinsiyet, yaş grubu, antrenman düzeyi farklı araştırmaları gözden geçirmek, uzun süreli ve kısa süreli kreatin kullanımının bugün için bilinen etkilerini (sportif performans, yan etki, fizyolojik değişimler) sunmaktır.

Kısa süreli kreatin supplementasyonu genellikle 5-7 gün süre ile vücut ağırlığıx0,3gram veya 20-30gram/gün şeklinde uygulanmaktadır. Uzun süreli kreatin supplementasyonu ise 5-7 gün 20 gram /gün kullanımının devamında 3-5 hafta 0,03 g x vücut ağırlığı/gün şeklinde yaygın olarak kullanılmaktadır. Bu yükleme miktarları içerisinde yapılan çalışmalarda yan etki bildirilmemiştir. Ancak uzun süreli, farklı supplementlerle kombine edilmiş tavsiye edilen dozlardan daha yüksek dozlarda kullanımın karaciğer ve böbrek fonksiyonlarında zararlar oluşturduğu gösterilmiştir. Yan etkiler açısından bakıldığında, önerilen sınırlar içinde kreatin supplementasyonu güvenli ve doğal bir ergojenik yardımcıdır. Belirtilen limitler içerisinde yapılan farklı yükleme miktarları, yöntem ve kombinasyonlardaki çalışmalarda kreatinin performans artışına katkı sağladığı görülmektedir. Kreatin supplementasyonu özellikle yüksek şiddetli antrenman evrelerinde artmış antrenman yüküne hızlı adaptasyona, branşa özgü hareket kalitesinin artmasına ve sakatlık riskinin azalmasına katkı sağlayabilir. Gelecekteki çalışmalar farklı spor branşlarında, egzersiz türlerinde, farklı cinsiyet (özellikle kadın) ve popülasyonda kreatin kullanımı hakkında daha etkili sonuçlar elde etmek için daha geniş bilgi sağlayacaktır.

Derleme

Yayın Bilgisi

Gönderi Tarihi: 10.12.2016

Kabul Tarihi: 24.12.2016

Online Yayın Tarihi: 30.12.2016

DOI: 10.25307/jssr.277954

Anahtar kelimeler:

*Kreatin,
suplement,
beslenme,
egzersiz,
sportif performans.*

The Popular Supplement: Creatine

Abstract

Research and information on creatine supplementation, which is very common in use, is constantly increasing and the literature about creatine supplementation is growing rapidly. The aim of this review is to examine the recent researches especially held in different sports branches, different gender, population and training level and to present known effects (on sportive performance, side effects, physiological changes, etc...) of long-term and short-term supplementation.

Compilation

Article Info

Received: 10.12.2016

Accepted: 24.12.2016

Online Published: 30.12.2016

DOI: 10.25307/jssr.277954

* Sorumlu Yazar:

E-mail: erkanswim@gmail.com, 0533 437 07 61

Short-term creatine supplementation is usually administered in 5-7 days at a dose of 0,3xbody weight or 20-30g / day. Long-term creatine supplementation is widely used as 5-7 days 20 g / day loading followed at a dose of 0.03g x body weight / day for 3-5 weeks. No serious side effects have been reported in studies carried out within these loading quantities. However, long term use with higher doses than recommended doses and combinations with different supplements have been shown to cause damage to liver and kidney function. In terms of side effects, creatine supplementation within the recommended limits is a safe and natural ergogenic aid. It appears that in studies with different loading quantities, methods, and combinations within the stated limits creatine contributed to the increase in performance. Creatine supplementation can contribute to rapid adaptation to increased training load, especially in high intensity training, to increase the quality of specific movement and to reduce the risk of injury. Future studies will provide more information about creatine supplementation to achieve more effective results in different sports branches or types of exercise, different gender (especially women) and populations.

Keywords:
*Creatine,
supplement,
nutrition,
exercise,
sportive performance.*

GİRİŞ

Kreatin suplementasyonu, geçmiŐ yillarda sporcuların performansını arttırmak ya da performansın arttırılmasıyla ilişkili, örneğin, toparlanma kabiliyetinin geliŐtirilmesi (Kerksick ve ark., 2009; Rosene & Willoughby, 2003) ve kas yüzdesinin arttırılması (Close ve ark., 2016) amacıyla uygulanmasının yanı sıra, merkezi sinir sisteminin korunması ve parkinson gibi nöral rahatsızlıkların oluŐmasını engellemek amacıyla da kullanılmıştır (Allen, 2012; Attia ve ark., 2016; Volek ve ark., 1997). Bu derlemede esas olarak, sportif performansla ilişkili yapılan kreatin suplementasyonu hakkında yapılan araştırmalar ve son bulgular gözden geçirilmiŐtir.

Çoğunlukla hayvansal gıdaların içinde yer alan kreatin, vücutta karaciğer, pankreas, böbrekler ve beyin hücreleri aracılığıyla sentezlenir (Brosnan, 2007). Yaklaşık %95'i fosfokreatin olarak kaslarda depo edilirken, %5'i ise beyin ve testislerde serbest kreatin olarak bulunur. 70 kg'lık sağlıklı bir erkek için iskelet kasındaki total kreatin konsantrasyonu yaklaşık olarak 120 gramdır. Bu değer bireyin kas fibril tipi, yaş, cinsiyet, antrenman ve beslenme durumuna göre değişiklikler göstermektedir. Tüm kassal aktiviteler için adenosin trifosfat (ATP), ana enerji kaynağı olup yoğun egzersiz esnasında ATP'nin yeniden sentezlenmesi (Adenosin difosfattan (ADP), ATP'ye fosforilizasyonu) kreatin kinaz enzim aktivitesi ile ayrılan fosfat bağının ADP ile bağlanarak ATP'ye dönüŐmesiyle gerçekleŐir (Fox ve ark., 2012). Unutulmamalıdır ki, fosfokreatin kaslarda ATP'den daha çok depo edilir. Çünkü iŐlevi yukarıda belirtildiği gibi ATP'nin yenilenmesi için enerji sağlamaktır. Örneğin bir futbol karŐılaŐmasının son dakikalarında sprint yapabilme kabiliyeti için fosfokreatin depolarının dolu olması ve yüksek yoğunluklu kas aktivitesi esnasında yenilenme sürecinin gerçekleŐebilmesi için yeterli dayanıklılık düzeyine sahip olunması gerekmektedir. Aktif olan kas dokusunda kullanılan kreatinin ilk 30 saniye içerisinde %50'si, 3-4 dakika aralığında ise yaklaşık %95'i yenilenmektedir. En yüksek Şiddetli egzersizde bile kas içindeki fosfokreatin depolarının tümünün tüketildiği düŐünülmemektedir (Doyle & Dunford, 2014). Doğal besinlerden günde 2 gramın altında kreatin alınması kas kreatin düzeyinin azalmasına neden olmaktadır. Kreatin atılımında ise, böbrekler tarafından basit difüzyonla filtre edilerek günde ortalama 2 gram atılır ve yeniden absorbe edilmez.

Kreatin suplementasyonu total kreatin seviyesini ve fosfokreatin depolarını arttırmaktadır. (Jackson, 2001). Bu artışın özellikle kısa ve orta sürede yapılan (2 dakikadan küçük) yüksek şiddetli eforlarda performansın artışına katkı sağladığı bilinmektedir. Ayrıca kreatin suplementasyonu antrenmanın hacim ve şiddetinin daha yukarda tutarak ile antrenman veriminin artmasını da desteklemektedir. Bazı çalışmalar göstermektedir ki, uzun süreli kreatinmonohidrat suplementasyonu kas hipertrofinin oluşmasına (Helms ve ark., 2014) ve vücut kompozisyonu değerlerinde her iki cinsiyette de yağsız vücut kütesinin artışına (ve ark., 2001) katkı sağlamaktadır.

YAN ETKİLERİ VE GÜVENLİ KULLANIM PROTOKOLLERİ

Kreatin suplementasyonunun yan etkileri ile ilgili yapılan çalışmalara bakıldığında; kalp hızı (Peyrebrune ve ark., 1998), kan basıncı (Mihic ve ark., 2000) gibi kardiyovasküler bulgular üzerine herhangi bir olumsuz etkisinin olmadığı rapor edilmiştir. Ayrıca kardiyovasküler risk faktörlerini arttırmadığına yönelik bulgular (Gordon ve ark., 1995) olduğu gibi, kreatin suplementasyonunun (Zervou ve ark., 2016) ve kuvvet antrenmanı ile birlikte yapılan suplementasyonun bu risk faktörlerine karşı koruyucu bir etkisinin olduğu bildirilmektedir (Bereket ve Yücel, 2015). Renal fonksiyonlarla (filtrasyon hızı, protein ve albümin atılım hızı) ilgili yapılan çalışmalarda ise dışarıdan kreatin alımının ilk safhasında oluşan su tutulumu haricinde herhangi bir olumsuz etkisinin olmadığı, ancak uzun dönemli yüksek doz ve diğer supplementlerle kombine edilmiş yüklemelerin komplikasyonlara neden olabileceği belirtilmiştir (Hall & Trojian, 2013). Sağlıklı orta yaşlı popülasyonda 8 haftalık egzersizle birlikte kreatin suplementasyonunun kontrol grubuna göre total kolesterol miktarında %5, düşük yoğunluktaki lipoprotein kolesterolde %22, trigliseritlerde %22 oranında azalma bulunduğu çalışmada kreatin suplementasyonunun kan lipit düzeyine pozitif etkilerinin olduğu belirtilmektedir (Gualano ve ark., 2016). Son dönemlerde yaşlı popülasyon üzerinde yapılan başka bir çalışmada egzersizle birlikte uygulanan kreatin suplementasyonunun kas miktarı, kemik yoğunluğu ve hatta dinlenme ya da stres altında kognitif performansı olumlu yönde etkilediği belirtilmiştir (Lewis ve ark., 2016).

Literatüre bakıldığında kreatin suplementasyonu, sağlık açısından güvenli bir yöntem olarak değerlendirilebilir. Francaux ve Poortmans'ın (2006) kreatin suplementasyonunun atletlerdeki yan etkileriyle ilişkili çalışmalardan yaptıkları derlemede, 20 g/gün'e kadar yapılan kısa süreli kreatin suplementasyonunu bazı toksik ajanların miktarını arttırsa da, böbrek fonksiyonları üzerine herhangi bir zararının olmadığını rapor etmişlerdir. Ancak literatürde kısa süreli kreatin suplementasyonu (KSKS) ve uzun süreli kreatin suplementasyonu (USKS) sürecinde aşırı doz (25 g/gün ve üzeri) kullanımının hakkında geniş katılımcılı kontrol grubu olan çalışmaların azlığı göze çarpmaktadır. Yeterli literatür bilgisi olmadığı için bu dozaj ve üzerinin sağlık açısından etkileri araştırılmaya muhtaçtır. Ayrıca ergojenik destek amaçlı ek besin üreten firma sayısının son yıllarda artması sebebiyle firmalar arası rekabet başlamıştır. Bu çekişmeye bağlı olarak, üretilen ürünlerin içeriğinde bazı değişiklikler ya da başka içerikle kombinasyon yapma yoluyla daha yüksek etki oluşturulması sağlanmaktadır (Maughan ve ark., 2011). Bu durum alınan her supplement

ürününün içeriğinin kontrol edilmesi gerektiğini göstermekle birlikte sağlık bakanlığından onaylı güvenilir firma ürünlerinin kullanımının önemini arttırmaktadır.

Antrenmanla birlikte kreatinmonohidrat kullanımına ilişkin literatüre bakıldığında kreatin suplementasyon protokolleri benzerlik göstermektedir. Bu yöntemler kısa süreli (<7 gün) ve uzun süreli (>7 gün) kullanımlar şeklinde sınıflandırılırken kullanım dozlarının ilk 3-7 gün 20-30 gram ya da vücut ağırlığı x 0,3 gram'lık kullanım devamında ise 2-5 gramlık dozların uygulandığı görülmektedir. Bu protokollerin oluşturduğu sonuçlar çeşitli farklılıklar göstermektedir.

KISA SÜRELİ KREATİN SUPLEMENTASYONU

7 günden daha az süre ile 20-30 gram aralığında yapılan kreatin suplementasyonu fizyolojik açıdan birtakım değişimlerin oluşmasına neden olur. Kreatin alımından yalnızca dakikalar sonra kasta ve kanda kreatin miktarında artışlar başlar. 2-3 saat sonra ise kandaki değerinin düşmeye başladığı gözlemlenmektedir. Kasta kreatin depoları 70 kg'lık vücut ağırlığına sahip bir erkek için ortalama 120 gram civarında olup (Wolker, 1979) suplementasyonla 160 grama kadar arttırılabilir (Buford ve ark., 2007). Yüksek yoğunluktaki egzersizler ve günlük ortalama 2 gramlık atılım sebebiyle kısa süreli suplementasyon ile arttırılmış depolar 3-4 hafta sonra tekrar temel değerlerine döner (Jackson, 2001). Suplementasyon sürecinde vücut ağırlığında 1,5-2 kg civarında artışlar görüldüğü rapor edilmiştir. Bu artış, kreatinin kas hücrelerinde tutulumu için suya ihtiyaç duymasına bağlı olarak su tutulumunun artmasından oluşmaktadır (Hall & Trojian, 2013). Bu süreçte ayrıca yağsız vücut kütlelerinde artışlar tespit eden çalışmalar yer almaktadır (Pinto ve ark., 2016; Zanelli ve ark., 2015).

Literatürde kısa süreli kreatin suplementasyonu (KSKS) sonucunda atletik performansın arttığına dair çalışmalar bulunmaktadır. Oliver ve arkadaşları (2013) yaş ortalamaları 23 olan erkek katılımcılarda kreatinin kasta depo edililişini hızlandırmak amacıyla glikoz ile birlikte kreatin suplementasyonu uygulayarak tüketici bisiklet egzersizinde laktat konsantrasyonlarını değerlendirmişlerdir. Çalışma sonrasında 20 gram x 6 gün (4 doz/gün x 5 gram + 15 gram glikoz) suplementasyonu sonrasında, kademeli yük artışıyla uygulanan tüketici bisiklet egzersizi esnasında üretilen laktat miktarlarında azalma tespit etmişlerdir. Bu sonuca bakılarak alt ekstremitelerin yoğun olarak kullanıldığı dayanıklılık tipi egzersizlerde KSKS'nin fayda sağladığı rapor edilmiştir. Azizia'nın (2011), 17-26 yaş arası 20 kadın müsabık yüzücü üzerinde yapmış olduğu çalışmada (5 gr x 4 doz/gün x 6 gün) KSKS'nin anaerobik performansları ve sprint yüzme zamanları üzerine etkilerini değerlendirmiş ve dikey sıçrama, bench press ve sprint koşu ve yüzme hızında istatistiksel olarak anlamlı artışlar tespit etmiştir. Lifanov ve arkadaşlarının (2014) futbolcular üzerine yaptığı çalışmada KSKS'nin (20 g x 6 gün) futbolcuların maksimum oksijen değerlerinde anlamlı artış bulmuşlardır. Fukuda ve arkadaşları (2010), KSKS'nin anaerobik koşu kapasitesine olan etkilerini her iki cinsiyet için değerlendirdiği çalışmada (20 gram x 5 gün) suplementasyon sonucunda erkek katılımcıların anaerobik koşu kapasitelerinde artış bulurlarken; kadın katılımcılarda herhangi bir artış saptamamışlardır. Diğer bir araştırmada ise 16 orta düzey antrenmanlı erkek katılımcılara KSKS (20 g x 5 gün) sonucunda dirsek ekstensör kaslarının nöromüsküler fonksiyonlarında artış tespit edilmiştir (Bazzucchi, Felici, & Sacchetti, 2009).

Gothshalk ve arkadaşları (2008) ise 58-71 yaş arası 30 sağlıklı yaşlı kadın katılımcı üzerinde yaptıkları çalışmada (0.3 gram x vücut ağırlığı x 7 gün) KSKS sonrasında kuvvet, güç ve alt ekstremite motor fonksiyonlarının performansında artış tespit etmişlerdir. Mero ve arkadaşları (2004) 16 kadın ve erkek yüzücü üzerinde KSKS (20 g/gün x 6 gün) ve sodyum bikarbonat kombinasyonu ile yaptıkları suplementasyonun interval yüzme performansı üzerine etkilerini değerlendirmişlerdir. 2 x 100 metre maksimum yüzme testi uygulanmış testle arası 10 dakika pasif toparlanma yapılmıştır. Test sonucunda maksimal yüzme zamanı ve toparlanma kabiliyetinde artış tespit edilmiştir. Genç elit paletli yüzme sporcularında üzerinde yapılan KSKS (20 g/gün x 5 gün) uygulaması sonucunda 2 x 100 metre maksimum paletli yüzme testinde, dinamik kuvvet ve alt ekstremitenin anaerobik güç test sonuçlarında anlamlı artışlar bulunmuştur (Juhász ve ark., 2009). Moneta (2003), 16 elit erkek kürekçi üzerinde yaptığı araştırmada KSKS (20 gram x 5 gün) uygulama öncesi ve sonrası kürekçilerin aerobik performans ve anaerobik kapasitelerini kürek ergometresinde değerlendirdiği çalışma sonucunda KSKS'nin bireysel laktat eşiği ve anaerobik performansa katkı sağladığını bulmuştur.

Bu derleme kapsamında değerlendirilen literatürde az sayıda KSKS'nin etkisi olmadığını rapor eden çalışmaya rastlanmıştır. Rawson ve arkadaşları (2007), kısa süreli kreatin suplementasyonunun kuvvet egzersizi sonrası kas hasarı ve toparlanma ile ilgili yaptıkları çalışmada 19-27 yaş arası sağlıklı 22 sporcuya (0.3 g x vücut ağırlığı x 5 gün) suplementasyon sonrasında kas hasarı ve toparlanma üzerinde herhangi bir olumlu etkisine rastlamamışlardır. Diğer bir araştırmada Aedma ve arkadaşları (2015) 20 müsabık erkek güreşi üzerinde yaptıkları çalışmada vücut ağırlığı x 0.3 gramlık bir suplementasyonu 5 gün boyunca uyguladıklarında üst ekstremitenin anaerobik güç çıktılarında herhangi bir artış tespit etmemişlerdir. Williams ve arkadaşları (2014), 20 gram/7 günlük KSKS sonucunda amatör erkek futbolcuların sürat, patlayıcı güç ve dayanıklılık performanslarını değerlendirmiş ancak anlamlı bir fark bulmamıştır. Kreatin suplementasyonu hakkında yazılmış geniş kaynak taramalı ya da meta-analiz şeklinde yapılmış bazı derlemeler de bulunmaktadır. Kreider, KSKS ile ilişkili yaklaşık 300 makaleyi tarayarak yazdığı derlemede makalelerin %70'inde KSKS'nin performansı arttırdığına yönelik sonuçlar bildirildiğini belirtmiştir (Kreider, 2003).

Literatürden de anlaşılacağı üzere konuya ilişkin bilimsel araştırmaların çoğu farklı spor branşlarında, yaş gruplarında ve her iki cinsiyette KSKS'nin performansa olumlu yönde etki sağladığını göstermektedir.

UZUN SÜRELİ KREATİN SUPLEMENTASYONU

Sporcularda genellikle kuvvet antrenmanı veya yüksek şiddetli antrenman evreleri öncesinde kreatin depolarının artırılması, bu evrelerin antrenman açısından daha verimli geçmesine katkı sağlar. Antrenman evresiyle birlikte periyot boyunca günlük vücut ağırlığı x 0.03 gramlık suplementasyon, yoğun antrenman sürecinde artmış kreatin depolarının korunmasını destekler. Bir çalışmada (Hultman ve ark., 1996), süresi 1 haftadan fazla olan yüklem türünde kas kreatin deposunun KSKS'ye göre artış miktarları araştırılmış ve 20 gr x 6 gün yerine, 3 gr x 28 gün'lük USKS sonrası kas kreatin depoları karşılaştırılmış ve her iki yöntem

için benzer sonuçlar bulunmuştur. Literatürde her iki cinsiyette uygulanan 2 gramlık USKS'de, suplementasyon öncesi ve sonrası değerler arasında bir artış görülmemektedir (Hultman ve ark., 1996; Thompson ve ark., 1996). Bu durum Kreatinin böbreklerden süzülerek idrar ile birlikte günde yaklaşık 2 gram atılmasının sonucudur.

Literatürde USKS ve yüksek şiddetli egzersiz performansı hakkındaki araştırmalara bakıldığında; Roberts ve arkadaşları (2016), maksimum oksijen tüketiminin (maxVO₂) %70'ine eř gelen bir yorucu egzersiz sonrasında kas biyopsisi örneği alıp kreatin (20 g x 6 gün) ile birlikte yüksek karbonhidrat diyeti (37,5 kcal x vücut ağırlığı) uygulamışlardır. Suplementasyon sonrası aynı iş yükündeki egzersiz testinden sonra sırasıyla 1. 3. ve 6. gün bakılan biyopsi sonuçlarında kontrol grubuna göre gözle görülür bir kreatin ve kas glikojeni artışı tespit etmişlerdir. Çalışma sonucu yüksek şiddetli egzersiz sonrasında kreatinin ve kas glikojen depolarının daha fazla yenilediğini göstermektedir. Bu durum sporcularda yüksek şiddetli antrenman sonrasında toparlanma ve kas glikojen rezervlerinin yenilenmesi için kreatinin önemli bir destekleyici olduğunu bildirmiştir. Benzer bir çalışmada Tang ve arkadaşları (2014) ise USKS sonrasında (12 gram x 15 gün) uygulanan dayanıklılık egzersizinde, kas glikojen kullanımının ve protein yıkımının azaldığını rapor etmişlerdir. Bu sonuç ile dayanıklılık tipi egzersizde kreatinin toparlanma üzerine katkılarına vurgu yapılmıştır. Aktif spor yapan 43 erkek üzerinde yapılan diğer bir çalışmada, 16 katılımcı suplementasyon grubu, 17 katılımcı plasebo ve 10 katılımcı kontrol grubu olarak belirlenmiş, tüm gruplarda 4 hafta boyunca yüksek yoğunluklu aralıklı antrenman uygulaması yapılmıştır. Antrenman evresi, öncesi ve sonrası bisiklet ergometresinde maksimum oksijen tüketimi ve total iş kapasitesi değerleri ölçülmüş, tüm gruplarda ilk 2 hafta (10 birim) antrenmana adaptasyon egzersizleri uygulanmıştır. Devamındaki 20 gün antrenmanla birlikte 10 gram (2 doz; 1. alım antrenmandan 30 dakika önce, 2. alım antrenmandan hemen sonra) kullanılmış ve her doza ek olarak 15 gram dekstroz tüketilmiştir. 2 haftalık adaptasyon antrenmanı sürecinden sonra performans testleri uygulanmış ve 4 haftalık antrenman (5 birim/hafta maxVO₂ %80'den her hafta kademeli artış %120'ye eř gelen iş yükü ile) süreci bitiminde testler tekrar edilmiştir. Çalışma sonucunda suplementasyon yapan ve yapmayan grupta maxVO₂ anlamlı düzeyde artarken, suplementasyon grubunda ventilasyon eşiğinde %6 oranında daha yüksek bir artış tespit edilmiştir (Graef ve ark., 2009). Sonuç olarak bu suplementasyon modelinin submaksimal egzersiz performansını arttırabileceği rapor edilmiştir. Claudino ve arkadaşları (2014), 14 elit futbol oyuncusu üzerinde yaptıkları araştırmada suplementasyon (n=7, 1 hafta 20 g/gün + 6 hafta 5 g/gün) ve kontrol grubunu sezon öncesi 7 hafta boyunca standardize edilmiş antrenman uygulamasına tabi tutmuşlardır. Gruplarda antrenman dönemi öncesi ve sonrası alt ekstremite kas gücünün ölçümü için tekrarlı sıçrama testi uygulanmıştır. Çalışma sonucunda sezon öncesi uygulanan kademeli antrenman artışı sürecinde kreatin suplementasyonunun alt ekstremite kas gücü kaybını azalttığı rapor edilmiştir. Vandenberghe ve arkadaşları (1997), 19 sağlıklı kadın katılımcıda (19-22 yaş) USKS (20 g x 4 gün/ 5 g x 10 hafta) ile birlikte yapılan 10 haftalık kuvvet antrenmanı periyodu sonucunda maksimal kas kuvvetinde, yüksek yoğunluklu aralıklı egzersiz kapasitesinde, yağsız vücut kütlelerinde artış tespit etmişlerdir. Ayrıca 10 hafta antrenmandan uzak kalma (detraining) sonrası 4 hafta gibi kısa bir sürede antrenmana yeniden adaptasyona üst düzey katkı sağladığını bildirmişlerdir.

Uzun Süreli Kreatin Suplementinin, yüksek şiddetli egzersiz modeliyle yapılmış çalışmalarda atletik performansın artışına destek sağladığı grlmektedir. Suplementasyon türü (kreatin ile birlikte alınan diğer maddeler), zamanı ve miktarı bakımından birçok yöntemsel farklılıklar yer almaktadır. Bu gerekçe ile yoğun antrenman evresinde ilk 5-7 gün arasında 20 gram, devamında 2 gram atılım + vücut ağırlığı x 0,03 gram formülü ile uygulanan USKS sonucunda kas kreatin depolarının artışına katkı sağlayabilir.

Literatürde ocukluk ve adolesan çağına (18 yaş altı) ilişkin yapılmış bazı çalışmalar yer almaktadır (Evans ve ark., 2012; Unnithan ve ark., 2001). Çalışmaların ortak çıkarımı, bu dönemlerde suplementasyon yerine dengeli bir beslenme diyetinin uygulanmasının daha güvenli ve sağlıklı olduğu yönündedir. Yazarlar sakıncaları ya da faydaları hakkında bir çıkarım yapmasalar da özellikle Evans ve arkadaşları çocukluk dönemindeki sporcularda ergojenik destek kullanımında kreatinin 4. sırada olduğunu belirterek, küçük yaşlarda herhangi bir suplementasyonun kullanılmasının, ileride daha tehlikeli maddelerin kullanılması potansiyelini arttırabileceğini belirtmiştir.

UYGULAMA ÖNERİLERİ VE SONUÇ

- Günlük diyetinde 2 gramın üzerinde kreatin alımı kas kreatin depolarını arttırmaktadır.
- Artmış kreatin düzeyi ATP'nin egzersiz esnasında yeniden sentezlenmesinde, ayrıca acil enerji ihtiyacının karşılanmasında yardımcı olmaktadır.
- Kreatin suplementasyonunun yan etkileri hakkındaki çalışmalarda kardiyovasküler fonksiyonlar ve risk faktörleri, renal fonksiyonlar, kan lipit düzeyi üzerine herhangi bir olumsuz etkisine rastlanmamıştır. USKS'de aylar boyu süren aşırı doz (25 g/gün ve üzeri) alımı ya da diğer suplementlerle aşırı tüketimi karaciğer ve böbrek fonksiyonları açısından sakıncalı olabilir.
- Kreatin suplementasyonu vücut kompozisyonunda su tutulumuna bağlı olarak yağsız vücut kitlesinde artışa neden olmaktadır.
- KSKS, farklı spor branşlarında, farklı yaş ve cinsiyet gruplarında üst ve alt ekstremitelerin aerobik ve anaerobik dayanıklılığına, sprint koşu ve sprint yüzme hızına, maksimal kuvvete ve kuvvette devamlılığa, tekrarlar arası ve antrenman sonrası toparlanma hızına katkı sağladığı grlmektedir.
- Literatürde KSKS ve USKS'de kreatinin kasta depo ediliş hızını arttırmak için basit karbonhidratlarla veya yüksek karbonhidrat içerikli diyetlerle yapılan çalışmalar bulunmaktadır.
- USKS'de ilk 1 hafta 20 gram (4 doz x 5 gram) kullanımın ardından, vücut ağırlığı x 0,03 gram formülü yaygın olarak kullanılmaktadır. Herhangi bir yan etkiye rastlanmamıştır.
- USKS, farklı spor branşlarında ve egzersiz tiplerinde kas glikojen depolarının kullanım miktarını azaltmasına, protein kaybının azalmasına, toparlanma kabiliyetinin artmasına, kas hipertrofisi oluşmasına katkı sağlamaktadır. Özellikle sabit yüklü egzersizlerde laktat miktarının azalmasını sağlayarak bireysel laktat eşiğini geliştirir.

- Her iki suplementasyon türünde de sağlanan bu katkı antrenman kalitesi, yüksek şiddetli antrenmana adaptasyon kabiliyetini geliştirirken, teknik branşlarda yüksek şiddette doğru hareket formlarının devamlılığına katkı sağlayabilir.
- Literatür bilgisi ışığı altında yapılabilecek kritik bir çıkarım ise, kas kreatin depolarının artmış olması yüksek şiddetli antrenman evresinde süre, sıklık ve tekrar sayısının artmasına ve her tekrardaki güç çıktısının artmasına böylelikle üst düzey bir antrenman adaptasyonu sağlayabilir.
- Kreatin suplementasyonu, sakatlık veya başka bir nedenle antrenmandan belirli bir süre uzak kalma (detraining) durumlarında antrenmana yeniden adaptasyona üst düzeyde katkı sağlar.
- Farklı yaş grupları, cinsiyet, kas fibril dağılımı, egzersiz geçmişi ve antrenman düzeyi gibi değişkenler kullanım dozları açasından farklılık gösterebilir.
- 18 yaş altı sporcularda dengeli bir beslenme diyeti performans açasından yeterli olabilir.

Sonuç olarak; belirtilen limitler içerisinde kreatin suplementasyonu güvenli ve doğal bir ergojenik yardımcı olup farklı doz, yöntem ve kombinasyonlarda yapılan çalışmalarda performans artışına katkı sağladığı görülmektedir. Kreatin suplementasyonu özellikle yüksek şiddetli antrenman evrelerinde artmış antrenman yüküne hızlı adaptasyona, branşa özgü hareket kalitesinin artmasına ve sakatlık riskinin azalmasına katkı sağlayabilir. Gelecekteki alışmalar farklı spor branşlarında, egzersiz türlerinde, farklı cinsiyet (özellikle kadın) ve popülasyonda kreatin kullanımını hakkında daha etkili sonuçlar elde etmek için daha geniş bilgi sağlayacaktır.

TEŐEKKÜR

Derlemenin oluşturulmasında sağladığı destekten dolayı Prof. Dr. Cem şeref BEDİZ'e teőekkür ederiz.

KAYNAKLAR

- Aedma, M., Timpmann, S., Lätt, E. & Ööpik, V. (2015). Short-term creatine supplementation has no impact on upper-body anaerobic power in trained wrestlers. *Journal of the International Society of Sports Nutrition*, 12, 45. doi:10.1186/s12970-015-0107-6.
- Allen, P.J. (2012). Creatine metabolism and psychiatric disorders: Does creatine supplementation have therapeutic value? *Neuroscience & Biobehavioral Reviews*, 36(5), 1442–1462. doi:10.1016/j.neubiorev.2012.03.005.
- Attia, A., Ahmed, H., Gadelkarim, M., Morsi, M., Awad, K., Elnenny, M., Ghanem, E., El-Jafaary, S. & Negida, A. (2016). Meta-analysis of Creatine for neuroprotection against Parkinson's disease. *CNS Neurol Disord Drug Targets*.
- Azizia, M. (2011). The effect of a short-term creatine supplementation on some of the anaerobic performance and sprint swimming records of female competitive swimmers. *Procedia-Social and Behavioral Sciences*, 15, 1626-1629. doi:10.1016/j.sbspro.2011.03.342.

- Bazzucchi, I., Felici, F. & Sacchetti, M. (2009). Effect of short-term creatine supplementation on neuromuscular function. *Medicine & Science in Sports Exercise, 41*(10), 1934-41. doi:10.1249/MSS.0b013e3181a2c05c.
- Bereket, ve Yücel, S. (2015). Creatine supplementation alters homocysteine level in resistance trained men. *The Journal of Sports Medicine and Physical Fitness, 55*(4), 313-9.
- Bowers, R. W., Foss M. L. & Fox E. L. (2012). *Beden Eğitimi ve Sporun Fizyolojik Temelleri, Spor Yayınevi*, s.10-12.
- Brosnan, J. T. & Brosnan, M. E. (2007). Creatine: endogenous metabolite, dietary, and therapeutic supplement. *Annual Review Nutrition, 27*, 241-61. doi:10.1146/annurev.nutr.27.061406.093621.
- Buford, T. W., Kreider, R. B., Stout, J. R., Greenwood, M., Campbell, B., Spano, M., Ziegenfuss, T., Lopez, H., Landis, J. & Antonio J. (2007). Position Stand: creatine supplementation and exercise. *Journal of the International Society of Sports Nutrition, 30*(4), 6. doi:10.1186/1550-2783-4-6.
- Claudino, J. G., Mezêncio, B., Amaral, S., Zanetti, V., Benatti, F., Roschel, H., Gualano, B., Amadio, A. C. & Serrão, J. C. (2014). Creatine monohydrate supplementation on lower-limb muscle power in Brazilian elite soccer players. *Journal of the International Society of Sports Nutrition, 18*(11), 32. doi:10.1186/1550-2783-11-32.
- Close, G. L., Hamilton, D. L., Philp, A., Burke, L. M. & Morton, J. P. (2016). New strategies in sport nutrition to increase exercise performance. *Free Radical Biology and Medicine, 98*, 144-58. doi:10.1016/j.freeradbiomed.2016.01.016.
- Dunford, M., & Doyle, A. (2011). *Nutrition for Sport and Exercise, USA: Thomson Wadsworth*, 73.
- Evans, M. W., Ndetan, H., Perko, M., Williams, R. & Walker, C. (2012). Dietary Supplement Use by Children and Adolescents in the United States to Enhance Sport Performance: Results of the National Health Interview Survey. *The Journal of Primary Prevention, 33*(1), 3-12. doi:10.1007/s10935-012-0261-4.
- Francaux, M. & Poortmans, J. R. (2006). Side effects of creatine supplementation in athletes. *International Journal of Sports Physiology and Performance, 1*(4), 311-23. doi:10.1123/ijspp.1.4.311.
- Fukuda, D. H., Smith, A. E., Kendall, K. L., Dwyer, T. R., Kerksick, C. M., Beck, TW., Cramer, JT. & Stout JR. (2010). The effects of creatine loading and gender on anaerobic running capacity. *The Journal of Strength Conditioning Research. 24*(7), 1826-33. doi:10.1519/JSC.0b013e3181e06d0e.
- Gordon, A., Hultman, E., Kaijser, L., Kristjansson, S., Rolf, C. J., Nyquist, O. & Sylvén, C. (1995). Creatine supplementation in chronic heart failure increases skeletal muscle creatine phosphate and muscle performance. *Cardiovascular Research. 30*(3), 413-8. doi:10.1016/s0008-6363(95)00062-3.
- Gotshalk, L. A., Kraemer, W. J., Mendonca, M. A., Vingren, J. L., Kenny, A. M., Spiering, B. A., Hatfield, D. L., Fragala, M. S. & Volek, J. S. (2008). Creatine supplementation improves muscular performance in older women. *European Journal of Applied Physiology, 102*(2), 223-31. doi:10.1007/s00421-007-0580-y.
- Graef, J. L., Smith, A. E., Kendall, K. L., Fukuda, D. H., Moon, J. R., Beck, T. W., Cramer, J. T. & Stout, J. R. (2009). The effects of four weeks of creatine supplementation and high-intensity interval training on cardiorespiratory fitness: a randomized controlled trial. *Journal of the International Society of Sports Nutrition, 6*(18). doi:10.1186/1550-2783-6-18.
- Gualano, B., Eric, S., Rawson E. S., Darren, G., Candow, Philip, D. & Chilibeck, P. D. (2016). Creatine supplementation in the aging population: effects on skeletal muscle, bone and brain. *Amino Acids, 48*(8). doi:10.1007/s00726-016-2239-7.
- Hall, M. & Trojian T. H. (2013). Creatine supplementation. *Current Sports Medicine Reports, 12*(4), 240-244. doi: 10.1249/JSR.0b013e31829cdf2.

- Helms, E. R., Alan A. A. & Peter J. F. (2014). Evidence-based recommendations for natural bodybuilding contest preparation: nutrition and supplementation. *Journal of the International Society of Sports Nutrition*. doi:10.1186/1550-2783-11-20.
- Hultman, E., Söderlund, K., Timmons, J. A., Cederblad, G. & Greenhaff, P. L. (1996). Muscle creatine loading in men. *European Journal of Applied Physiology*, 81(1), 232-7.
- Jackson C., G., R. (2001). *Nutrition and Strength Athlete*, CRC Press, s.159-161.
- Juhász, I., Györe, I., Csende Z., Rácz, L. & Tihanyi, J. (2009). Creatine supplementation improves the anaerobic performance of elite junior fin swimmers. *Acta Physiologica Hungarica*, 96(3), 325-336. doi:10.1556/APhysiol.96.2009.3.6.
- Kerksick, C. M., Wilborn, C. D., Campbell, W. I., Harvey, T. M., Marcello, B. M., Roberts, M. D., Parker, A. G., Byars, A. G., Greenwood, L. D., Almada, A. L., Kreider R. B. & Greenwood, M. (2009). The effects of creatine monohydrate supplementation with and without D-pinitol on resistance training adaptations. *The Journal of Strength Conditioning Research*, 23(9), 2673-82. doi:10.1519/jsc.0b013e3181b3e0de.
- Kreider, R. B. (2003). Effects of creatine supplementation on performance and training adaptations. *Molecular and Cellular Biochemistry*, 244(1-2), 89-94. doi:10.1023/a:1022465203458.
- Lewis, R., Kilduff, L. P., Wang, G. & Pitsiladis, Y. P. (2016). The effects of creatine supplementation on thermoregulation and physical (cognitive) performance: a review and future prospects. *Amino Acids*, 48(8), 1843-55. doi:10.1007/s00726-016-2237-9.
- Lifanov, D., Khadyeva, M. N., Rahmatullina, L. Sh., Demenev, S. V. & Ibragimov R. R. (2014). Effect of creatine supplementation on physical performance are related to the AMPD1 and PPARG genes polymorphisms in football players. *Ross Fiziol Zh Im I M Sechenova*, 100(6), 767-76.
- Maughan, R. J., Greenhaff, P. L. & Hespel, P. (2011). Dietary Supplements for athletes: Emerging trends and recurring themes. *Journal of Sports Sciences*, 1, 57-66. doi:10.1080/02640414.2011.587446.
- Mero, A. A., Keskinen, K. L., Malvela M. T. & Sallinen, J. M. (2004). Combined creatine and sodium bicarbonate supplementation enhances interval swimming. *The Journal of Strength Conditioning Research*, 18(2), 306-10 doi:10.1519/r-12912.1.
- Mihic, S., MacDonald, J. R., McKenzie, S. & Tarnopolsky, M. A. (2000). Acute creatine loading increases fat-free mass, but does not affect blood pressure, plasma creatinine, or CK activity in men and women. *Medicine & Science in Sports & Exercise*, 32(2), 291-6. doi:10.1097/00005768-200002000-00007.
- Moneta, C. J. (2003). Effect of creatine supplementation on aerobic performance and anaerobic capacity in elite rowers in the course of endurance training. *International Journal of Sport Nutrition and Exercise Metabolism*, 13(2), 173-83. doi:10.1123/ijsnem.13.2.173.
- Oliver, J. M., Joubert, D. P., Martin, S. E. & Crouse, S. F. (2012). Oral creatine supplementation's decrease of blood lactate during exhaustive, incremental cycling. *International Journal of Sport Nutrition and Exercise Metabolism*, 23(3). doi:10.1123/ijsnem.23.3.252.
- Persky, A. M. & Brazeau, G. A. (2001). Clinical pharmacology of the dietary supplement creatine monohydrate. *Pharmacological Review*, 53(2), 161-76.
- Peyrebrune, M. C., Nevill, M. E., Donaldson, F. J. & Cosford, D. J. (1998). The effects of oral creatine supplementation on performance in single and repeated sprint swimming. *Journal of Sports Sciences*, 16(3), 271-9. doi:10.1080/026404198366803.
- Pinto, C. L., Botelho, P. B., Carneiro, J. A. & Mota, J. F. (2016). Impact of creatine supplementation in combination with resistance training on lean mass in the elderly. *Journal of Cachexia Sarcopenia Muscle*, 7(4), 413-21. doi:10.1002/jcsm.12094.

- Rawson, E. S., Conti, M. P. & Miles, M. P. (2007). Creatine supplementation does not reduce muscle damage or enhance recovery from resistance exercise. *The Journal of Strength Conditioning Research, 21*(4), 1208-13. doi:10.1519/R-21076.1.
- Roberts, P. A, Fox, J., Peirce, N., Jones, S. W, Casey, A., Greenhaff, P. L. (2016). Creatine ingestion augments dietary carbohydrate mediated muscle glycogen supercompensation during the initial 24 h of recovery following prolonged exhaustive exercise in humans. *Amino Acids, 48*(8), 1831-42. doi:10.1007/s00726-016-2252-x.
- Tang, F. C., Chan, C. C. & Kuo, P. L. (2014). Contribution of creatine to protein homeostasis in athletes after endurance and sprint running. *European Journal of Nutrition, 53*(1), 61-71. doi:10.1007/s00394-013-0498-6.
- Thompson, C. H., Kemp, G. J., Sanderson, A. L., Dixon, R. M., Styles, P. & Taylor, D. J. Radda G. K. (1996). Effect of creatine on aerobic and anaerobic metabolism in skeletal muscle in swimmers. *British Journal of Sports Medicine, 30*(3), 222-225. doi:10.1136/bjism.30.3.222.
- Unnithan, V. B., Veehof, S. H., Vella, C. A. & Kern, M. (2001). Is there a physiologic basis for creatine use in children and adolescents? *The Journal of Strength Conditioning Research, 15*(4), 524. doi:10.1519/00124278-200111000-00021.
- Vandenbergh, K., Goris, M., Hecke, P., Leemputte, M., Vangerven, L. & Hespel, P. (1997). Long-term creatine intake is beneficial to muscle performance during resistance training. *Journal of Applied Physiology Published. 83*(6), 2055-63.
- Volek, J. S., Kraemer, W. J., Bush, J. A., Boetes, M., Incledon, T., Clark, K. L. & Lynch, J. M. (1997). Creatine supplementation enhances muscular performance during high-intensity resistance exercise. *Journal of the American Dietetic Association, 97*(7), 765-70. doi:10.1016/S0002-8223(97)00189-2.
- Walker, J. B. (1979). Creatine: biosynthesis, regulation, and function. *Advances in Enzymology Related Areas of Molecular Biology*.
- Williams, J., Abt, G. & Kilding, A. E., (2014). Effects of creatine monohydrate supplementation on simulated soccer performance. *International Journal of Sports Physiology and Performance, 9*(3), 503-10. doi:10.1123/ijsp.2013-0407.
- Willoughby, D. S. & Rosene, J. M. (2003). Effects of oral creatine and resistance training on myogenic regulatory factor expression. *Medicine & Science Metabolism in Sports Exercise, 35*(6), 923-9. doi:10.1097/00005768-200305001-02213.
- Zanelli, J. C. S., Cordeiro, B. A., Beserra, B. T. S. & Trindade, E. B. S. M. (2015). Creatine and resistance training: effect on hydration and lean body mass. *Revista Brasileira de Medicina do Esporte, 21*(1), 27-31. doi:10.1590/1517-86922015210101932.
- Zervou, S., Whittington, H. J., Russell, A. J., Craig, A. & Lygate, C. A. (2016). Augmentation of Creatine in the Heart. *Mini Reviews in Medicinal Chemistry. 16*(1), 19-28. doi:10.2174/1389557515666150722102151.

Mahalle Ölçeğinde Çocuk Parklarının İncelenmesi “Kartepe İlçesi Örneği”

Hanife Çağrı METİN¹, Levent ATALI^{1*}

¹ Kocaeli Üniversitesi Spor Bilimleri Fakültesi, Kocaeli

Öz

Rekreatif etkinliklerin gerçekleştirilebildiği birçok insanın serbest zamanını değerlendirdiği parklar ve bu parkların barındırdığı alanlar boyutunun incelendiği bu çalışma mahallede yaşayan çocuk, genç, yetişkin ve yaşlılar için serbest zamanlarını değerlendirme boyutunda önem arz etmektedir. Tüm bu hizmetlerin faydalanıcısı olarak engelli bireylerimizin de çalışmamızın alanını oluşturan parklardan yararlanması için mevcut sunulan alanlar ve uygulamaların tespit edilmesi bu çalışma ile sağlanmıştır. Bu çalışma Kocaeli ili Kartepe ilçesinde yürütülmüştür. Kartepe İlçesi'nde yer alan bir mahalle içerisinde bulunan toplam altı (6) park çalışmanın alanını oluşturmaktadır. Bu çalışmada belirlenen parklar araştırmacı tarafından yerinde incelenerek daha önce hazırlanmış inceleme formuna göre park barındıran alanların içeriği belirlenmeye çalışılmıştır; ayrıca araştırma konusu ile ilgili elde edilen literatür bilgileri, araştırma alanından çekilen fotoğraflar ve alanda yapılan gözlemler çalışmamızın bulgularını oluşturmuştur. Park inceleme formu parkların temel özelliklerini, engelliler açısından ulaşılabilirliğini, çocuk, genç ve yetişkinler için kullanım olanaklarını belirleyen ilgili soruları içermektedir. Sonuç olarak araştırma kapsamında incelenen parkların özellikle planlandığı alan açısından kısıtlayıcı olduğu, nüfus ve mevcut alan dağılımı için düşük bir değerde olduğu tespit edilmiştir. Yine aynı parkların özellikle parklarda bisiklet yolunun parka ulaşımında hiçbirinde olmadığı, engelliler için uygulamanın sadece bir parkta olduğu ve özel spor sahasının sadece bir parkta olduğu tespit edilmiştir. Bu araştırma kapsamında sonuçlara göre öneriler geliştirilmiştir.

Orijinal Makale

Yayın Bilgisi

Gönderi Tarihi: 24.12.2016

Kabul Tarihi: 30.12.2016

Online Yayın Tarihi: 30.12.2016

DOI: 10.25307/jssr.281603

Anahtar kelimeler:

Park,
Çocuk parkı,
Rekreatif etkinlikler

* Corresponding Author: Doç. Dr. Levent ATALI
E-mail: leventatali@gmail.com, +90 532 500 19 16

Examination of Children Parks in Neighborhood Scale “Kartepe District Example”

Abstract

In this study which parks, where recreative activities have been executed and several people spend their leisure times, and size of the parks have been investigated, have importance in spending times of children, young, adult and elder people living in the neighbourhood. Also for handicapped people, as beneficiaries of all of these services, current areas to benefit from the parks which form field of our study and determining applications have been provided within this study. This study has been conducted in the district of Kartepe in Kocaeli. Total six (6) parks in a neighbourhood in the district of Kartepe form field of the study. Through viewing the parks determined in this study by the researcher, the concept of areas which contain parks have been tried to be determined according to pre-prepared investigation form; moreover, obtained literature information related with research subject, photographs taken from research area and observations done in the area have been formed findings of our research. Park investigation form involves the relevant questions which determine basic properties of the parks, accessibility for handicapped people, opportunity to use for child, young and adults. Consequently, it is determined that the parks which have been investigated as part of the research are limiter in terms of planned area and they have low value for population and current area distribution. Also it is determined that the parks and especially bikeways are not available in transportation to the parks, application for handicapped people is available in only one park, and special sports area is available in only one park. The suggestions have been developed according to the results within the scope of this research.

Original Article

Article Info

Received: 24.12.2016

Accepted: 30.12.2016

Online Published: 30.12.2016

DOI: 10.25307/jssr.281603

Key words:

Park,

Childreen park,

Recreational activities

GİRİŞ

Hızlı kentleşme sonucunda oluşan estetik ve çevresel problemler, planlı kentsel yeşil alanların önemini artırmaktadır. Ayrıca bu alanlar, çevre kalitesini hem ekolojik hem de ekonomik anlamda artırmaktadır. Çağdaş toplumlarda, kentsel kültürde yaşanan değişimler ve yeni kentleşme biçimleri, açık yeşil alanların algılanma ve kullanım biçimlerini etkilemektedir (Özdemir, 2007). Önder ve Polat'a (2012) göre kentlerde açık ve yeşil alanların önemi günden güne artmaktadır.

Kentlerde yaşayan bireylerin, en küçük birim olarak bir araya geldiği mahalleler ve bu mahallelerin ilgili kurum ve kuruluşlarca tasarlanması, yönetilmesi önem arz etmektedir. İlk bakışta mahallelerde yer alan unsurlara bakıldığında bireylerin karşısına evler, evlerin bir araya geldiği mahalleler,

siteler, yollar, kaldırımlar, okullar, özel işletmeler ve bu çalışmanın temelini oluşturan mahalle parkları göze çarpmaktadır.

Mahalle oluşumu ile bir araya gelmiş sistemin yönetsel olarak en yakınında mahalle muhtarı ve daha sonra ilgili olduğu belediye karşımıza çıkmaktadır. Belediyelerin yerinden yönetim mantığı ile mahalle halkına götüreceği hizmetler önem arz etmektedir. Özellikle belediyelerin mahalle halkına götürdüğü olmazsa olmaz hizmetlerden yol, kaldırım, çevre temizliği hizmetlerinin yanında son yıllarda belediyelerin her kesimden halkına götürmek için proje geliştirdiği sosyal, sportif ve rekreatif hizmetler ayrıca önem kazanmaktadır. Kartepe Belediyesi (2016) bu hizmetlere örnek olarak Kartepe ilçesinde gençlerin ve çocukların daha kaliteli alanlarda spor yapmalarını sağlamak ve onlara yeni vakit geçirecek alanlar kazandırmak adına birçok yeni açık ve yeşil alanlar projesini hayata geçiriyor (www.kartepe.bel.tr).

Aydemir'in (2004) belirttiği üzere çoğu kentimizde çocuklara özgü güvenli oyun mekânlarının bulunmaması ya da yetersizliği ailelerin konut çevresinden yakınma nedenleri arasında önemli yer tutmaktadır. Oyun mekânları kentsel açık alan sisteminin bir ögesi olarak ele düşünölmekte ve oyun mekânları parklar ve diğer unsurlar bir bütün olarak planlamaya dâhil edilmektedir. Bu planlamalar kapsamında parkların bir fiziksel aktivite alanı olarak önemli bir işleve sahip olduğu ifade edilmektedir (Besenyi ve ark., 2013).

Önemli olduğu düşünölen ve halk tarafından yoğun ilgi gösterilen sportif, sosyal ve rekreatif hizmetlerin gerçekleştiği alanlar ve bu alanların özellikleri hizmeti alanların memnuniyeti açısından değerlendirilmesi gereken bir durumdur. Aksoy (2011) çocuk oyun alanlarının kentsel yeşil alan planlamasında önemli bir yeri olan yeşil alan sisteminin bir parçasını oluşturduğunu belirtmiştir.

Bu çalışma ile sosyal, sportif ve özellikle rekreatif etkinliklerin gerçekleştirilebildiği birçok insanın serbest zamanını değerlendirdiği ve özellikle çocukların yararlandığı parklar ve bu parkların barındırdığı alanların içerisinde bulunan oyun araçlarının ne olduğu, parkların büyüklükleri ve parka ulaşım olanakları gibi özelliklerin incelenmesi amaçlanmıştır. Bunun yanında tüm bu hizmetlerin faydalanıcısı olarak engelli bireylerin de

Çalışmamızın alanını oluşturan parklardan yararlanması için mevcut sunulan ek hizmetler ve uygulamaların tespit edilmesi bu çalışma ile sağlanmış olacaktır.

MATERYAL VE YÖNTEM

Araştırma Modeli

Bu araştırmada sosyal, sportif ve özellikle rekreatif etkinliklerin gerçekleştirilebildiği birçok insanın serbest zamanını değerlendirdiği ve özellikle çocukların yararlandığı parklar ve bu parkların barındırdığı alanların içerisinde bulunan oyun araçlarının ne olduğu, parkların büyüklükleri ve parka ulaşım olanakları gibi özelliklerin incelenmesi amacı ile nitel araştırma tekniklerinden durum çalışması (rnek olay incelemesi) yöntemi kullanılmıştır. Yin (2002:1) tarafından da ortaya konduğu üzere durum çalışması bir araştırma yöntemi olarak birçok durumda kullanılmaktadır. Bu durumlardan birisi bu çalışmanın da amacına uygun olan Őehir-bölge planlama araştırmalarıdır.

Glaser nitel araştırmayı; gözlem, görüşme ve doküman analizi gibi nitel veri toplama metotlarının kullanıldığı, olayların doğal ortamda gerçekçi ve bütüncül bir Őekilde değerlendirilmesine imkn sağlayan nitel bir sürecin izlendiği araştırma olarak ifade etmiştir (Akt: Yıldırım ve Şimşek, 2016). Parkların engelliler açısından ulaşılabilirliği, çocuklar, gençler ve yetişkinler için kullanım olanaklarının olması gibi bazı kriterler göz önünde bulundurulmuştur. Oyun parkının fiziksel özelliklerine yönelik yapılan gzlemeden elde edilen veriler içerik açısından değerlendirilerek analize hazır hale getirilmiştir.

Araştırma Alanı

Araştırmanın alanını Kocaeli ili Kartepe ilçesi sınırları içerisinde bulunan 133 adet park oluşturmaktadır. Araştırmamızın örneklemini oluşturmak üzere nüfus yoğunluğuna sahip Fatih Sultan Mehmet mahallesinde bulunan altı (6) park seçilmiştir. Fatih Sultan Mehmet Mahallesi içerisinde bulunan tüm parklara araştırmacı tarafından yerinde ziyaret gerçekleştirilmiştir. Ziyaret edilen parklar; Telaltı, Taşkın Sokak, Hacı Adem Akbaş, 17 Ağustos Farabi, Moda, Osmangazi parklarıdır.

Veri Toplama Araçları

Bu araştırma Kocaeli ili Kartepe ilçesinde yürütölmüş ve veriler gözlem ve doküman analizi yöntemlerinden yararlanılarak toplanmıştır. Araştırmacılar tarafından daha önceden hazırlanmış park inceleme/gözlem formu kullanılmıştır. Park inceleme/gözlem formu 13 soru maddesinden oluşmaktadır. Park inceleme formu parkların temel özelliklerini, engelliler açısından ulaşılabilirliğini, çocuk, genç ve yetişkinler için kullanım olanaklarını belirleyen ilgili soruları içermektedir. İnceleme/gözlem formu daha çok mevcut durumu ortaya koymaya yönelik olarak tasarlanmıştır. İnceleme/gözlem formu literatüre ve ilgili araştırmalara dayandırılarak hazırlanmıştır.

Verilerin Analizi

Bu araştırma kapsamında park inceleme/gözlem formuyla elde edilen veriler yüzde ve frekans dağılımları tablo halinde düzenlenerek analiz edilmiş ve analizlerde parkların mevcut durumu ortaya konulmaya çalışılmıştır. Ayrıca araştırma konusu ile ilgili elde edilen literatür bilgileri, araştırma alanından çekilen fotoğraflar ve alanda yapılan gözlemler araştırmamızın bulgularını oluşturmuştur.

BULGULAR

Bu bölümde araştırmacılar tarafından oluşturulan park inceleme formu ile elde edilen bulguların sunumu ve bulguların tablolar halinde, frekans dağılımları sunulmuştur.

Tablo-1: Mahallede yaşayanların nüfus dağılımı

Yaş Grubu	Nüfus (kişi)
0-2 Yaş	605
3-5 Yaş	559
6-9 Yaş	701
10-13 Yaş	665
14-17 Yaş	659
18-22 Yaş	708
23-24 Yaş	283
25-29 Yaş	869
30+ Yaş	4337
TOPLAM	9386

Kaynak: www.kartepe.bel.tr

Tablo 1 incelendiğinde araştırma alanımızı oluşturan Fatih Sultan Mehmet Mahallesi nüfusunun toplam 9.386 kişiden oluştuğu ve nüfus yoğunluğunun 29 yaş ve altında birbirine yakın oranda takip ettiği görülmüştür. Bu yönüyle incelenen mahallede oluşturulacak veya planlanacak parkların farklı aralıklarda yaş kesimine hitap edilecek şekilde olması beklenmektedir.

Tablo-2: Parkların adları ve kapladıkları alan

Park Adı	Mahalle Adı	Park Alanı
Tel Altı	Fatih Sultan Mehmet	5118.103 m ²
Taşkın Sokak	Fatih Sultan Mehmet	1857.535 m ²
Hacı Adem Akbaş	Fatih Sultan Mehmet	2134.644 m ²
17 Ağustos Farabi	Fatih Sultan Mehmet	1689.907 m ²
Moda	Fatih Sultan Mehmet	13685.980 m ²
Osmangazi	Fatih Sultan Mehmet	1741.868 m ²
TOPLAM		26.227.037 m²

Kaynak: www.kartepe.bel.tr

Tablo 2 incelendiğinde Fatih Sultan Mehmet Mahallesi içerisinde oluşturulan parkların farklı farklı yüz ölçümlerde olduğu görülmüş ve daha çok mevcut alanların park olarak planlanmasına gidildiği düşünülmüştür.

Fatih Sultan Mahallesi Parkları

Osman Gazi Parkı

Araştırma kapsamında incelenen Osmangazi Parkı'nın inceleme formunda belirtilen özelliklere göre bulguları ve fiziksel özellikleri aşağıda sunulmuştur.

Foto-1: Osman Gazi Parkı Genel Görünüm

şekil-1: Osman Gazi Parkı Vaziyet Planı

Tablo-3: Osman Gazi Parkı Özellikleri

Özellikler	Evet	Hayır
Bank / Oturma Grubu	x	
Kamelya		x
Ağaçlandırma	x	
Işıklıandırma		x
Zemin Koruma	x	
Bisiklet Yolu (Parka Ulaşım)		x
Uyarıcı Levhalar		x
Engelliler İçin Uygulama		x
Oyun Aletleri	x	
Özel Spor Sahası		x
Kondisyon	x	

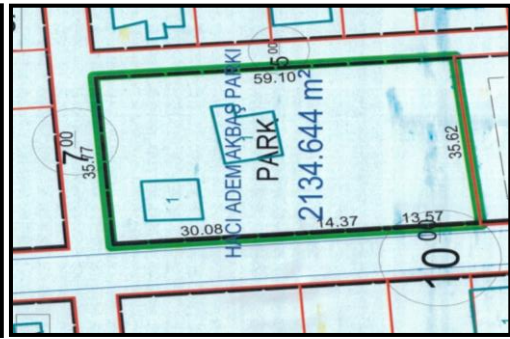
Tablo 3 incelendiğinde Osmangazi Parkı içerisinde kamelya, ışıklandırma, bisiklet yolu, uyarıcı levhalar, engelliler için uygulama ve özel spor sahası gibi unsurların olmadığı tespit edilmiştir.

Hacı Adem Akbaş Parkı

Araştırma kapsamında incelenen Hacı Adem Akbaş Parkı'nın inceleme formunda belirtilen özelliklere göre bulguları ve fiziksel özellikleri aşağıda sunulmuştur.

Foto-2: Hacı Adem Akbaş Parkı Genel Görünüm

Şekil-2: Hacı Adem Akbaş Parkı Vaziyet Planı

Tablo-4: Hacı Adem Akbaş Parkı Özellikleri

Özellikler	Evet	Hayır
Bank / Oturma Grubu	x	
Kamelya	x	
Ağaçlandırma	x	
Işıklandırma	x	
Zemin Koruma	x	
Bisiklet Yolu (Parka Ulaşım)		x
Uyarıcı Levhalar		x
Engelliler İçin Uygulama	x	
Oyun Aletleri	x	
Özel Spor Sahası		x
Kondisyon Aletleri	x	

Tablo 4 incelendiğinde Hacı Adem Akbaş Parkı içerisinde bisiklet yolu, uyarıcı levhalar, özel spor sahası için uygulama ve özel spor sahası gibi unsurların olmadığı tespit edilmiştir.

Tel Altı Parkı

Araştırma kapsamında incelenen Tel altı Parkı'nın inceleme formunda belirtilen özelliklere göre bulguları ve fiziksel özellikleri aşağıda sunulmuştur.

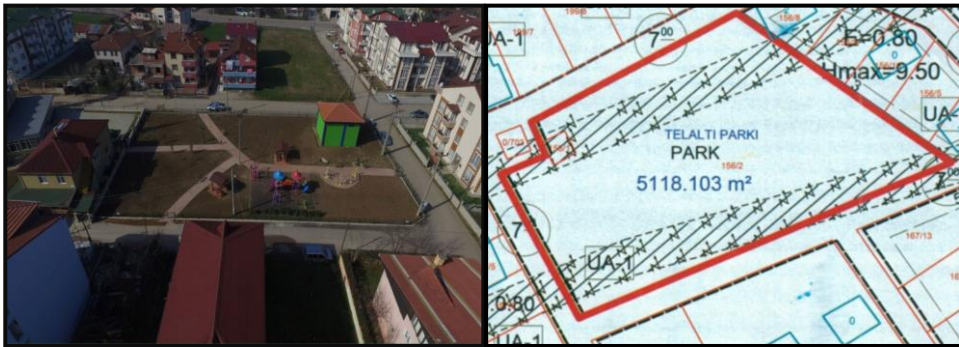

Foto-3: Tel Altı Parkı Genel Görünümü

şekil- 3: Tel Altı Parkı Vaziyet Planı

Tablo-5: Tel altı parkı özellikleri

Özellikler	Evet	Hayır
Bank / Oturma Grubu	x	
Kamelya	x	
Ağaçlandırma	x	
Işıklandırma	x	
Zemin Koruma	x	
Bisiklet Yolu (Parka Ulaşım)		x
Uyarıcı Levhalar		x
Engelliler İçin Uygulama		x
Oyun Aletleri	x	
Özel Spor Sahası	x	
Kondisyon Aletleri	x	

Tablo 5 incelendiğinde, Tel altı Parkı içerisinde bisiklet yolu, uyarıcı levhalar, engelliler için uygulama gibi unsurların olmadığı tespit edilmiştir.

Taşkın Sokak Parkı

Araştırma kapsamında incelenen Taşkın Sokak Parkı'nın inceleme formunda belirtilen özelliklere göre bulguları ve fiziksel özellikleri aşağıda sunulmuştur.

Foto-4: Taşkın Sokak Parkı Genel Görünümü

şekil- 4: Taşkın Sokak Parkı Vaziyet Planı

Tablo-6: Taşkın Sokak Parkı Özellikleri

Özellikler	Evet	Hayır
Bank / Oturma Grubu	x	
Kamelya		x
Ağaçlandırma	x	
Işıklandırma		x
Zemin Koruma	x	
Bisiklet Yolu (Parka Ulaşım)		x
Uyarıcı Levhalar		x
Engelliler İçin Uygulama		x
Oyun Aletleri	x	
Özel Spor Sahası		x
Kondisyon Aletleri	x	

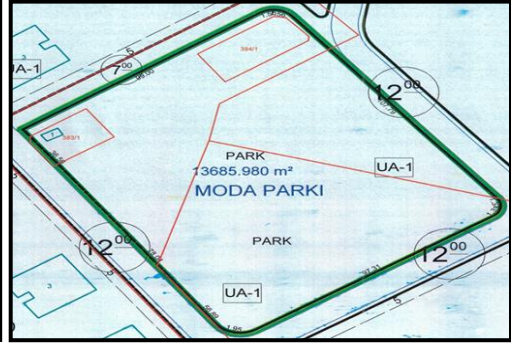
Tablo 6 incelendiğinde Taşkın Sokak Parkı içerisinde kamelya, ışıklandırma, bisiklet yolu, uyarıcı levhalar, engelliler için uygulama, özel spor sahası engelliler gibi unsurların olmadığı tespit edilmiştir.

Moda Parkı

Araştırma kapsamında incelenen Moda Parkı'nın inceleme formunda belirtilen özelliklere göre bulguları ve fiziksel özellikleri aşağıda sunulmuştur.

Foto-5: Moda Parkı Genel Görünümü

Şekil- 5: Moda Parkı Vaziyet Planı

Tablo-7: Moda Parkı Özellikleri

Özellikler	Evet	Hayır
Bank / Oturma Grubu	x	
Kamelya	x	
Ağaçlandırma	x	
Işıklandırma	x	
Zemin Koruma	x	
Bisiklet Yolu (Parka Ulaşım)	x	
Uyarıcı Levhalar		x
Engelliler İçin Uygulama		x
Oyun Aletleri	x	
Özel Spor Sahası		x
Kondisyon Aletleri	x	

Tablo 7 incelendiğinde Moda Parkı içerisinde uyarıcı levhalar, engelliler için uygulama, özel spor sahası gibi unsurların olmadığı tespit edilmiştir.

Farabi Parkı

Araştırma kapsamında incelenen Farabi Parkı'nın inceleme formunda belirtilen özelliklere göre bulguları ve fiziksel özellikleri aşağıda sunulmuştur.

Foto-6: Farabi Parkı Genel Görünümü

şekil- 6: Farabi Parkı Vaziyet Planı

Tablo-8: Farabi Parkı Özellikleri

Özellikler (Farabi Parkı)	Evet	Hayır
Bank / Oturma Grubu		x
Kamelya	x	
Ağaçlandırma	x	
Işıklandırma		x
Zemin Koruma	x	
Bisiklet Yolu (Parka Ulaşım)		x
Uyarıcı Levhalar		x
Engelliler İçin Uygulama		x
Oyun Aletleri	x	
Özel Spor Sahası		x
Kondisyon Aletleri	x	

Tablo 8 incelendiğinde Moda Parkı içerisinde uyarıcı levhalar, engelliler için uygulama, özel spor sahası gibi unsurların olmadığı tespit edilmiştir.

Tablo-9: Mahalle Parklarının Genel Dağılımı

Özellikler	Evet	Hayır
Bank / Oturma Grubu	5	1
Kamelya	4	2
Ağaçlandırma	6	0
Işıklandırma	2	4
Zemin Koruma	6	0
Bisiklet Yolu(Araç)	1	5
Uyarıcı Levhalar	0	6
Engelliler İçin Uygulama	1	5
Oyun Aletleri	6	0
Özel Spor Sahası	1	5
Kondisyon Aletleri	6	0

Tablo 9 incelendiğinde bisiklet yolunun parka ulaşımında hiçbirinde olmadığı, engelliler için uygulamanın sadece bir (1) parkta olduğu ve özel spor sahasının sadece bir (1) parkta olduğu tespit edilmiştir.

TARTIŞMA ve SONUÇ

Bu çalışma ile sosyal, sportif ve özellikle rekreatif etkinliklerin gerçekleştirilebildiği birçok insanın serbest zamanını değerlendirdiği ve özellikle çocukların yararlandığı parklar ve bu parkların barındırdığı alanların içerisinde bulunan oyun araçlarının ne olduğu, parkların büyüklükleri ve parka ulaşım olanakları gibi özelliklerin incelenmesi amaçlanmıştır. Bunun

yanında tüm bu hizmetlerin faydalanıcısı olarak engelli bireylerin de çalışmanın alanını oluşturan parklardan yararlanması için mevcut durum belirlenecektir.

Araştırma kapsamında incelenen altı (6) mahalle parkının alan özelliklerine bakıldığında daha çok mevcut boş alan değerlendirildiği görülmüştür. Bu parkların tasarım yn ile kısıtlı olmasına sebep olmuştur. Fatih Sultan Mehmet Mahallesi içerisinde oluşturulan parkların farklı farklı yüz ölçümlerine sahip olduğu grlmş ve daha çok mevcut alanların sahip olduğu yüz ölçüme göre planlanmasına gidildiği düşünülmüştür.

Araştırma alanımızı oluşturan Fatih Sultan Mahallesi nüfusunun toplam 9.386 kişiden oluştuğu ve nüfus yoğunluğunun 29 yaş ve altındaki birbirine yakın oranda takip ettiği görülmüştür (www.kartepe.bel.tr). Bu yönüyle incelenen mahallede oluşturulacak veya planlanacak parkların mahallede yaşayan yaş kesimine hitap edilecek şekilde olması beklenmektedir. İncelenen toplam parkın nüfus oranına göre araştırmada kişi başına düşen alan 2,8 m² olduğu tespit edilmiştir. 3.194 sayılı imar kanununun plan yapımına ait esaslara dair yönetmeliğinde kişi başi aktif yeşil alan 10 m² olarak belirtilmiştir. Bu yeşil alan miktarının dağılımı ise 1,5 m² ocuk oyun alanı 2 m² mahalle parkı, 3,5 m² kent parkı ve 3 m² spor alanları olarak belirlenmiştir (Demir, Kırkık, Aydemir ve önem, 2015). Bu değerlere göre parkın bütün alanına göre farklı değerler olmasına ve mahalle parkı özelinde 3,5 m² referans değerine göre düşük olduğu görülmüştür.

İncelenen parklarda bisiklet yolunun parka ulaşımda hiçbirinde olmadığı, engelliler için uygulamanın sadece bir (1) parkta olduğu ve özel spor sahasının sadece bir(1) parkta olduğu tespit edilmiştir. Yücel ve Yıldızcı (2006) bir parkın ulaşılabilirliğinden bahsetmek için öncelikle park alanına, diğer alanlardan rahat ve kolay ulaşımın olması gerektiğini vurgulamış ve park alanına yaya, özel oto ve bisiklet gibi ulaşım araçlarıyla ulaşımın sağlanması gerektiğini belirtmişlerdir. Ören (2015) kent parklarının engelli standartları açısından değerlendirilmesi gerektiğini ve engellilerin erişebileceği hiçbir engelle karşılaşmadan faydalanabileceği parklar konusunda çalışma yapılması belirtilmiştir.

Ayrıca parkların çalışma kapsamında incelenmesi sırasında bazı parkların tahribata uğradığı görülmüştür. Polat ve nder'e (2004) göre tüm bunların

yanında kent halkının kendisi için yapılmış bir tesise, parka sahip çıkması bu tesislerin öneminin bilincinde olması koruma ve yaşatma açısından önemli bir konudur. Bu açıdan parkların halk tarafından korunması önemlidir.

Semen'e (2016) göre büyükşehir yaşamı içerisinde yer alan çocukların toplumsal ve çevresel davranışlarının incelenmesi ve sağlıklı gelişimlerine olanak tanıyacak kentsel meknlar tasarlanmasına yönelik yeni fikirler üretilmesi önem arz etmektedir. Diğer bir çalışmada ise özellikle yerleşim yerlerine yakın konumlandırılan parkların fiziksel aktiviteye ulaşılabilirlik açısından önemli olduğu belirtilmiştir (Roemmich, 2006). nder ve Polat'a (2012) göre ise yeşil alanlardan optimum yararlanma öncelikle onların konum, büyüklük, ulaşılabilirlik, yeşil alanın niteliği ve sunu çeşitliliği gibi konularda yeterliliği ve kent halkına uygun kullanım koşulları oluşturmasıyla sağlanacaktır.

Sonuç olarak araştırma kapsamında incelenen parkların özellikle planlandığı alan açısından kısıtlayıcı olduğu, nüfus ve mevcut alan dağılımı için düşük bir değerde olduğu tespit edilmiştir. Yine aynı parkların özellikle parklarda bisiklet yolunun parka ulaşımda hiçbirinde olmadığı, engelliler için uygulamanın sadece bir (1) parkta olduğu ve özel spor sahasının sadece (1) parkta olduğu tespit edilmiştir. Bu araştırma kapsamında sonuçlara göre aşağıdaki öneriler geliştirilmiştir.

- İlçe kent planı ve Mahalle vaziyet planları yapılırken park alanları yeterli büyüklükte belirtilmeli ve uygun yerlere konumlandırılmalıdır.
- Parklarda ulaşım için planlama yapılmalı özellikle bisiklet ve yaya kullanımını açısından.
- Engelliler için özel planlama yapılmalı, özel alanlar oluşturulmalıdır.
- Parkların mahallede yaşayan tüm yaş kesimine hitap edecek şekilde olması sağlanmalıdır.

KAYNAKLAR

- Aksoy, Y. (2011). Çocuk oyun alanları üzerine bir araştırma İstanbul, Isparta, Eskişehir, Erzurum, Kayseri, Ankara, Zonguldak Ve Trabzon İlleri Örneği. *İstanbul Aydın Üniversitesi Dergisi* 3(11), s.82-106.
- Aydemir, S.E. (2004). *Kentsel alanların planlanması ve tasarımı*. Trabzon: Akademi Kitabevi.
- Aydın, Ö. (2007). Katılımcı kent kimliğinin oluşumunda kamusal yeşil alanların rolü. *Planlama Dergisi*, 7, s:37-43
- Besenyi, G. M., Kaczynski, A. T., Stanis, S. A. W., & Vaughan, K. B. (2013). Demographic variations in observed energy expenditure across park activity areas. *Preventive medicine*, 56(1), 79-81.
- Demir, Z., Kırkık Aydemir, P. ve Önem, H. (2015). Kentsel yeşil alanların Düzce Akçakoca örneğinde ulaşılabilirlik bakımından irdelenmesi. *Düzce Üniversitesi Bilim ve Teknoloji Dergisi*. 3(1), 272-282.
- <http://www.kartepe.bel.tr/idet/236/1440/demografik-bilgi>
- Önder, S. ve Polat, A. (2012). Kentsel ve açık ve yeşil alanların kent yaşamındaki yeri ve önemi. Kentsel Peyzaj Alanlarının Oluşumu ve Bakım Esasları Semineri (19 Mayıs 2012), Konya
- Ören, Ö. (2015). Kent parklarının engelli standartları açısından değerlendirilmesi. (*Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi*). Denizli, Pamukkale Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Öymen Gür, ř. ve Zorlu, T. (2002). *Çocuk Mekanları*. Ankara: Yem Yayınları.
- Özdemir, A. (2009). Katılımcı kentli kimliğinin oluşumunda kamusal yeşil alanların rolü: Ankara kent parkları örneği. *Süleyman Demirel Üniversitesi Orman Fakültesi Dergisi*, 1, S. 144-153
- Roemmich, J. N., Epstein, L. H., Raja, S., Yin, L., Robinson, J., & Winiewicz, D. (2006). Association of access to parks and recreational facilities with the physical activity of young children. *Preventive medicine*, 43(6), 437-441.
- Seğmen, S. (2016). Kentsel mekan kullanım hakkı ve çocuk. *Arkitekt*, 83(526), s.40-49.
- Yıldırım, A. ve şimşek, H. (2016). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. 10. Baskı. Ankara: Seçkin.
- Yin, R.K. (2002). *Case study research (design and methods)*. California: Sage Publication, p.1.
- Yücel, G.F. ve Yıldızcı, A.C. (2006). Kent parkları ile ilgili kaliteli kriterlerinin oluşturulması. *İTU Dergisi*, 5(2), s.222-232.